

Elina Esala & Marita Viinikainen

”Tääl on vaan semmonen aika positiivinen meininki”

Nuorten kokemukset Kaks`Kättä työpajan toiminnasta

Opinnäytetyö

Syksy 2014

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

*”Nuoruus on elämänvaihe ja mielentila:
rusottavia poskia, punaisia huulia,
norjia polvia, pitkiä sääriä ja
kokeilua, etsimistä,
tahtoa, mielikuvitusta, tunteiden voimaa
– elämän syvien lähteiden raikkautta”*

-Tuntematon

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Elina Esala & Marita Viinikainen

Työn nimi: ”Tääl on vaan semmonen aika positiivinen meininki”: nuorten kokemukset Kaks`Kättä työpajan toiminnasta

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 98

Liitteiden lukumäärä: 3

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, joka käsittelee Kaks`Kättä työpajan nuorten kokemuksia työpajan toiminnasta. Tutkimuksessa perehdyttiin kokemuksellisuuteen ja selvitettiin, millaisia merkityksiä nuoret antavat pajatoiminnalle muun muassa arjenhallinnan, tulevaisuudensuunnitelmien ja osallisuudenkokemusten suhteen. Tutkimuskysymykset olivat, minkälainen merkitys pajajaksolla on ollut nuorten elämään, miten nuoret ovat kokeneet pajajaksonsa Kaks`Kättä työpajalla ja miten toimintaa voisi kehittää. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kolmeatoista Kaks`Kättä työpajan valmentautujaa.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee työpajatoiminnan ohella nuoruuden kehitystehtäviä ja mahdollisia haasteita, elämän- ja arjenhallintaa, nuorisotyöttömyyttä, sekä osallisuuden ja syrjäytymisen käsitteitä. Lisäksi teoriaosuudessa avataan työllisyyttä tukevien toimenpiteiden sisältöjä. Tulososiossa kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta ja siihen liittyvästä aineiston keräämisestä, analysoinnista ja tutkimuksen eettisyydestä. Tulososiossa käydään läpi teemoja, joita olivat asiakasprosessi, sosiaaliset suhteet, tulevaisuudensuunnitelmat, sekä opintojen suorittaminen työpajalla.

Tutkimuksen tuloksissa korostui pajajakson positiivinen vaikutus nuorten arjen- ja elämänhallintaan. Esiin nousi vahvasti sosiaalisten suhteiden merkitys työpajatoiminnassa. Sosiaalisten taitojen kehittymisellä nähtiin olevan myönteisiä vaikutuksia hyvinvointiin kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen tuloksissa oli vahvasti mukana myös osallisuudenkokemus työpajalla. Lisäksi työn tekemisen merkitys ja onnistumiset työtehtävissä korostuivat tutkimuksessa. Tutkimuksen tuloksissa tuli esiin myös nuorten positiivinen suhtautuminen opintojen suorittamiseen työpajalla. Kehittämisideana haastatteluiden perusteella esitettiin toiminnallisen ryhmätoiminnan sekä työnhakuun liittyvän yksilö- ja ryhmätoiminnan järjestäminen työpajalla.

Avainsanat: arjen- ja elämänhallinta, nuorisotyöttömyys, osallisuus, syrjäytyminen, työllisyyden edistäminen, työpajatoiminta

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Services

Authors: Elina Esala & Marita Viinikainen

Title of thesis: "It's quite a positive atmosphere here": young people's experiences on Kaks`Kättä workshop's activities

Supervisor: Mirva Siltakorpi

Year: 2014

Number of pages: 98

Number of appendices: 3

This thesis is a qualitative research that deals with young people's experiences on Kaks`Kättä workshop's activities. The research examined what kind of definitions the youth give to workshop activities, from the perspectives of everyday life control, future plans and experiences of participation among other things. In short, the research aimed to explain what kind of affects the experiences in the workshop produced. It also aims to answer the following questions: what kind of significance the workshop period has had in young people's lives, how the youth have experienced their period on Kaks`Kättä workshop and how the workshop's activities could be developed. The research was implemented by conducting an interview for thirteen workshop participants who are working or had worked in the Kaks`Kättä workshop. The theme interview was used as a method for gathering material.

The theory section of the thesis consists, in addition to workshop activities, of meaning of development and its possible challenges for young people, the control of everyday life, life control, youth unemployment and the concepts of participation and alienation. It also opens the content of procedures which support employment. The theory section also deals with the implementation of the research and how the affiliated material was gathered and analyzed, it also reviews the ethicality of the research. In the results section of the thesis, different themes are reviewed, such as the client process, social relations, future plans, possible procedures in regard of the future and pursuing studies in the workshop.

The results point out the positive impact of the workshop period on young people's interaction rhythm, the significance of social relations and the experiences of participation in the workshop. Furthermore, the significance of working was emphasized in the research. A development idea about organizing group activity in the workshop regarding searching for work was produced from the interviews.

Keywords: everyday life control, life control, youth employment, participation, alienation, encouraging employment, workshop activities

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	3
Thesis abstract.....	4
SISÄLTÖ.....	5
Kuvioluettelo.....	7
1 JOHDANTO.....	8
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA.....	10
2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	10
2.2 Kaks'Kättä työpaja.....	11
2.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	13
3 TYÖPAJATOIMINTA.....	17
3.1 Työpajatoiminnan tausta ja tavoitteet.....	17
3.2 Ohjauksesta valmennukseen.....	21
3.3 Työvalmennus.....	22
3.4 Yksilövalmennus.....	24
3.5 Yhteisöllisyys ja osallisuus työpajoilla.....	27
3.6 Opintojen suorittaminen työpajoilla.....	28
4 NUORUUSAJAN TEHTÄVÄT JA HAASTEET.....	32
4.1 Nuoruuteen liittyvät tavoitteet.....	32
4.2 Elämän- ja arjenhallinta.....	33
4.3 Syrjäytyminen.....	36
4.4 Nuorisotyöttömyys.....	39
5 TYÖLLISYYTTÄ EDISTÄVÄT TOIMENPITEET.....	42
5.1 Nuorisotakuu.....	42
5.2 Työkokeilu.....	43
5.3 Palkkatuettu työ.....	45
5.4 Kuntouttava työtoiminta.....	47
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	50
6.1 Tutkimusmenetelmä.....	50
6.2 Tutkimusaineiston analysointi.....	53
6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	55

7	TEEMAHAASTATTELUIJEN TULOKSET JA HAVAINNOT	60
7.1	Haastateltavien taustatiedot.....	60
7.2	Nuorten kokemukset työpajajaksosta	60
7.3	Työpajajakson merkitys nuorten elämälle	65
7.4	Työpajajakson vaikutus arjen- ja elämänhallintaan.....	68
7.5	Opintojen suorittaminen työpajalla	70
7.6	Toiminnan kehittäminen työpajalla.....	71
8	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	74
9	POHDINTA	84
	LÄHTEET	88
	LIITTEET	97

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Kaks`Kättä työpajan organisaatiokaavio.....	12
Kuvio 2. Analysointiprosessi	55
Kuvio 3. Nuorten kokemukset työpajajaksosta Kaks`Kättä työpajalla	77
Kuvio 4. Työpajatoiminnan merkitykset Kaks`Kättä työpajan nuorille	81
Kuvio 5. Toiminnan kehitysehdotukset.....	83

1 JOHDANTO

Vuosille 2012–2015 suunnitellussa Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa kärkitavoitteina olivat osallisuus, yhdenvertaisuus ja arjenhallinta (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012). Osallisuuden tunne omassa elämässä ja yhteiskunnassa syntyy osallistumisen ja vaikuttamisen kautta. Kehittämissuunnitelmassa yhdenvertaisuudella ei tarkoiteta ainoastaan muodollista yhdenvertaisuutta lain edessä, vaan tiedostetaan eri ryhmien yhdenvertaisuuden toteutuminen, joka saattaa edellyttää joskus erilaista kohtelua. Arjenhallintaa tarkastellaan elämänhallinnan kautta kehittämissuunnitelmassa siitä näkökulmasta, että lapsi tai nuori kehitysvaihe huomioon ottaen, kykenee ottamaan vastuuta omasta elämästään, taloudestaan ja henkisestä hyvinvoinnistaan. Koulutus, työllistyminen, terveys, hyvinvointi ja oman talouden hallitseminen ovat arjenhallinnan mahdollistajina tärkeitä.

Pietikäisen (2005, 219) mukaan nuorten koulutuksesta työelämään siirtyminen on muuttunut yhä epävarmemmaksi ja monimutkaisemmaksi prosessiksi. Ammatinvalinta ja koulutukseen kiinnittyminen ovat vaikeutuneet ja opiskelu- ja työpaikoista käydään kovaa kilpailua. Epävakaa työmarkkinatilanne lisää työttömyyttä ja työsuhteet ovat tilapäistyneet. Komosen (2008, 430–432) mukaan nuoren ja yhteiskunnan suhdetta tarkastellaan usein osallisuuden käsitteen avulla. Osallisuutta on osallistuminen erilaisten sosiaalisten yhteisöjen toimintaan ja kykyä selviytyä omassa arjessa ja lähiyhteisössä. Osallisuutta voidaan tarkastella myös yksilön omana kokemuksena ja jäsenyyden tunteena. Osallisuus on ihmisestä itsestään lähtevä, mutta siihen vaikuttavat myös toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet.

Yhteiskunnalliset muutokset ovat tehneet peruskoulun jälkeisen siirtymän koulutukseen ja siitä työelämään pirstaleiseksi (Komonen 2008, 431). Tulevaisuudensuunnittelu, ammatinvalinta ja koulutukseen kiinnittyminen ovat kirjoittajan mukaan vaikeutuneet muun muassa opiskelu- ja työpaikoista käydyn kovan kilpailun vuoksi. Opetusministeriön mukaan työpajatoiminta vastaa niihin nivel- ja siirtymäkohtien haasteisiin, joita esiintyy siirryttäessä peruskoulusta toiselle asteelle tai työttömyydestä työelämään (Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen: nuorten työpajatyöryhmän selvityksiä 2004). Työpajatoiminta vastaa myös yksilön elämäntilanteesta

johtuvan yksilöllisen tuen tarpeisiin. Työpajatoiminnan tavoitteena on tukea asiakasta aktiivisuuteen ja edistää hänen toimintakykyään koulutukseen ja työelämään pääsemiseksi. Nuorten työpajatoiminnassa on siirrytty työkokemusta antavasta toiminnasta enemmän valmentavaan toimintaan. Siihen kuuluvat sosiaalinen vahvistaminen, arjenhallintataitojen tukeminen koulutukseen ja työelämään ohjaamisen lisäksi. Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen lisää tarvetta työpajatoiminnalle (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Nuorten yhteiskuntatakuun tarkoituksena on edistää nuorten työllisyyttä ja ehkäistä syrjäytymistä.

Opinnäytetyömme toteutettiin haastattelemalla Kaks`Kättä työpajalla työskenteleviä ja siellä aikaisemmin työskennelleitä nuoria. Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus ja tarkoituksenamme oli saada tietoa siitä, miten nuoret kokivat työskentelyn Kaks`Kättä työpajalla ja miten työpajakso vaikutti heidän elämäänsä. Mielestämme teemahaastattelu tiedonkeruumenetelmänä soveltui hyvin aiheeseemme ja saimme tietoa nimenomaan nuorten omista kokemuksista. TE-toimisto raportoi nuorten sijoittumista työelämään ja koulutukseen pajajakson jälkeen, joten me emme paneutuneet tähän tutkimukssamme.

Aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen nuorten syrjäytymisen ollessa paljon esillä yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Mielestämme työpajatoiminta on yksi keskeisimmistä toiminnoista ehkäistäessä nuorten syrjäytymistä ja lisätessä heidän osallisuuttaan omassa elämässä ja yhteiskunnassa. Opinnäytetyössämme osallisuus on isossa roolissa, koska sen merkitystä ei voi väheksyä työpajatoiminnassa. Teoriaosuudessa käsittelemme työpajatoimintaa ja siihen liittyviä käsitteitä. Lisäksi käsittelemme nuoruusajan tehtäviä ja haasteita, sekä nuorten työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä. Tutkimusosuudessa kuvaamme tutkimusprosessiamme, sekä esittelemme haastatteluaineistosta esiin tulleita havaintoja ja johtopäätöksiä. Lisäksi tuomme esiin tutkimuksemme luotettavuuden ja eettisyyden, sekä oman oppimisemme opinnäytetyöprosessin aikana peilaten sitä sosionomin (AMK) osaamiseen. Mielestämme sosionomeille on hyödyllistä tuntee työllisyyden ja työttömyyden osaluaita ja seurauksia, sillä niiden vaikutukset ovat kokonaisvaltaiset yksittäiselle henkilölle ja hänen perheelleen. Nämä ilmiöt näkyvät kaikilla sosiaalialan sektoreilla niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasollakin.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA

Opinnäytetyön kirjoittajien mielenkiinto kohdistui opiskeluissa työllisyyden ja työttömyyden kysymyksiin. Toinen kirjoittajista suoritti Työ-, toimeentulo- ja perusturvasektorin ja toinen Osallisuus ja syrjäytymisriskit nuoruusiässä -sektorin, sekä niin sanotun Tempo-polun, joka on työllisyyteen, työttömyyteen ja työvalmennukseen liittyvä opintokokonaisuus. Erityinen mielenkiintomme kohdistui nuorten työllistymiseen ja osallisuuteen yhteiskunnassa, sekä niihin liittyviin haasteisiin. Toinen opinnäytetyön tekijöistä suoritti harjoittelun Kaks’Kättä työpajalla, jolloin sovittiin opinnäytetyön tekemisestä ja aihe tarkentui talven ja kevään 2014 aikana. Harjoittelun aikana opiskelija pääsi tutustumaan työpajan moninaiseen toimintakenttään, sekä työpajalla työskenteleviin nuoriin ja heidän erilaisiin elämäntilanteisiinsa. Harjoittelujakso oli myös hyvä aika löytää opinnäytetyötä varten haastateltavat nuoret. Tässä kappaleessa kerromme tutkimuksemme tarkoituksesta ja esittelemme tutkimuskysymyksemme. Lisäksi esittelemme yhteistyötahomme Kaks’Kättä työpajan, sekä kerromme työpajatoiminnasta aikaisemmin tehdyistä tutkimuksista.

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Vuonna 2012 nuorten vaikuttajaryhmille suunnattiin peruspalveluiden arviointikysely ja sen tutkimustulosten mukaan nuorten työpajatoimintaa ja sen sisältöä ei tunneta riittävästi. Vain 63 prosenttia nuorten vaikuttajaryhmien edustajista tunsivat työpajatoiminnan. Notkolan ym. (2013) mukaan työpajatoiminta on kuitenkin kasvanut voimakkaasti 2000-luvulla. Kasvamista on tapahtunut sekä työpajojen määrässä että niissä työskentelevien valmentautujien osalta vuosina 2004–2010 keskimäärin 141 prosenttia. Todennäköisesti työpajojen toimintaan tullaan jatkossakin sijoittamaan syrjäytymisen ja nuorisotyöttömyyden ehkäisemiseksi. Aihe on siis yhteiskunnallisesti hyvin kiinnostava, minkä vuoksi Kaks’Kättä työpaja valikoitui harjoittelupaikaksi ja yhteistyökumppaniksi opinnäytetyön suhteen.

Toisen opinnäytetyön kirjoittajan harjoittelujakso Kaks’Kättä työpajalla auttoi huomaamaan, miten kiinnostava ja moniulotteinen on työpajatoiminnan maailma. Työ-

pajatoimintaa voisi tarkastella tutkimuksellisessa mielessä lukuisista eri näkökulmista. Harjoittelujakson aikana työpajan valmentautujiin ja heidän elämäntilanteisiinsa tutustuminen sai aikaan kuitenkin sen, että halusimme saada juuri heidän äänensä kuuluviin. Meitä kiinnosti kuulla, minkälaisena nuoret ovat kokeneet asiakasprosessin Kaks'Kättä työpajalla.

Opinnäytetyössämme halusimme saada selville nuorten pajatoiminnalle antamia merkityksiä muun muassa arjenhallinnan, tulevaisuudensuunnitelmien ja osallisuudenkokemuksen suhteen ja selvittää, onko niissä tapahtunut muutoksia toimintaan osallistumisen myötä. Perehdyimme tutkimuksessamme kokemuksellisuuteen ja selvitimme, ovatko nuoret olleet tyytyväisiä jaksoonsa, vai olisivatko he mahdollisesti odottaneet siltä jotain muuta. Meitä kiinnosti myös kuulla, ovatko nuoret olleet tyytyväisiä muuhun toimintaan, jota pajalla järjestetään varsinaisen työvalmennuksen lisäksi. Vastausten perusteella pohdimme ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi jatkossa.

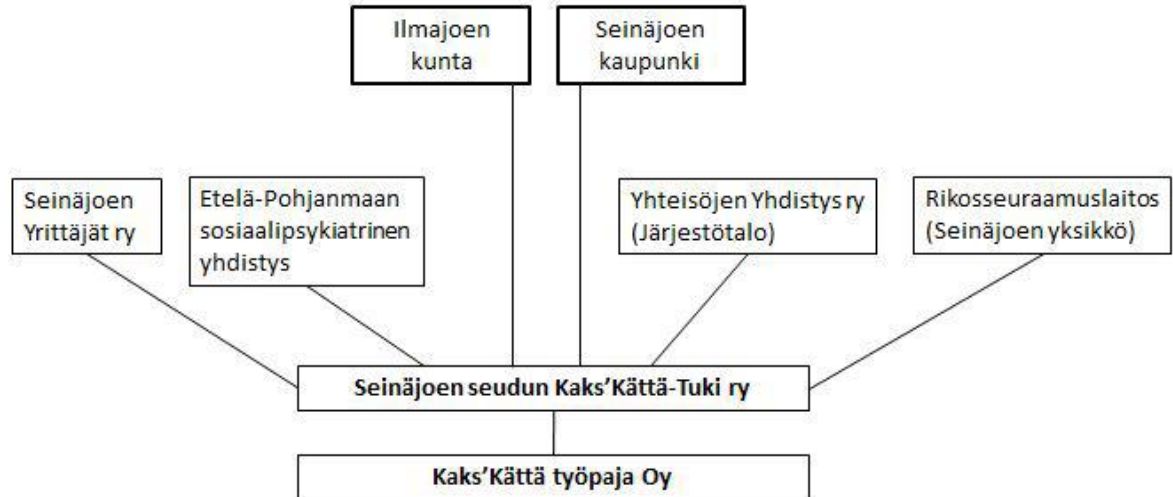
Tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Minkälainen merkitys pajajaksolla on ollut nuorten elämään?
2. Miten nuoret ovat kokeneet pajajaksonsa Kaks'Kättä työpajalla?
3. Miten toimintaa voisi kehittää?

2.2 Kaks'Kättä työpaja

Kaks'Kättä työpaja on Seinäjoella Pohjassa sijaitseva työpaja, joka tarjoaa työpajatoimintaa eri syistä työttömille henkilöille (Kaks'Kättä työpaja 2013, 3). Vuonna 1995 perustetun organisaation toiminnan tarkoituksena on työttömien työnhakijoiden elämäntaitojen, sosiaalisen toimintakyvyn, työkuntoisuuden sekä kouluttautumisen ja työllistymisen tukeminen ja kehittäminen. Työpajan eri osastot ovat puu-, metalli-, rakennus-, kierrätys-, ruokala- ja kotiapuosasto. Vuonna 2012 perustettiin Kaks'Kättä työpajan sivupiste Löytömakasiini Ilmajoelle. Tämän yksikön toimintoja ovat kierrätyksen ja kotiavun työtehtävät (Löytömakasiini, [Viitattu 25.8.2014]). Seinäjoen Yrittäjät ry, Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys, Järjestö-talo ja Rikosseuraamuslaitoksen Seinäjoen yksikkö ovat jäseninä tukiyhdistyksessä, joka

omistaa Kaks'Kättä työpaja Oy:n (Omistus, [Viitattu 4.10.2014]). Osakeyhtiön ja yhdistyksen hallinnot ovat yhteneväiset.

Kuvio 1. Kaks'Kättä työpajan organisaatiokaavio (Kaks'Kättä työpaja 2013, 3).

Työpajayhdistyksen mukaan työpajojen rahoitus koostuu usein toiminnan ylläpitäjän osuudesta, myytävien palveluiden tuotoista, tuotteiden myyntituloista, valtionavusta ja muista erilaisista haettavista rahoituksista (Työpajan rahoitus 2014). Kaks'Kättä työpajan toiminnasta 40 prosenttia on omarahoitteista (Uurtimo 2014). Osakeyhtiöpohjainen työpaja on melko harvinainen Suomessa. Tällä rahoitustavalla on omat mahdollisuutensa, mutta myös haasteensa. Työpajan olemassaolo ei ole täysin riippuvainen ulkopuolisesta rahoituksesta, mutta toisaalta näin suuri omarahoitusosuus tuo mukanaan taloudellisia paineita. Seinäjoen kaupungin ja Ilmajoen kunnan osuus kokonaisrahoituksesta on 30 prosenttia, TE-toimiston noin 20 prosenttia, sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön ja ELY-keskuksen osuus noin 10 prosenttia (Uurtimo 2014).

Työpajan yhteydessä toimii jatkuvasti erilaisia hankkeita. Osaamista työpajoilta on ESR-rahoitteinen (Euroopan sosiaalirahasto) hanke, jota hallinnoi Seinäjoen koulutuskuntayhtymä Sedu (Ojanperä 2014). Kaks'Kättä työpaja on mukana hankkeessa osatoteuttajana yhdessä työpaja JUNKIn ja Paukun Pajan kanssa. Hankeaika on 1.1.2014 – 30.4.2015. Hankkeen tavoitteena on kehittää työpajan toimintaa työpajaoppilaitosyhteistyön näkökulmasta. Kaks'Kättä työpajalla opinnollistetaan työpajan

töitä erikseen sovittavien ammatillisten perustutkintojen osalta. Työpajalla pilotoidaan myös valtakunnallista osaamistodistusta ja lisätään erilaisin toimin henkilöstön osaamista osaamisen tunnistamisessa, sekä luodaan rahoitusmalli työpajalla suoritettaviin opintokokonaisuuksiin liittyen. Lisäksi tavoitteena on uusien mahdollisuuksien ja oppimisen väylien avaaminen sellaisille nuorille, jotka ovat vailla ammatillista tutkintoa, joiden opinnot ovat vaarassa keskeytyä tai joille koulumuotoinen opiskelu on haastavaa (Osaamista työpajoilta, [Viitattu 11.6.2014]).

Kaks’Kättä työpajan valmentautajat ovat pääosin TE-toimiston ja Työvoiman palvelukeskuksen työttömiä työnhakijoita. Valmentautajat ovat iältään 17–63 –vuotiaita, ja elämäntilanteiltaan hyvin erilaisia. Kaks’Kättä työpaja ei siis ole varsinainen nuorten työpaja, mutta meidän opinnäytetyömme kohderyhmäksi valikoituivat nuoret henkilöt omien kiinnostustenkohteidemme ja nuorisotyöttömyyden ajankohtaisuuden vuoksi. Nuorisotyöttömyys on viime aikoina ollut paljon esillä muun muassa nuorisotakuun vuoksi, jonka sisältöä opinnäytetyössä avataan myöhemmin. Vuonna 2014 syyskuuhun mennessä Kaks’Kättä työpajalla oli 163 valmentautujaa, joista nuoria, alle 30-vuotiaita henkilöitä oli 52 prosenttia (Uurtimo 2014).

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Korpela (2009) totesi pro gradu –tutkielmassaan, miten työpajatoimintaa on sen suhteellisen pitkän historian aikana tutkittu melko vähän. Lisäksi työpajatoiminta on melko väljästi määritelty ja sen toimintatapa on tuntematon suurelle osalle ihmisistä. Omassa tutkielmassaan Korpela halusi selvittää työpajojen toimintatapoja ja oppimisen tapoja työpajatoiminnassa. Tutkielman tavoitteena oli myös selvittää, miten työpajojen valmentautajat kokevat työpajatoiminnan ja oppimisen, sekä tällä tavoin kuvata nuorten työpajojen toiminnan muotoutumista. Korpelan tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, ja sen metodina toimi eksistentiaalinen fenomenologia, eli aiheeseen perehdyttiin kokemuksellisuuden kautta. Tutkimusaineistonsa hän keräsi yksilö- ja ryhmähaastatteluiden avulla. Täten Korpelan tutkimuksessa oli paljon samoja elementtejä kuin meidän opinnäytetyössämme. Tutkimustuloksissa tuli esille, että valmentautujille merkittävimiksi asioiksi pajatoiminnassa nousivat

muun muassa työpajayhteisö, elämänhallinnan kehittyminen, työkokemuksen karttuminen, koulutuksen merkityksen ymmärtäminen ja tulevaisuudensuunnitelmat. Oppimisen kannalta tärkeimmiksi asioiksi nousivat oma asenne, työssäoppiminen, ohjaajien merkitys, sekä työpajalla karttavat uudet tiedot ja taidot. Korpelan tutkimukset mukailevat hyvin työpajatoiminnalle asetettuja tavoitteita.

Sepän (2013) sosiaalityön pro gradu –tutkielmassa selvitettiin, minkälaisia merkityksiä nuoret antavat työpajatoiminnalle ja millaisia muutoksia heidän elämässään on tapahtunut työpajatoimintaan osallistumisen myötä. Tutkimus toteutettiin etnografisena tapaustutkimuksena, ja sen aineisto kerättiin Pohjois-Suomessa sijaitsevan verkostomuotoisen työpajan ryhmäpäivissä tehdyistä havainnoista, jotka oli koottu tarinamuotoisiksi. Lisäksi aineistoa kerättiin työpajatoiminnassa olevien nuorten teemahaastattelujen avulla. Sepän mukaan tärkeimmiksi asioiksi nuorten kuvauksissa työpajatoiminnasta muodostuivat toiminnan vapaaehtoisuus ja se, että nuoret eivät kokeneet työpajatoimintaa viranomaistyöksi. Nuorten mukaan työntekijät olivat helposti tavoitettavissa ja pystyivät vastaamaan sujuvasti tuen tarpeisiin.

Sepän (2013) mukaan ryhmätoiminnalle annettuja merkityksiä olivat ystävyssuhteiden ja vertaisuuden kokemuksen kasvaminen, sekä toisiin ihmisiin lisääntyneen luottamuksen ja rohkeuden lisääntyminen. Työskentelytapoihin liittyvät merkitykset koskivat nuorten elämäntilanteen huomioimista kokonaisvaltaisesti, osallisuuden kokemusta ja yksilöllisyyden korostamista. Nuoret olivat pitäneet hyvänä tapaamisten järjestymistä toimintaympäristön ulkopuolella. Yksilövalmennusta koskevat merkitykset liittyivät valmennuksessa koettuun tukeen, neuvontaan, ohjaukseen ja kokemukseen kuulluiksi ja kohdatuiksi tulemisesta. Nuoret olivat kuvailleet, että heidän elämässään oli tapahtunut positiivisia asioita sen jälkeen, kun he olivat osallistuneet työpajatoimintaan. Työpajajakso oli lisännyt muassa työllistymistä ja ammatillisten opintojen aloittamista. Lisäksi nuoret olivat kertoneet alkoholinkäytön vähentyneen ja elämänhallinnan lisääntyneen muutenkin. Psykkisiä vaikutuksia olivat sosiaalisten taitojen ja itsetunnon vahvistuminen sekä stressi- ja masennusoireiden helpottuminen.

Matilaisen ja Tuomivirran (2011) sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksen ja johtamisen koulutusohjelman opinnäytetyössä selvitettiin työttömien kokemuksia työmarkkinatoimenpiteiden toimivuudesta. Työttömiltä kysyttiin, miten työmarkkinatoimenpiteet

tukivat tavoitteiden saavuttamisessa ja missä asioissa nähtiin kehittämistarpeita. Vastauksia verrattiin työllisyyden edistämisen tavoitteisiin ja keinoihin. Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin strukturoimatonta kyselyä ja haastattelua. Haastattelut ja kyselyt toteutettiin Jupiter-säätiön työvalmennuksessa olevilla työttömillä henkilöillä, mutta tutkimuksen kohteena ei ollut niinkään kyseisen työpajan tarjoamat palvelut, vaan työmarkkinatoimenpiteet yleensä. Erityisenä mielenkiintona tutkimuksessa olivat nuoret työttömät ja varsinkin pitkäaikaistyöttömät henkilöt, jotka ovat säätiön kohderyhmää. Jupiter-säätiöllä valmentautujille tarjotaan aina myös yksilövalmennuksen palveluita työvalmennuksen lisäksi. Tämän vuoksi Työ- ja elinkeinotoimisto ohjaa alueen haastavimmin työllistyviä henkilöitä säätiön asiakkaiksi, sillä yksilövalmennuksesta henkilöt saavat erityistä tukea työllistymis- ja koulutustavoitteiden saavuttamiseksi.

Matilaisen ja Tuomivirran tutkimuksessa selvisi, että suurin osa työttömien henkilökohtaisista tavoitteista oli yhtenäisiä lain tavoitteisiin nähden. Muiden tavoitteiden nähtiin olevan osatavoitteita, jotka edistävät päätavoitteiden saavuttamista. Haastateltavat kuvasivat muun muassa työn tekemisen, työyhteisön, ohjauksen ja työpajojen työtapojen tukevan tavoitteiden saavuttamista. Työttömät henkilöt olivat kokeneet työmarkkinatoimenpiteisiin osallistumisen edistäneen heidän työelämävalmiuksiensa ja elämänlaatunsa parantumista. Tutkimuksessa esille tulleet kehittämistarpeet koskivat työnantajan ohjaustaitoja, yksilöllisyyden huomioimista ja lain-säädännön kehittämistä. Johtopäätöksissä todettiin, että työttömyyden katkaisemisessa olennaista on asiakaslähtöisyys, oikea-aikaisuus sekä segmentointeihin perustuva ja tavoitteiltaan juuri kyseiselle henkilölle sopiva toimenpide. Suurimmalle osalle työttömistä henkilöistä nykyisellään olevat toimenpiteet eivät olleet riittäviä.

PAJAVERKKO -hankkeen osana toteutettiin Työpajatoiminnan vaikuttavuuden arvioinnin ulottuvuudet –tutkimus yhteistyössä Nuorisotutkimusseuran kanssa (Kuure 2010). Hanketta hallinnoi Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia ja rahoitti Euroopan sosiaalirahasto. PAJAVERKKO –hankkeen kuusi uusimaalasta kuntaa olivat Helsinki, Järvenpää, Karkkila, Kerava, Nurmijärvi ja Porvoo. Projektin tutkimusosuuden tavoitteena oli selvittää työpajojen paikkaa nuorten hyvinvoinnin palvelujärjestelmän keskellä sekä selvittää niiden työtapojen muuttumista

nuorten haasteita vastaavaksi. Taustalla oli oletus, että tämän päivän nuorten siirtymävaihe koulutuksesta työelämään on muuttunut aikojen saatossa, jolloin myös työtapojen on muututtava vastaamaan näitä ilmiöitä. Työpajojen kehittämisessä tarvittava tieto perustuu nuorten itsensä, heidän parissa työskentelevien asiantuntijoiden ja tutkimuksen väliseen vuoropuheluun. Viimeisenä tavoitteena oli projektin vaikuttavuuden ohella ulottaa arviointi koskemaan laajemmallakin tasolla koko työpajakentän vaikuttavuutta.

PAJAVERKKO -hankkeen tutkimusosuuden keskeisistä havainnoista rakennettujen tulosten ja johtopäätösten mukaan työpajojen asema vahvistui hankkeen aikana voimaantulleen nuorisolain uudistumisen myötä (Kuure 2010). Vuoden 2011 alussa voimaan tulleessa uudistetussa nuorisolaissa korostettiin monialaisen yhteistyön merkitystä ja vahvistettiin etsivän nuorisotyön asemaa. Useissa kunnissahan etsivä nuorisotyö on sijoitettu työpajatoiminnan yhteyteen. Osana PAJAVERKKO -projektia toteutettiin myös henkilökunnan koulutusta, joka kehitti työntekijöiden ammattitaitoa nuorten valmentautujien kohtaamisessa ja työpajatoiminnan kehittämisessä. Tutkimuksellisenä havaintona voidaan pitää sitä, että nuoren elämäntilanteen kokonaisvaltainen tukeminen nähdään yhä tärkeämpänä tehtävänä työpajatoiminnassa. Katsottiin, että nuoria tulee tukea sekä heidän kasvussaan persoonina että työtaitojen kehittymisessä työpajapedagogiikan mukaisesti. Mekin halusimme tutkimuksemme selvittää työpajajakson merkityksiä nuorten elämään kokonaisvaltaisesti, eli miten työpajajakso on vaikuttanut esimerkiksi valmentautujien arjen- ja elämänhallintaan sekä tulevaisuudensuunnitelmiin.

Kolmas tutkimustulos koskee havaintoa, jonka mukaan laaja-alaisen yhteistyön tuloksena saadaan kokemusta erilaisista tavoista tuottaa ja käyttää tietoa (Kuure 2010). Kyseisessä projektissa dialogia kävivät erilaiset tiedontuottajat ja tiedonkäsittelijät, kuten arviointitutkija, konsultti ja yhteiskuntatieteellinen nuorisotutkija. Viimeisenä tuloksena ja tuotoksena voidaan pitää työpajatoiminnan vaikuttavuuden arviointiin kehitettyä taulukkoa, jonka avulla toimintaa voidaan arvioida yksilö-, yhteisö-, ja yhteiskuntatasolla.

3 TYÖPAJATOIMINTA

Tässä kappaleessa avataan työpajatoiminnan historiaa ja kehittymistä nykypäivän muotoonsa, koska opinnäytetyön haastateltavat olivat Kaks'Kättä työpajan valmentautujia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry määrittelee työpajan nykyisin yhteisöksi, jossa työnteon ja siihen liittyvän valmennuksen avulla pyritään parantamaan yksilön kykyä ja valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön sekä parantamaan hänen arjenhallintataitojaan (Työpajapalveluista, [Viitattu 13.6.2014]). Työpajametodissa keskeistä on tekemällä oppiminen. Erilaisten työtaitojen lisäksi pajoilla voidaan tarjota myös vaihtoehtoinen väylä koulutukseen, mikäli perinteinen koulunkäynti tuottaa haasteita. Tässä kappaleessa avataankin työpajojen opinnollistamista, joka on erittäin ajankohtainen asia muun muassa nuorisotakuun tavoitteiden valossa. Opinnäytetyömme haastattelussa kysyimme nuorten mielipiteitä ja näkemyksiä opintojen suorittamisesta pajalla. Lisäksi kappaleessa avataan työpajatoiminnan eri työmuotoja sekä pajojen yhteisöllisyyttä ja yhteiskunnallisesti osallistavaa vaikutusta.

3.1 Työpajatoiminnan tausta ja tavoitteet

Hassinen (2007, 8, 10) kirjoittaa, että 1970- ja 1980-luvun Suomessa tapahtui suuria muutoksia työllisyyden alueella, kun tavanomaiset fyysiseen työhön perustuvat niin kutsutut jokamiehen ammatit alkoivat hiljalleen hävitä. Samalla koulutuksen tärkeys alkoi korostua, mutta vanhempien sukupolvien keskuudessa ilmeni varauksellista suhtautumista kouluttautumista kohtaan. Osa nuorten vanhemmista ei tällöin halunnut lastensa kouluttautuvan kovin pitkälle. Katsottiin, että kouluttautuminen vieroittaa nuoret totutusta raskaasta fyysisestä työstä. Tällainen varauksellinen asenne kouluttautumiseen yhdistettynä yhteiskunnan ja työn muutoksiin johti osaltaan nuorisotyöttömyyden kasvamiseen. Sen vuoksi tarvittiin tukitoimia, joiden avulla erityisesti nuoret saataisiin suhtautumaan myönteisemmin kouluttautumiseen. Työpajatoiminnan uskotaan syntyneen selkeyttämään nuorten ammatillisia ja koulutuksellisia suunnitelmia.

Suomen ensimmäinen virallinen työpaja perustettiin Hassisen (2007, 8-13) mukaan Helsingin Kontulaan vuonna 1983. Erilaisia työpajakokeiluja oli ollut jo tätä ennen, mutta viralliset tiedot niistä vaihtelevat. Vauhtia toiminnan järjestäytymiseen syntyi kuitenkin vuonna 1985, kun nuorisoalan toimijoilta kerättiin konkreettisia aloitteita ja toimenpide-ehdotuksia nuorison hyvinvoinnin tueksi. Työpajatoiminta oli näiden ehdotusten joukossa. Kirjoittajan mukaan jo tuolloin oltiin huolestuneita tietystä osasta nuorisoa, jota uhkasi peruskoulun jälkeen yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen työ- tai opiskelupaikan puuttumisen vuoksi. Työpajatoiminnan perusteita pohtineen työryhmän vuonna 1987 julkaiseman raportin mukaan syrjäytymisvaaran alla olevien nuorten keskuudessa oli sekä koulukielteisyyttä että epärealistisia odotuksia työelämästä ja koulutuksesta.

1990-luvulla työpajatoiminta muuttui monella tapaa, koska sen tuli osaltaan vastata mittavasti lisääntyneeseen nuorisotyöttömyyden määrään, joka oli noin 100 000 henkilöä (Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen: nuorten työpajatyöryhmän selvityksiä 2004). Opetus-, työ- sekä sosiaali- ja terveysministeriöiden kansliapäälliköistä koostuva nuorisokansliapäällikkötyöryhmä teki ehdotuksen nuorten työpajatoiminnan laadullisesta ja sisällöllisestä kehittämisestä, sekä laajentamisesta koko maahan. Ehdotuksen mukaisesti valtion lisäbudjetista varattiin työpajatoiminnalle lisää valtionapua. Työryhmän muistiossa kirjoitettiin seuraavasti:

Nuorten työpajojen kohderyhmän muodostavat koulun ja työelämän välillä liikkuvat nuoret, joilla on eri syistä ollut vaikeuksia saada ensimmäistä työ- tai harjoittelupaikkaa. Taustalla on usein koulunkäyntiongelmia tai ikävaiheesta johtuvia vaikeuksia hahmottaa omia tulevaisuudensuunnitelmiaan. __ Työryhmä pitää työpajatoiminnan kehittämistä tärkeänä. Työpajojen avulla voidaan tarjota mielekästä ja kehittäväää toimintaa työttömille nuorille ja ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Työpajatoiminnalla on myös tärkeä ammatinvalinnallinen merkitys. (Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen 2004.)

Muistiosta voidaan todeta, että työpajatoiminnan tavoitteet alkoivat muotoutua tuolloin nykyisen kaltaisiksi ja että työpajatoiminnan perusteet ja sisältö ovat nykyiselläänkin melko samankaltaisia.

Pekkalan (2009, 14) mukaan Euroopan unioniin liittyminen vuonna 1995 ja samana vuonna alkanut ensimmäinen Euroopan sosiaalirahaston rakennerahastokausi toi helpotusta kuntien työllisyydenhoitoon. Projektirahan avulla työpajoja syntyi ympäri

Suomea kiihtyvällä vauhdilla ja enimmäillään erilaisia työpajahankkeita –ja organisaatioita on ollut jopa 350.

Notkola ym. (2013) kuvaavat työpajatoiminnan laajenemista hiljalleen koko maahan. Vuonna 2012 työpajatoiminnan piirissä oli 80 prosenttia Manner-Suomen kunnista ja työpajoja oli yhteensä 196 kappaletta. Niistä 85 prosenttia oli vakinaisluontoisesti toimivia ja ne olivat olleet toiminnassa yli kymmenen vuotta. Nuorten haasteiden monipuolistuttua mukaan tuli myös sosiaalitoimi, kun aiemmin työpajojen nähtiin olevan nuorisotyön ja työhallinnon välistä toimintaa. Sosiaalitoimen mukautulo mahdollisti laajemman henkilökohtaisen tuen saamisen nuorille, joilla oli elämän- ja arjenhallinnallisia haasteita. Lisäksi mukaan tuli 1990-luvun lopulla opetustoimi, jonka myötä opintojen suorittamista pajalla alettiin kokeilla yksittäisesti. Lahdessa toteutettiin työpainotteista oppimista ensimmäisten joukossa ja toimintaan osallistuivat sellaiset opiskelijat, joilla oli haasteita teoriaopintojensa kanssa ja tarvetta arjenhallinnan tukeen. Oppilaitosten ja työpajojen yhteistyö jatkaa muotoutumistaan edelleen. Nykyisin työpajatoiminta sijoittuu Hedemäen ja Hautaluoman (2010) mukaan julkisissa palveluissa sosiaali-, terveys-, työllisyys- ja koulutuspalveluiden välimaastoon.

Komonen (2008, 429) kirjoittaa työpajatoiminnan kehittymisestä lamavuosien hätäaputyöllistäjästä yksilöllisten valmennus- ja kuntoutuspalveluiden sekä työssä oppimisen paikaksi. Komonen kuvaa asiakaskunnan monimuotoistumista, jota vastamaan työpajatoiminta on erikoistunut ja ammattilaistunut. Perinteisen työvalmennuksen vierelle on kirjoittajan mukaan kehittynyt yksilövalmennus kasvatuksellisine näkökulmineen. Suuntana on edelleen, että näiden eri ammattikuntien ammatilliseen osaamiseen suunnataan resursseja ja laadukkaita pajapalveluita pyritään kehittämään sekä tuotteistamaan sosiaali- ja opetustoimen paikallisiin ja yksilöllisiin tarpeisiin. Pekkala (2009, 4,15) avaa, että nuorten työpajatoiminnasta on siirrytty puhumaan monipalvelukeskuksina ja valmennusorganisaatioina. Työpajojen ikärakenne on nykyisin laaja ja mukaan on tullut uusina ja kasvavina ryhminä erityistä tukea tarvitsevat henkilöt, kuten maahanmuuttajat, sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujat. Lisäksi pitkäaikaistyöttömyys voi tuoda mukanaan kerrannaisvaikutuksina alentunutta toimintakykyä ja vanhentuvaa ammattitaitoa.

Komonen (2008, 433) jakaa työpajatoiminnan asiakkaat neljään eri kohderyhmään, joilla on erilainen lähtötilanne, mutta joita voidaan tukea toiminnan eri menetelmin työllistymisen tai koulutuksen suhteen. Menetelminä voivat olla työpajatoiminnan perinteiset menetelmät, eli työ- ja yksilövalmennus, tai sitten uudenlaiset, yksilölliset opiskelupolut tai työpajojen ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyön muodot. Työpajojen kohderyhmät nuorten osalta ovat kirjoittajan mukaan seuraavat:

1. Peruskoulun päätösvaiheessa olevat nuoret, joilla on motivaatio-ongelmia jatko-opiskelun ja/tai epävarmuutta koulutusvalinnassa.
2. Tavanomaisen ammatillisen koulutuksen aloittaneet nuoret, joilla on motivaatio-ongelmia, oppimisen ongelmia tai tarvetta elämisen taitojen tukemiseen.
3. Koulutuksen ja työn ulkopuolelle jo jääneet nuoret, joilla on takanaan rikkonainen koulutusura ja ehkä jo useitakin yrityksiä ja keskeytyksiä.
4. Toisen asteen tutkinnon suorittaneet nuoret, jotka hakevat työkokemusta pyrkiessään kiinnittymään työ- tai jatkokoulutusmarkkinoille. (Komonen 2008, 433.)

Kohderyhmämäärittelystä voimme havaita, että kohderyhmien tavoitteet ja tarpeet ovat keskenään melko erilaisia. Toiset tulevat pajalle ainoastaan hankkiakseen työkokemusta ja tällä tavoin parantamaan työllistymismahdollisuuksiaan, kun taas osalla kysymyksessä on syrjäytymisen ennaltaehkäisy. Toisille työpaja voi muodostaa mielekkään oppimisympäristön siinä tapauksessa, että perinteinen, teoriapainotteinen opiskelutapa ei syystä tai toisesta tule kysymykseen. Jotkut nuoret ovat saattaneet jo ajautua niin sanotusti marginaaliin, jolloin kysymyksessä on nuorten integroiminen takaisin yhteiskuntaan. Matthies (2014, 8) näkee marginalisaation ja osallisuuden olevan saman ilmiön kaksi eri puolta, jotka liittyvät koulutukseen, toimeentuloon, työllisyyteen, perhe-elämään, sosiaalisiin suhteisiin ja yleiseen hyvinvointiin. Marginalisaatioon vaikuttavat henkilön etäisyys kaikenlaisesta vaikuttamisesta ja resursseista.

Pajojen ylläpitäjinä voivat toimia kunnat, säätiöt, yhdistykset tai muut yhteisöt, osakeyhtiöt tai koulutuskuntayhtymät (Organisaatiomalleja 2014). Suurin osa, noin 80–85 prosenttia työpajoista, on kuntien ylläpitämiä. Notkola ym. (2013, 120) avaavat,

että vuonna 2012 työpajoilla oli nuoria yli 14 000, mutta läheskään kaikki halukkaat eivät päässeet mukaan resurssipulan vuoksi. Työpajayhdistyksen mukaan työpajat järjestävät toimintoja, joita kutsutaan erilaisiksi palvelutuotteiksi (Valmennuspalveluiden ostajat 2014). Niitä ovat esimerkiksi kuntouttava työtoiminta, työ-, yksilö- ja ryhmävalmennus, mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus, starttivalmennus sekä työtoiminta. Nuoria lähettävät tahot ostavat näitä palveluita työpajoilta joko suoraan sopimalla yksittäisen palvelun tuottamisesta, tai tekemällä vuosittain ostopalvelusopimuksen. Näiden eri palveluiden tunteminen vaatii tietämystä ja osaamista sekä palveluita ostavilta tahoilta että työpajoilta.

Pekkala (2009, 16) kirjoittaa, että tämän päivän työpajatoiminta edellyttää henkilökunnalta monenlaisia tietotaitoja ja organisaatioilta verkostoitumiskykyä oman toimintaympäristönsä sidosryhmien kanssa. Ympäristön muuttuvat haasteet vaativat muuntautumiskykyä ja halukkuutta kehittää omaa toimintaansa niihin vastauksiksi. Mikäli organisaatiot haluavat pysyä kehityksessä mukana, tulee niiden kyetä oppimaan uutta ja reagoimaan herkästi tuleviin muutoksiin.

3.2 Ohjauksesta valmennukseen

Pekkala (2009, 6) näkee työpajat sosiaalisen työllistämisen yksiköinä, jotka tuottavat monimuotoisia tukipalveluita konkreettisen työn avulla. Hänen mukaansa sosiaalista työllistämistä voidaan pitää yleiskäsitteenä prosessille, jossa tavoitellaan yksilön elämäntilanteen kokonaisvaltaista tukemista ja työelämään kiinnittymistä. Menetelmiksi ovat vuosien saatossa muotoutuneet itse työn tekemisen ohella työ- ja yksilövalmennus. Työvalmennus pitää sisällään päivittäistä tukea työtehtävien- ja taitojen opettelemisessa, yhteistoimintaa muiden valmentautujien kanssa, sekä siisteudessa, huolellisuudessa ja säännöllisyydessä ohjaamista. Näiden tehtävien avulla tavoitellaan työkyvyn ja ammatillisuuden edistymistä, sekä tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymistä työelämään siirtymisen ja koulutuksen suhteen. Työvalmennuksessa olennaista on tekemällä oppiminen, joka on vaihtoehtoinen tapa teoriaopinnoille kehittää omaa ammattitaitoaan. Valmentautujien tuen tarpeet vaihtelevat ja tämän vuoksi työpajojen menetelmiä tulee vaihdella yksilöllisesti henkilöiden tarpeen mukaan. Työvalmennuksessa tuetaan henkilön työkykyä ja -valmiuksia ja

siten edistetään työmarkkinoille pääsemistä tai palaamista. Yksilövalmennuksen tarkoituksena on edistää valmentautujien toimintakykyä ja arjenhallinnallisia taitoja.

Pekkala (2009, 22–23) avaa, että aiemmin työpajojen menetelmän nimenä oli ohjaaminen ja henkilökunta koostui ohjaajista. Ongelmana tässä oli kuitenkin henkilöiden passiivinen rooli ohjattavana olemisessa. Nykyisin suositaan termejä ”valmentaja” ja ”valmentautuja”, koska näissä kummatkin ovat aktiivisia osapuolia ja voivat antaa palautetta toisilleen. Tärkeää on prosessin arviointi ja dokumentointi. Valmennus mahdollistaa valmentautujan toiminnallisen roolin sen ollessa kokonaisvaltaisempi, osallistavampi ja tavoitteellisempi käsite ohjaukseen verrattuna. Lisäksi valmennus-termi sopii paremmin työhön ja osaamiseen liittyvään maailmaan. Olennaista kirjoittajan mukaan sekä työ- että yksilövalmennuksessa on tavoitteellisuus yhteisesti annettua tavoitetta kohti, seuranta, dokumentointi ja arviointi. Myös Työpajayhdistys näkee valmennuksen parempana terminä, koska valmennus kuvaa pitempiaikaisempaa ja yksilöllisempää prosessia valmennukseen verrattuna (Työpajatoiminnan historiaa 2014). Yhdistyksen mukaan nykyinen työpajatoiminta vaatii henkilökunnalta vahvaa ammattitaitoa osaamisen ja verkostoitumisen osalta toiminnan muututtua hätäaputyöllistämisestä valmennus- ja kuntoutuspalvelujen tuottamiseksi.

3.3 Työvalmennus

Pekkala (2009, 26) kirjoittaa, että työn tekemisellä ja ammattitaitoa vaativien taitojen opettamisella on aina ollut keskeinen osa suomalaisessa työpajatoiminnassa. Itse työn tekeminen on ollut tärkein väline valmentautujien elämänhallinnan tukemisessa ja takaisin työelämään kiinnittymisessä. Kirjoittaja kiteyttää työvalmennuksen perustehtävän ja tavoitteen olevan yksilön työkyvyn ja osaamisen edistäminen. Myös Pitkänen-Nuortimo (2001, 24–26) näkee, että työn tulee toimia pajatoiminnan ”selkärangana”. Kuitenkaan työpajojen tuotokset eivät saisi toimia tukahduttavana päämääränä siten, että se estäisi valmentautujien kehittymisen. Elämänhallinnallisten kykyjen edistäminen tulee Pitkänen-Nuortimon mukaan olla keskeisin osa pajatoi-

mintaa. Työ toimii ikään kuin viitekehystenä, jonka avulla yksilöt voivat oppia tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan, sekä omia päämääriään ja arvojaan.

Moottoripyörän kunnostaminen luo, kuten mikä muu tehtävä tahansa, mielenrauhaa. Kun mieli tyyntyy, kaikki muu sujuu luonnostaan. Mielenrauha tuottaa oikeita arvoja, oikeat arvot oikeita ajatuksia. Oikeat ajatukset synnyttävät oikeita tekoja ja oikeat teot tuloksia, joista kaiken keskipisteessä vallitseva rauha heijastuu muiden nähtäväksi. (Pirsig 1974, Pitkänen-Nuortimon 2001, 7 mukaan.)

Pirsig kuvaa katkelmassaan moottoripyörän kunnostamisen tuomia ajatuksia ja tuntemuksia. Pirsigin kirjoitusta voi tulkita siten, että keskittymistä vaativalla työllä on henkilön psyykkistä tasapainoa edistävä vaikutus sekä työntekijälle itselleen että myös hänen ympäristölleen. Tähän samaan voidaan nähdä pyrittävän myös työpaatoiminnassa, jossa valmentautujat saavat onnistumisenkokemuksia erilaisissa työtehtävissään.

Pekalan (2009, 27) mukaan työvalmennuksen päätehtävänä on työpaajan asiakasvalmennuksesta ja työtoiminnasta vastaaminen. Sen lisäksi keskeisimpiä tehtäviä ovat kirjoittajan mukaan seuraavat:

1. Toimii yhteistyössä yksilövalmentajan kanssa.
2. Perehdyttää valmentautujat pajan/yksikön työtehtäviin.
3. Löytää valmentautujan kanssa hänen kykyä/osaamista vastaavat työtehtävät sekä laatii yksilöllisen työvalmennussuunnitelman.
4. Käyttää eri työvalmennustyyplejä (motivoiva, osallistuva, ohjaava ja delegeoiva).
5. Arvioi valmentautujan työssä suoriutumista säännöllisesti/päivittäin valmennuspäiväkirjan avulla.
6. Arvioi säännöllisesti/päivittäin oman valmennuksen laatua valmennuspäiväkirjan avulla.
7. Käsittelee oman pajayksikön tarjoukset

8. Vastaa pajayksikkökohtaisten työtehtävien ja palvelujen vastaanotosta / hankinnasta sekä niiden suunnittelusta
9. Vastaa osaltaan pajayksikön tuotteiden hinnoittelusta ja myynnistä
10. Vastaa tuotannon välineistä ja tiloista sekä työturvallisuudesta
11. Varmentaa omalta osaltaan pajayksikkökohtaista tuotannollista laatua
12. Vastaa pajayksikön taloudellisesta tuloksesta asetettujen tavoitteiden mukaisesti
13. Kehittää omaa ja oman yksikkönsä toimintaa (Pekkala 2009, 27–28.)

Työvalmentajan monipuoliseen ja vaativaan työnkuvaan kuuluu itse työvalmennuksen lisäksi monenlaista suunnittelua, arviointia ja dokumentointia. Hänen tulisi myös arvioida omaa osaamistaan, sekä tehdä yhteistyötä yksilövalmentajan kanssa. Usein työpajoilla työvalmentajien tehtäviin kuuluu lisäksi monenlaista johtamistyötä, kuten työpajan markkinointia, materiaalin tilaamista, alihankintatöiden tiedustelua ja yritysmaailman kanssa tehtävää verkostoitumista.

3.4 Yksilövalmennus

Pekalan (2009, 30) mukaan asiakasryhmien laajentumisen ja haasteellistumisen myötä ammatillisen yksilövalmennuksen tarve on kasvanut. Työvalmennuksen osana on vaikea toteuttaa valmentautujien tuen tarpeita ja verkostoitumisen vaatimusten kasvamista. Niinpä työnjakoa on selvennetty viime vuosina ja pajoille on perustettu erillisiä yksilövalmentajien toimenkuvia tukemaan työvalmennusta. Kirjoittaja määrittelee yksilövalmennuksen tehtäväksi ja tavoitteeksi yksilön toimintakyvyn ja arjenhallinnan tukemisen. Sen avulla tuetaan myös koulutus- ja työuran suunnittelua sekä motivoidaan valmentautujaa vastuun ottamiseen omasta elämästään. Yksilövalmennuksen kehittyminen työpajoilla on edistänyt toimenkuvien keskitty-

mistä olennaisiin asioihin. Pajalla tehtävä yksilövalmennus auttaa myös pajoja tuotteistamaan toimintaansa ja Pekkalan mukaan yksilövalmennus tulisikin tehdä näkyväksi toiminnaksi, jolle voitaisiin määritellä hinta. Tällä tavoin yleisen tuen kustannukset, joista ei aikaisemmin korvattu mitään, voitaisiin kattaa tilaajan kanssa tehtävässä sopimuksessa. Se auttaisi myös tilaajia hahmottamaan työpajojen tuottamien palvelujen sisältöä.

Välimaa (2006, 7, 16 ja 19) toteaa, että ellei työpajojen palvelujen sisältöä ole määriteltä selkeästi ja tarkasti, niiden sisältö voi jäädä tilaajalle hyvinkin epäselväksi. Työpajoilla on nykyisin paineita palvelujen tuotteistamiselle, koska palvelujen tilaajat, esimerkiksi kunnat ja työvoimahallinto, siirtyvät yhä enemmän julkisesti kilpailutettuun tilaaja-tuottaja-malliin. Lisäksi työpajojen sisäisessä laadunvalvonnassa palvelujen sisältöjen määrittäminen on olennaista. Toimintamalleja ja toiminnan tuloksia on erittäin vaikeaa arvioida ja kehittää, mikäli toiminnan sisältöä ja tavoitteita ei ole määriteltä kunnolla. Kirjoittajan mukaan laatua ja toimintakykyä kehittämällä pajoilla on mahdollisuus menestyä laajasti tunnettuina ja toiminnoiltaan pysyvinä organisaatioina.

Yksilövalmennus on Välimaan (2006, 19) mukaan yksi niistä pajan toiminnoista, joiden sisältöä ulkopuolisten tahojen on vaikea hahmottaa. Hedemäen ja Hautaluoman (2010) mukaan yksilövalmennus perustuu pitkälti vuorovaikutukseen ja palveluohjaukseen. Komonen (2008, 434) määrittelee palveluohjauksen olevan yksinkertaisimmillaan esimerkiksi ammatinvalintaan liittyvää neuvontaa ja ohjausta, erilaisista työ- ja koulutusmahdollisuuksista tiedottamista, sekä ohjaamista nuoren tarvitsemiin julkisiin ja yksityisiin palveluihin. Muita yksilövalmennuksen tehtäviä ovat Pekkalan (2009, 32) mukaan seuraavat:

1. Toimii yhteistyössä työvalmentajan kanssa.
2. Rekrytoi valmentautajat (työvalmentajan kanssa) ja suorittaa toimintakyvyn arvioinnin
3. Perehdyttää valmentautajat työyhteisöön ja sen toimintakulttuuriin.
4. Laatii valmentautujan kanssa yksilövalmennussuunnitelman ja ylläpitää yksilövalmennuksen päiväkirjaa

5. Seuraa ja arvioi valmentautujan yksilövalmennussuunnitelman toteutumista valmennuspäiväkirjan avulla
6. Käyttää eri yksilövalmennustyyplejä (motivoivan osallistuva, ohjaava ja delegeoiva)
7. Tunnistaa ja arvioi valmentautujan palveluohjaustarvetta ja jatko-ohjaa tukipalvelujen piiriin.
8. Tekee verkostoyhteistyötä palvelujen ostajien, viranomaisten, toisten palvelutuottajien tai muiden olennaisten tahojen sekä valmentautujan lähiverkoston kanssa.
9. Suunnittelee ja toteuttaa ryhmävalmennuksia.
10. Arvioi oman työn laatua valmennuspäiväkirjan avulla.
11. Laatii valmentautujista valmennusarvioinnit ja –raportit sekä jatko-suunnitelmasuosituksset.
12. Kehittää omaa työskentelyään. (Pekkala 2009, 32.)

Työtehtävien laajuudesta ja sisällöstä voidaan huomata, että yksilövalmennuksen tehtävät vaativat työntekijältä monenlaista osaamista asiakastyössä, organisaation sisällä yhteistyössä työvalmentajien kanssa sekä verkostoitumisessa sidosryhmien kanssa. Laaja työkenttä ja asiakasosaaminen asettavat suuria vaatimuksia yksilövalmentajan vuorovaikutustaidoille. Yksilövalmennus määrittyykin Pekkalan (2009, 31) mukaan moniammatilliseksi työnkuvaksi, jota tehdään yhdessä sosiaali-, koulutus-, työllisyys- ja terveysalan ammattilaisten kanssa.

Hedemäki (2013) kirjoittaa, että valmentajan keskeisenä työkaluna on empaattisuus, jolla tarkoitetaan kykyä asettua valmentautujan asemaan sekä ymmärtää asiat hänen kannaltaan. Valmentajan tulee kirjoittajan mukaan olla kärsivällinen ja pitkäjänteinen, eli kyetä etenemään asioissa kiirehtimättä. Hedemäki kiteyttää näkemyksensä hyvästä valmentajasta siten, että valmentaja ei tiedä valmentautujaa paremmin miten hänen tulisi toimia. Vaikka valmentajalla voi olla tunne siitä, että

hän tietäisi miten henkilön tulisi toimia, asiat voivat ratketa vasta sitten, kun valmentautuja itse löytää itselleen sopivan toimintatavan ja ratkaisun.

3.5 Yhteisöllisyys ja osallisuus työpajoilla

Komonen (2008, 429) näkee työpajatoiminnan nuorisotyön uutena tulemisena, jonka strategioissa ja työmuodoissa korostuvat yhteisöllisyys, ohjauksellisuus ja osallisuus. Kirjoittajan mukaan osallisuuden nähdäänkin muodostavan mielekkään kehyksen nuorten työpajatoiminnalle. Komonen kuvailee osallisuuden olevan ihmisestä itsestään lähtevä, hänen päämääriinsä, kykyuskomuksiinsa ja emotioihinsa perustuva prosessi. Hänen mukaansa osallisuuteen vaikuttavat kuitenkin myös toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet, jolloin sillä on aina jokin konteksti. Osallisuus on siis osallisuutta johonkin tai osattomuutta jostakin. Osallisuuden ymmärretään olevan syrjäytymisen vastakohta. Se liittyy myös oman elämän hallintaan arkisten perusvalmiuksien tasolla, eli kykyyn selviytyä omassa arjessa ja lähiyhteisössä. Osallisuus voi olla myös tietoista yhteiskunnan jäsenyyttä ja yhteiskunnallista osallistumista.

Komonen (2008, 431–432, 429) jatkaa, että osallisuuteen liittyy myös voimaantumisen kokemus ja mahdollisuus valtaistua, jolloin nuori voi kokea pätevyyttä ja oman roolin pitämistä tärkeänä. Hänellä on tunne, että voi omassa sosiaalisessa kontekstissaan osallistua omana itsenään ja kokea oppivansa ja vaikuttavansa asioihinsa. Osallisuus ei kuitenkaan ole asia, jota henkilöllä joko on tai ei, vaan sen kehittyminen voi olla prosessi, jossa nuorella on mahdollisuus kasvaa yhteisön jäsenyyteen olosuhteiden ollessa otolliset. Työpajatoiminnan tavoitteiksi onkin kirjoittajan mukaan usein määritelty nuoren elämänhallinnan tukeminen, osallisuuden vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy.

Pietikäisen (2005, 230) tutkimus vahvistaa Komosen näkemystä, sillä sosiaaliset suhteet nousivat keskeiseen asemaan nuorten kuvaillessa työpajaelämää hänen pro gradu –tutkielmassaan, jossa perehdyttiin helsinkiläisen kulttuurityön työpajan nuorten ajatuksiin työpajatoiminnasta ja tulevaisuudensuunnitelmista. Pajajaksosta oli muotoutunut haastatelluille valmentautujille tärkeää jo siitä syystä, että nuorille oli syntynyt uusia ihmissuhteita. Aktiivinen pajayhteisön rakentaminen ja halu olla

sosiaalisesti aktiivinen kertoo Pietikäisen mukaan yhteisöllisen osallistumisen orientaatiosta. Kulttuurityön pajanuoret olivat tuoneet vahvasti esiin yhteishenkeä, joka oli auttanut heitä käymään pajajakson loppuun saakka. Nuoret olivat puhuneet sitoutumisesta, omaehtoisesta ryhmäkurista ja vastuun ottamisesta.

Työpajoilla yhteisöllisyyttä voidaan lisätä ryhmätoiminnalla tai vaihtoehtoisesti yhteisöllisyyden avulla käsitellä erilaisia yhteisiä haasteita ryhmätoiminnassa (Hedemäki 2013). Yhteisöllisyys on olennainen osa kaikessa työpajatoiminnassa. Yhteisölle tunnusomaista on yhteinen päämäärä ja kiinnostuksen kohde. Yhteisöllä on myös yhteinen päätösvalta ja yhdessä sovitut säännöt, joiden mukaan toimitaan. Hedemäen mukaan yhteisön toiminta on pysyvää, toistuvaa ja suunnitelmallista. Lisäksi toiminnassa keskeistä on kaksisuuntaisuus, joka pitää sisällään antamisen ja saamisen periaatteet. Työpajoilla ryhmätoiminnan määrä ja sisältö vaihtelee paljon (Ryhmävalmennus 2014). Ryhmätoiminta voi perustua esimerkiksi vertaisuuteen, jolloin ryhmässä keskustellaan siihen osallistuvien henkilöiden elämäntilanteeseen liittyvistä kysymyksistä, jotka koskettavat kaikkia. Työpajayhdistyksen mukaan ryhmätoiminnassa voidaan keskustella muun muassa työelämän kysymyksistä ja vaatimuksista, sekä opetella käytännön asioita kuten atk-taitoja tai työnhakua.

3.6 Opintojen suorittaminen työpajoilla

Tällä hetkellä Suomessa on arviolta noin 110 000 sellaista 20–29 –vuotiasta nuorta, jolla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Heistä 40 000 on naisia ja 70 000 miehiä. 20–24-vuotiaista vailla toisen asteen tutkintoa on noin 60 000 ja 25 – 29-vuotiaista runsaat 50 000 on vain peruskoulututkinnon varassa. Toisen asteen tutkinnon puuttuminen on suurin riskitekijä syrjäytymiselle. Syrjäytyneitä, ilman toisen asteen tutkintoa olevia nuoria arvioidaan olevan tällä hetkellä noin 40 000. Näistä niin sanotusti syrjäytyneiden ”kovan ytimen” muodostavia on 25 000. Kovan ytimen syrjäytyneiksi kutsutaan sellaisia nuoria, joiden ei tiedetä olevan minkään palvelun, työn tai koulutuksen piirissä, eli he eivät ole edes työttöminä työnhakijoina.

Myrskylän (2011) mukaan ainoastaan perusasteen suorittaneiden henkilöiden riski syrjäytyä on lähes kolminkertainen ammatillisen keskiasteen koulutuksen suorittaneisiin verrattuna. Myös riski työttömyyteen on suurinta pelkästään perusasteen suorittaneilla. Ohtosen (2013, 22) mukaan vain peruskoulun suorittaneista, 29-vuotiaista henkilöistä noin 40 prosenttia oli työn ja opiskelun ulkopuolella vuonna 2010. Tutkinnon suorittaneiden työttömyys oli tuolloin 13 prosenttia, eli vain peruskoulun suorittaneet joutuvat työttömiksi noin kolme kertaa todennäköisemmin kuin tutkinnon suorittaneet. Tämän vuoksi olisi ensiarvoisen tärkeää, että jokaiselle nuorelle löytyisi peruskoulun jälkeinen opiskelupaikka.

Kaikille perinteinen teoriapainotteinen opiskelu ei kuitenkaan sovellu syystä tai toisesta. Heille soveltuvampi opiskelutapa voisi olla sellainen, jossa perehdytään intensiivisemmin elämäntilanteeseen ja arjenhallinnallisiin asioihin. Syynä koulunkäynnin haasteisiin voivat Hilpisen ym. (2012, 13–14) mukaan olla esimerkiksi psyykkiset häiriöt, päihderiippuvuudet, oppimisvaikeudet ja puutteet sosiaalisissa suhteissa. Osan ongelmasta on Hietalahden (2013, 25–26) mukaan aiheuttanut ammatillisten opintojen muuttuminen kolmevuotiseksi noin kymmenen vuotta sitten. Joidenkin nuorten näkökulmasta ammattiin valmistuminen on liian kaukana ja tutkinto on etääntynyt kauemmaksi työelämästä. Vehviläinen (2008) on tutkinut ammatillisten opintojen keskeytymisen syitä ja suurimmaksi syyksi oli nuorten haastateluissa noussut halu mennä töihin. Tutkijan mukaan on kuitenkin mahdollista, että halukkuus mennä töihin ei aina ole varsinainen syy keskeyttämiseen, vaan kuvaa osin yleistä työhalukkuutta, eli opiskelijalla ei välttämättä ole työpaikkaa tiedossa, vaan hän olisi ylipäättään koulun sijaan mieluummin töissä.

Yhdeksi toimivimmista tavoista vähentää keskeytymisiä on Hietalahden (2013, 28) mukaan havaittu oppimisen muuttaminen teoriapainotteisesta käytännönläheisemmäksi. Suurin osa ammatillisiin opintoihin hakeutuneista nuorista opiskelee mieluummin käytäntö- kuin teoriapainotteisesti. Yleinen tapa suomalaisessa ammatillisessa koulutuksessa on ensin opiskella teoria-aineita ja vasta sen jälkeen siirtyä käytännönopetukseen. Kirjoittajan mukaan käytäntö pitäisi kääntää pääläelleen ja aineet tulisi kytkeä opiskeltavaan ammattialaan. Näin voitaisiin tehdä jopa atto-ai-

neiden, eli ammattitaitoa täydentävien tutkinnonosien kohdalla. Ammattiin valmistamiseen on kehitetty myös uudenlaisia toimintamalleja, esimerkiksi opintojen suorittaminen työpajoilla.

Myös Komonen (2008, 435 ja 440–441) viittaa toisen asteen koulutuksen nykypäivän haasteisiin ja kertoo pajakoulutoiminnan syntyneen vastaamaan juuri näihin haasteisiin. Työpajat ovat aikaisemminkin tarjonneet tukea ja palveluja peruskoulusta toiselle asteelle siirtymisessä, sekä koulutuksesta työelämään siirtymisessä. Nykyään erityisesti ESR –rahoitteiset, ammatillisten oppilaitosten sisällä olevat projektit ovat toteuttaneet pajakoulutoimintaa. Näissä on voinut opiskella tutkinnon osia, tai jopa kokonaisia tutkintoja. Myös iso joukko kuntien ylläpitämiä työpajoja on Hietalahden (2013, 28–29) mukaan opinnollistanut toimintaansa. Käytännössä työpajojen opinnollistaminen tarkoittaa sitä, että pajojen toimintoja on tarkasteltu koulutusohjelmien opetussuunnitelmien valossa, eli tunnistettu niitä opintoja, joita työpajoilla voidaan suorittaa. Näiden pohjalta on syntynyt opintokokonaisuuksien tarjottin oppilaitoksille esitettäväksi. Oppilaitokset ja sen opiskelijat voivat tältä tarjottimelta nähdä, mitä opintoja työpajalla voitaisiin suorittaa, mikäli niiden kanssa on ollut haasteita perinteisessä opiskelutavassa.

Eteläpohjalaisten työpajojen opinnollistamista selvitetään ja edistetään Osaamista työpajoilta –hankkeessa (Ojanperä 2014). Sen yhtenä keskeisimmistä tehtävistä on tulevaisuusriihien järjestäminen ja toteuttaminen. Hanke toteuttaa vuoden 2014 aikana seitsemän tulevaisuusriihtä Etelä-Pohjanmaan alueella, joiden tarkoituksena on tuoda yhteen oppilaitosten ja työpajojen henkilöstöä sekä kuntapäättäjiä. Riihien tavoite on selvittää opinnollistamisen tilannetta Etelä-Pohjanmaan työpajoilla, sekä oppilaitosten ja muiden toimijoiden tahtotilaa työpaja-oppilaitosyhteistyön suhteen. Tavoite on löytää yhteinen näkemys työpaja-oppilaitosyhteistyön tulevaisuudesta.

Hankkeessa toteutettava työpajojen opinnollistaminen aloitetaan Kaks´Kättä työpajan osalta kone- ja metallitekniikan perustutkinnosta, jossa näyttäisi alueella olevan suurin tarve vaihtoehtoisten opiskelumuotojen kehittämiseksi (Ojanperä 2014). Lisäksi opinnollistetaan kotityö- ja puhdistuspalveluiden, puualan, hotelli, -ravintola- ja catering-alan, liiketalouden sekä rakennusalan perustutkinnot. Tavoitteena on, että jatkossa työpajalla voisi suorittaa toisen asteen opintoja tai niiden osia yhteistyössä oppilaitoksen kanssa. Tarkoitus on, että työpajalla opiskelijan osaaminen

työtehtävien myötä tunnistetaan ja oppilaitoksen tehtävä on esimerkiksi näyttöjen avulla tunnustaa ja arvioida työpajalla opittu ammatillinen osaaminen. Opinnollistaminen kehittää myös työpajan omaa prosessia tehden valmentautujalle työpajalla suoritettavasta jaksosta merkityksellisemmän.

Työpajoilla sellaiset nuoret ovatkin Hietalahden (2013, 29) mukaan onnistuneet opinnoissaan, joilla on ollut haasteita perinteisissä opinahjoissa. Työpajojen vahvuutena nähdään työelämän läheisyys, yhteisöllisyys sekä työ- ja yksilövalmennusten mahdollisuudet. Työpajoilla tapahtuvassa valmennuksessa pyritään lisäämään ammatillisia valmiuksia ja hyviä elämänhallinnallisia taitoja. Työpajapedagogiikka on määritelty Tekemällä oppii –hankkeessa seuraavasti:

Työpajapedagogiikka tarkoittaa joustavissa oppimisympäristöissä tapahtuvaa yksilön edellytysten mukaista, tekemällä oppimista korostavaa, yhteisöllistä ja suunnitelmallista valmennusta. (Uusitalo ym. 2013, 16.)

Valtakunnallinen työpajayhdistys määrittelee opintojen suorittamisen pajalla siten, että opetuksesta vastaa yleensä ammattioppilaitoksen opettaja, ja hänen tukenaan toimii työpajan yksilövalmentaja (Pajakoulu 2014). Opetus tapahtuu käytännönläheisesti, jolloin teoriamuotoisia opintoja on vähän. Ammattioppilaitoksen opiskelija voi tulla työpajalle työssäoppimisjaksolle tai niin sanottuun intervallipajaopetukseen. Myös oppilaitoksessa kirjoilla oleva nuori voi suorittaa tutkinnon loppuun työpajalla.

4 NUORUUSAJAN TEHTÄVÄT JA HAASTEET

Opinnäytetyömme haastateltavat olivat tulleet Kaks'Kättä työpajalle TE-toimiston tai Työvoiman palvelukeskuksen työttöminä työnhakijoina. Rajasimme opinnäytetyömme haastateltavien ikäryhmäksi alle 30-vuotiaat henkilöt, jonka vuoksi avaamme tässä kappaleessa nuorisotyöttömyyttä sekä nuoruusvaiheen kehitystehtäviä ja haasteita.

Nuoruuden kehitystehtävät ovat sidoksissa siihen aikaan ja yhteiskuntaan, jossa nuoret elävät (Aaltonen ym. 1999). Suomalaisilla nuorilla on yleisesti ottaen hyvät mahdollisuudet toteuttaa itseään ja löytää mielekäs elämänpolku, mutta myös uudenlaisia haasteita aiempiin ikäpolviin verrattuna. Yhteiskunnallisesti katsottuna tärkein nivelvaihe nuoruudessa on peruskoulun jälkeiseen jatkotutkintoon pääseminen. Suurin osa nuorista selvittää tämän nivelvaiheen hyvin, mutta osa tippuu tässä vaiheessa koulutusjärjestelmän ja työelämän ulkopuolelle. Tällöin vaarana on yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen ja jopa syrjäytyminen, jota myös avataan tässä luvussa. Syrjäytymiseen liitetään usein haasteet arjen- ja elämönhallintataidoissa, joita voidaan kuitenkin kehittää työpajoilla.

4.1 Nuoruuteen liittyvät tavoitteet

Havighurst (1972) jakoi Vilkkö-Riihelän ja Laineen (2005, 19) mukaan ihmisen elämän erilaisiin vaiheisiin ja määritteli niille tietyt haasteet ja kehitystehtävät. Psykologin määritelmistä on kulunut jo yli 40 vuotta, mutta ne ovat edelleen suuntaa-antavia ja kuvaavat nuoruuden vaihetta ja vaatimuksia hyvin. Lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden rajat ovat hämärtyneet ja siirtyneet samalla kun yhteiskunta on muuttunut maatalousvaltaisesta moderniksi yhteiskunnaksi (Aaltonen ym 1999, 30–31). Muutoksen myötä lapsuus on lyhentynyt ja nuoruusvaihe pidentynyt. Toisinaan nuoret hakevat paikkaansa aikuisuudessa ja sen vaatimuksissa hyvinkin kauan, joten kehitys tapahtuu yksilöllisesti eikä enää tiettyjen normien mukaan.

Vilkko-Riihelä ja Laine (2005, 13) tuovat esiin, että muutosta on tapahtunut myös siinä, että joitain vuosikymmeniä sitten yksilön paikka yhteisössä ja perheessä oli melko vakaa, mutta nykyisin siirtymät ikävaiheesta toiseen eivät kulje yhtä suoraviivaisesti. Tästä nähdään, että ympäristö ja kulttuuri muovaavat myös kehitystehtäviä voimakkaasti. Läntisissä maissa yksilöllisyys ja omasta itsestä huolehtiminen ovat kirjoittajien mukaan keskeistä aikuiseksi kasvamisessa, kun taas yhteisöllisissä kulttuureissa vanhemmista ikäpolvista huolehtiminen kuuluu kehitystehtäviin.

Vilkko-Riihelän ja Laineen (2005, 13) mukaan Havighurst (1974) määritteli nuoruusvaiheen alkavan 13-vuotiaana ja kestävän 22–vuotiaaksi saakka. Meidän opinnäytetyössämme nuoriksi kutsutaan alle 30-vuotiaita henkilöitä, joten meidän ikämääritykseemme sisältyy myös Havighurstin määrittelemä varhaisaikuisuus (23–30 v). Havighurstin (Vilkko-Riihelä 2005, 13) mukaan nuoruuden kehitystehtävät ovat muun muassa kypsien kaverisuhteiden muodostaminen, vanhemmista irtautuminen, parisuhteen ja perheen perustamisvalmiuksien kehittäminen, omien elämäntavojen muotoutuminen ja sosiaalisen vastuun ottaminen. Varhaisaikuisuuden kehitystehtävät ovat yhdessä asumisen opettelu puolison kanssa, ammatti- ja työidentiteetin löytäminen ja kansalaisvelvollisuuksien täyttäminen.

4.2 Elämän- ja arjenhallinta

Työpajayhdistys määrittelee arjenhallintataitojen parantamisen tärkeimmäksi tavoitteeksi työpajatoiminnalle yhdessä koulutus- ja työvalmiuksien kehittämisen kanssa (Mikä on työpaja?, [Viitattu 6.9.2014]). Myös opetusministeriön työpajatoiminnalle annetuissa tavoitteissa mainitaan tärkeimpinä pyrkimyksinä jatkopolulle pääsemisen lisäksi elämänhallinnallisten taitojen tukemisen (Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset 2006). Opetusministeriön mukaan työpajatoiminnan avulla nuori kykenee parantamaan elämänhallintataitojaan yksilöllisesti ja omien edellytystensä mukaan. Ministeriö myös muistuttaa, että toimintaa ei katsota työpajatoiminnaksi, mikäli se on vain palkkatuella työllistämistä tai harjoittelua. Työpajatoimintaan tulee aina sisältyä ohjaavia ja elämänhallintataitoja tukevia menetelmiä.

Lazarus ja Folkman (1984) ovat Ruthin (Roos & Hoikkala 1998, 318–319) mukaan määritelleet elämönhallinnan tarkoittavan toiminnallista ja kognitiivista pyrkimystä selviytyä sisäisesti tai ulkoisesti vaativista tilanteista. Henkilö havainnoi ja arvioi tilannettaan elämönhallinnan kautta käytettävissä olevien resurssiensa mukaan. Ensimmäisessä vaiheessa yksilö arvioi elämäntilannettaan joko ei-stressaavaksi, haasteeksi, menetykseksi tai uhaksi. Toisessa vaiheessa henkilö arvioi, mitä hän voi tilanteessa tehdä. Vaihtoehtoina ovat tilanteen muuttaminen aktiivisella toiminnalla tai tilanteen hyväksyminen. Useimmissa elämönhallinnallisissa tilanteissa on arvioinnin, toiminnan ja uudelleenarvioinnin sarjoja, kunnes haastavista tilanteista on selvitty. Roos (1987) on Ruthin (Roos & Hoikkala 1998, 320) mukaan edelleen jakanut elämönhallinnan sisäiseen ja ulkoiseen hallintaan. Ulkoinen elämönhallinta tarkoittaa oman elämän ohjaamista sukupolven, sukupuolen, sosiaalisen statuksen, koulutuksen ja ammatin mukaisten mahdollisuuksien mukaan. Sisäinen elämönhallinta taas tarkoittaa joustavaa sopeutumiskykyä, joka on lähtöisin henkilön lapsuuden kasvatuksesta. Tätä elämönhallintaa on kuitenkin mahdollista oppia elämän erilaisissa haasteissa.

Martikainen (2009, 16–17) näkee, että mitä vahvempi usko yksilöllä on omiin kykyihinsä ja voimavaroihinsa, sitä korkeampia ja vaativampia tavoitteita hän itselleen asettaa ja myös kykenee saavuttamaan ne. Sitä vastoin henkilö, jolla on vähäinen usko omiin kykyihin, asettaa itselleen helposti matalampia tavoitteita. Tällöin henkilön koulutus- ja työasema voivat helposti jäädä alhaisiksi. Uhkana voi olla yhteiskunnan reunalle tai ulkopuolelle ajautuminen, eli syrjäytyminen. Martikainen jatkaa, että elämönhallintaa tukevia asioita ovat riittävät sosiaaliset suhteet, itsensä kokeminen terveeksi ja hyvä yhteiskunnallinen asema. Lisäksi kirjoittajan mukaan työn tulisi olla sopivan haastavaa, ja henkilöllä tulisi myös olla riittävästi vaikutusmahdollisuuksia siihen.

Keltikangas-Järvinen (2008, 256) kuvaa, että aikaisemmin elämönhallintaa tarkasteltiin henkilön omana luonteenpiirteenä, jota hänellä joko oli tai ei ollut. Toisten nähtiin hallitsevan omaa elämäänsä ja toisten siinä epäonnistuvan. Myöhemmin on alettu ymmärtää tilannesidonnaisuuden merkitys elämönhallinnassa. Yhteiskunnassa toisilla ihmisillä on enemmän mahdollisuuksia hallita omaa elämäänsä ja tehdä sitä koskevia päätöksiä. Samaan viittaa Ruishalme ja Saaristo (2007, 14),

joiden mukaan elämänhallintaan vaikuttavat kovasti muun muassa taloudellinen asema, sukupolvi, sukupuoli, koulutus ja ammatti. Sekä Keltikangas-Järvinen (2008, 253) että Ruishalme ja Saaristo (2007, 15) muistuttavat, että oikeasti ihminen ei kykene täysin hallitsemaan omaa elämäänsä, mutta joihinkin elämään vaikuttaviin muutoksiin voi varautua ja valmistautua ennakoon.

Similä (2012) toteaa, että elämänhallinnan käsite on hyvin läheinen arjenhallinnan kanssa, mutta siinä voidaan nähdä myös joitain eroja. Elämänhallinnan ollessa kokemusta siitä, että henkilö kykenee vaikuttamaan omaan elämäänsä ja tekemään päätöksiä sen suhteen, voidaan arjenhallinnan nähdä koskevan henkilön päivittäistä hyvinvointia. Nuorilta itseltä kysyttäessä arjenhallinnan sisällöstä, ovat he kirjoittajan mukaan kuvailleet sen tarkoittavan arkirutiineja, omaa talouden hallintaa, koettua fyysistä ja psyykkistä terveyttä, ruokailu- ja liikuntatottumuksia, sekä päihteiden käyttöä ja ylipäättään kokemusta arjen mielekkyydestä.

Työpajatoimijat ovat nähneet nuorten arjen- ja elämänhallinnan kehittymisen olevan erittäin tärkeä osa työpajatoimintaa (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007). Toimijoiden mukaan arjen- ja elämänhallinnan kehittymisen tulisi olla työpajatoiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa ensisijaista. Tällä hetkellä vaikuttavuudesta puhuttaessa tarkoitetaan lähinnä sijoittumista koulutukseen tai työhön työpajajakson jälkeen. Työpajatoimijat näkevät, että osalle työpajojen valmentautujista arjen- ja elämänhallinnan parantumisen tulisi olla riittävä tavoite. Toimijat perustelevat tätä erilaisten pulmien syvenemisellä ja laajentumisella, jolloin hyvinä tavoitteina ovat esimerkiksi kotoa liikkeelle lähteminen ja sosiaalisten suhteiden muotoutuminen. Muita keinoja parantaa nuorten arjenhallintataitoja ovat esimerkiksi kustannustietouden, arkiaskareiden ja perhe-elämän taitojen opettelu.

Aiemmin esiteltyjen työpajatoimintaa koskevien tutkimusten valossa voidaan nähdä, että tavoitteiksi annettujen arjen- ja elämänhallinnan tukeminen ja vahvistuminen vaikuttavat toteutuvan työpajoilla. Esimerkiksi Sepän (2013) pro gradu -tutkielmaa varten haastatellut nuoret olivat kuvailleet koulutus- ja työelämään kiinni pääsemistä, alkoholin käytön vähenemistä ja elämänhallinnan lisääntymistä muiltakin osin. Samoin työpajatoiminnan vaikuttavuuden arviointia tutkinut PAJAVERKKO – hanke päättyi korostamaan nuorten elämänhallinnan tukemisen tärkeyttä työpajatoi-

minnan sisältöä suunniteltaessa (Kuure 2010). Tutkimuksen mukaan työvalmennuksellisten taitojen opetteluun lisäksi on yhtä tärkeää tarjota valmiuksia nuoren kehittymiseen omana yksilöllisenä persoonanaan.

4.3 Syrjäytyminen

Tänä päivänä puhutaan paljon syrjäytymisestä. Etenkin työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista ollaan huolissaan. Syrjäytymistä voidaan määritellä eri tavoin ja määritelmässä painottuvat erilaiset asiat. Minkään yksittäisen tekijän ei nähdä aiheuttavan syrjäytymistä, vaan kyse on monien asioiden summasta, eli asiat alkavat ikään kuin kasautua. Notkola ym. (2013) kirjoittavat, että nuorten kohdalla syrjäytymisestä puhuttaessa tarkoitetaan myös vaaraa ajautua poikkeavalle elämänuralle. Tätä vaaraa voivat lisätä lapsuus ja nuoruus perheessä, jossa esiintyy sosiaalisia ongelmia, nuoruuden aikainen häiriökäyttäytyminen ja haasteet koulutussiirtymisissä. Arviot syrjäytyneiden nuorten määrästä vaihtelevat, mutta esimerkiksi Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi, että vuonna 2013 Suomessa oli noin 40 000 syrjäytynyttä, ilman toisen asteen tutkintoa olevaa 20–29-vuotiasta nuorta (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Toisen asteen tutkinnon puuttumisen tiedetään olevan suurin yksittäinen tekijä, joka ennustaa työmarkkinoilta ja yhteiskunnasta syrjäytymistä. Näistä nuorista noin 25 000, oli ministeriön mukaan täysin ”kadonneita”, eli tilastojen ulkopuolella olevia henkilöitä.

Raunio (2006, 9-11) kirjoittaa, että Suomessa syrjäytyminen määritellään lyhyesti yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoudeksi. Kirjoittajan mukaan yksilön ja yhteiskunnan siteiden heikkoudesta puhuttaessa asiaa tarkastellaan pääasiassa yhteiskunnan näkökulmasta. Ulkomaisissa teksteissä syrjäytymisen yhteydessä puhutaan usein myös sosiaalisesta syrjäytymisestä, kun taas Suomessa *sosiaalisen* ei nähdä tarkoittavan mitä tahansa ihmissuhteita, vaan nimenomaan yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta ja nimenomaan yhteiskunnan näkökulmasta. Sosiaalisen syrjäytymisen vastakohta on Raunion mukaan sosiaalinen osallisuus, joka tarkoittaa pyrkimystä integroida uudelleen tai lisätä marginaaliin joutuneiden ryhmien osallistumista yhteiskuntaan. Tämä on olennainen osa sosiaalityötä, jonka tehtävänä on toimia yhteiskunnan marginaaliin joutuneiden ja valtavirrassa elävien välillä

ja viestin välittäjänä. Tässä välitilassa ei Raunion mukaan tule toimia yhteiskunta-keskeisesti, vaan yksilöiden ja perheiden lähtökohdista käsin. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet korostavat asiakkaan sosiaalista osallistamista ja ammattilaisen velvollisuutta tuoda esiin yhteiskunnassa vallitsevia asioita ja tilanteita, jotka ovat syrjiviä, epäoikeudenmukaisia ja haitallisia ihmisten hyvinvoinnille (Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus 2012). Ammattilaisen tulee puhua etenkin heikommassa asemassa olevien puolestapuhujana ja huolehtia heidän oikeuksiensa toteutumisesta.

Hänninen ym. (2007, 5-19) avaavat, että syrjäytymiseen liittyen puhutaan myös syrjäyttämisestä. Yhteiskunnassamme on sellaisia elementtejä, jotka itsessään aiheuttavat syrjäytymistä. Esimerkiksi työ- ja opiskelupaikkoja ei yksinkertaisesti riitä kaikille hakijoille. Lisäksi kirjoittajien mukaan sosiaali- ja terveystalvetkin voivat toimia syrjäyttävinä, koska palvelut on segmentoitu siten, että osa palveluiden tarvisijoista jää palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Kirjoittajat kutsuvat ilmiötä poiskäännyttämiseksi. Sen kohteeksi joutuvat useimmiten palveluita eniten tarvitsevat henkilöt, jotka koetaan palveluiden piirissä haastaviksi asiakkaiksi. Poiskäännytyiksi voivat joutua esimerkiksi päihdeongelmaiset ja asunnottomat, joilla ei ole yhteystietoja ja yhteydenpitovälineitä. Heihin ei siis saada yhteyttä silloin, kun esimerkiksi paikka kuntoutusjaksolle olisi auki ja tämän vuoksi he jäävät toistuvasti ilman apua, vaikka olisivatkin valmiita lähtemään kuntoutusjaksolle. Palvelujärjestelmä ja asiakas eivät vain yksinkertaisesti kohtaa oikealla hetkellä.

Jyrki Kataisen hallituksen nuorten yhteiskuntatakuuta pohtinut työryhmä jakoi Notkolan ym. (2013, 153) mukaan syrjäytymisuhan alla olevat nuoret kolmeen eri ryhmään sen mukaan, minkälaisia tukitoimenpiteitä he tarvitsisivat. Ensimmäisessä ryhmässä ovat nuoret, jotka eivät saa perusasteen jälkeen koulutuspaikkaa tai eivät suorita tutkintoa. Toisessa ryhmässä ovat nuoret, jotka hakeutuvat TE-toimiston asiakkaiksi työttöminä työnhakijoina. Kolmas ryhmä koostuu paljon julkisuudessa puhutuista nuorista, joiden ei virallisesti tiedetä olevan missään aktiivisessa toiminnassa mukana, tai jotka muuten tarvitsisivat tukea.

Wyn ja White (1997, 123) painottavat syrjäytymisessä taloudellista näkökulmaa. Kirjoittajien mukaan taloudellisessa marginaalissa eläminen on vaikeaa markkinata-

loudellisessa yhteiskunnassa, jossa henkilön palkkatuloilla on merkittävä rooli ihmisarvon kokemisessa. Näkökulma syrjäytymiseen ja syrjäytyneisiin vaihtelevat kuitenkin eri tahojen kesken. Esimerkiksi Pietikäisen (2005, 235) työpajatoimintaa koskevan pro gradu –tutkielman varten haastattelemat nuoret näkivät syrjäytymisen liittyvän enemmän ihmissuhteisiin ja niiden puutteisiin, kuin työllisyystilanteeseen. Komosen (2007, 431) mukaan myös Törrönen ja Vornanen (2002) olivat tulleet samaan tulokseen tutkiessaan yläasteikäisten suhtautumista syrjäytymiseen. Heidän mukaansa tämän ikäiset nuoret eivät liittäneet syrjäytymistä taloudellisiin vaikeuksiin tai köyhyyteen. Syrjäytyminen merkitsi yläasteikäisille ensisijaisesti ryhmän ulkopuolelle jäämistä ja yksinäisyyttä, eli osattomuutta suhteessa omaan vertaisryhmään. Myös Matthies (2014, 8) muistuttaa, että marginalisaatio tulisi aina nähdä subjektiivisesti. Henkilö saattaa kategorisesti täyttää syrjäytymisen tunnusmerkit, mutta yksilön oma kokemus ja ymmärrys tilanteestaan voi olla hyvin toisenlainen, kuin mitä se ulkopuolelta katsoen näyttää.

Sihdon, Tuomaalan ja Sardarin (2012, 13) mukaan pelkän peruskoulun suorittaneiden syrjäytymisuhka on huomattavasti kouluttautuneita nuoria suurempi. Ammatillisen keskiasteen suorittaneista kahdeksan prosenttia, ylioppilastutkinnon suorittaneista yhdeksän prosenttia ja pelkän peruskoulun suorittaneista nuorista 25 prosenttia oli syrjäytymisuhan alla kolme kuukautta työvoimapolitiittisen toimenpiteen jälkeen. Tutkimuksessa syrjäytymisuhan alaiseksi katsotaan, mikäli henkilö ei ole työelämän tai opiskelun piirissä.

Suurimmalla osalla suomalaisista nuorista jatkokoulutukseen siirtyminen peruskoulun jälkeen sujuu ongelmitta, jolloin opinnot jatkuvat joko lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Kuitenkin esimerkiksi vuonna 2010 peruskoulusta päässeistä 64 000 nuoresta 5000 jäi ilman jatkokoulutuspaikkaa. Heistä 3500 ei onnistunut saamaan hakemaansa paikkaa ja 1500 ei hakenut lainkaan. Näiden lisäksi vuosittain lukiokoulutuksen keskeyttää noin 4700 nuorta ja ammatillisen koulutuksen noin 12 000 nuorta.

Työterveyslaitoksen vuonna 2014 julkaisemassa viestissä päättäjille todetaan, että työpajatoiminnasta on hyviä kokemuksia syrjäytymisen ehkäisemisessä (Nykänen & Vuori 2014). Kyseisen viestin mukaan työpajat vahvistavat nuorten elämänhallin-

taa ja lisäävät heidän kokemustaan yhteenkuuluvuudesta. Työpajat eivät kuitenkaan tarjoa suoraa väylää työelämään. Kehittämistarpeita pajatoiminnassa nähdäänkin olevan työkyvyn kohentamisessa ja nuorten mahdollisuuksissa siirtyä työpajalta töihin tai oppisopimukseen. Viestissä painotetaan, että työpajoilla tulisi olla riittävästi resursseja uraohjaukseen, joka auttaisi nuoria tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksenkohteitaan. Uraohjauksessa nuoria tulisi tukea mielekkäisiin ja sopivasti mitoitettuihin koulutus- ja urasuunnitelmiin.

4.4 Nuorisotyöttömyys

Nuorten työllisyys on alhaisempi aikuisiin verrattuna, koska suuri osa nuorista opiskelee (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Vuoden 2014 helmikuussa 15–24-vuotiaiden henkilöiden työttömyysaste oli 22,9 prosenttia, kun taas koko väestön työttömyysaste oli 9,1 prosenttia (Työttömyysaste ja työttömyysasteen trendi 2014). Tilastokeskuksen määritelmässä työttömäksi katsotaan sellaiset henkilöt, jotka olivat hakeneet töitä neljän edellisen viikon aikana ja olisivat voineet aloittaa työtehtävässä kahden viikon sisällä, mutta jotka eivät olleet työssä sillä hetkellä. Työvoimatutkimuksen mukaan työttömiä oli yhteensä 241 000, mikä oli 10 000 enemmän kuin vuonna 2013. Työllisiä oli 26 000 vähemmän kuin edellisen vuoden helmikuussa. Työvoiman ulkopuolella olevia oli 25 000 enemmän kuin vuonna 2013.

Vuoden 2008 taantuma lisäsi selvästi nuorten työttömyyttä, sillä vuonna 2009 alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi peräti 56 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Nuorten työttömyys onkin erityisen herkkä reagoimaan suhdanteisiin (Nuoret työmarkkinoilla 2010). Opiskelijat toimivat ikään kuin työvoimareservinä työmarkkinoilla ja nuoret ovat myös muihin ikäluokkiin verrattuna useammin työsuhhteissa, joita voidaan kuvailla epätyöllisiksi. Lisäksi nuoret työskentelevät tavanomaisemmin yksityisellä sektorilla, joka reagoi julkiseen sektoriin verrattuna voimakkaammin taloudelliseen tilanteeseen.

Vuonna 2010 nuorista työttömistä työnhakijoista 17 prosenttia oli koulutustaustaltaan pelkästään peruskoulun suorittaneita, kun vuonna 1987 heitä oli jopa 40 prosenttia (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Työelämän vaatimukset ovat tänä aikana kuitenkin kasvaneet siten, että pelkän peruskoulun suorittaneiden on huomattavasti

vaikeampi työllistyä. Tämän ajanjakson aikana huomattava osa sellaisia työpaikkoja on hävinnyt, joissa ei tarvita ammatillista tutkintoa. Työllisiin verrattuna työttömien joukossa onkin kaksinkertainen määrä pelkästään perusasteen tutkinnon suorittaneita.

Työttömyydellä on ilmeinen vaikutus henkilön taloudelliseen tilanteeseen, mutta pitkittyessään työttömyys aiheuttaa muitakin haittoja (McCee-Ryan ym. 2005; Kortteinen & Tuomikoski 1998, Kauppisen, Saikun & Kokon 2010, 234 mukaan). Työttömyys vaikuttaa ihmisen mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä heti työttömyyden alkaessa että myös sen pitkittyessä muun muassa stressin myötä (Thomas ym. 2007, Kauppisen, Saikun & Kokon 2010, 235 mukaan). Työttömyys voi myös vaikuttaa henkilön minäkuvaan ja itsetuntoon erityisesti silloin, kun ne ovat olleet yhteydessä henkilön työhön (McCee-Ryan ym. 2005; Turner 1995, Kauppisen, Saikun & Kokon 2010, 235 mukaan). Työssäkäynnillä taas nähdään olevan monia mielenterveyteen edullisesti vaikuttavia asioita, esimerkiksi säännöllinen vuorokausirytmii ja perheen ulkopuoliset sosiaaliset kontaktit (McCee-Ryan ym. 2005, Kauppisen, Saikun & Kokon 2010, 235 mukaan). Psykkisen voinnin ohella myös fyysinen terveys on työttömillä keskimääräisesti työssäkäyviä huonompi (Bartley ym. 2006; Heponiemi ym. 2008; Janlert & Hammarström 2009, Kauppisen, Saikun & Kokon 2010, 234 mukaan). Ezzy 1993 (Kauppisen, Saikun & Kokon 2010, 234 mukaan) on esittänyt, että vaarana on ongelmien syveneminen, mikäli työttömyys pitkittyy.

Nuorten työttömyysjaksot ovat Valtionvarainministeriön nuorten työmarkkinatilannetta koskevan raportin mukaan keskimäärin lyhyempiä kuin muilla ikäryhmillä (Nuoret työmarkkinoilla 2010). Nuorten työttömyys kesti raportin mukaan keskimäärin alle puoli vuotta, kun taas muiden ikäryhmien työttömyysjaksot jakautuvat tasaisesti myös yli puolen vuoden jaksoille. Kuitenkin nähdään, että nuorella iällä koetulla työttömyysjaksolla saattaa olla pitkäaikaisia seurauksia. Lisäksi nuorten kohdalla itse työttömyysjakso voi olla lyhyt, mutta erilaisiin aktivointitoimenpiteisiin osallistumisen kanssa yhteenlaskettu työttömyys voi olla huomattavasti pidempi, jolloin kokonaiskestoksi saattaa tulla useita vuosia. Kettunen, Ihalainen ja Heikkinen (2003, 88) kirjoittavat, että erilaisissa viranomaisverkostoissa mukana oleminen voi

tuoda työttömälle henkilölle kokemuksen, ettei hän kykene vaikuttamaan ja hallitsemaan omaa elämäänsä riittävästi.

Tärkein yksittäinen nuorten työllistymistä lisäävä tekijä on toisen asteen tutkinnon hankkiminen (Nuorten yhteiskuntatutkimus 2013). Nuoruuden tärkeimmän nivelvaiheen voidaankin nähdä olevan perusasteelta toiselle asteelle siirtyminen ja suurimmalla osalla se sujuu hyvin. Kuitenkin vuosittain noin 5000 jää ilman toisen asteen tutkintoon johtavaa koulutuspaikkaa. Osa näistä nuorista tarvitsee kohdennettua tukea jatkokoulutuksen löytämisessä. Työpaja voi olla hyvä ratkaisu silloin, kun nuori tarvitsee tukea tai ohjausta kiinnostustensa ja kykyjensä selkiyttämiseen koulutuksen ja työelämän suhteen. Tutkimuksen mukaan vuonna 2008 työpajatoimintaan osallistuneista nuorista 76 prosenttia sijoittui joko koulutukseen, työhön tai muuhun nuorta tukevaan toimintaan (Nuoret työmarkkinoilla 2010).

5 TYÖLLISYYTTÄ EDISTÄVÄT TOIMENPITEET

Tässä kappaleessa käsitellään toimenpiteitä, joita on kehitetty ehkäisemään syrjäytymistä ja lisäämään työllisyyttä. Kaks'Kättä työpajan valmentautajat ovat pajalla useimmiten työkokeilussa, palkkatuetussa työssä tai kuntouttavassa työtoiminnassa (Tallbacka 2014). Lisäksi he voivat olla siellä oppisopimuksella, työssäoppimisjaksolla, työkyvyn selvityksessä, Kelan mielenterveyskuntoutuksessa tai suorittamassa yhdyskuntapalvelusta. Tässä kappaleessa avataan yleisimmät toimenpiteet, eli työkokeilu, palkkatuettu työ ja kuntouttava työtoiminta. Lisäksi alussa kerrotaan nuorisotakuusta, joka on viimeaikojen kärkihankkeita, jolla pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä.

5.1 Nuorisotakuu

Nuorten työllisyyden edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi kirjattiin nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen vuoden 2013 alusta (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013). Nuorisotakuu perustuu tietoon, että peruskoulun jälkeisen tutkinnon puute on merkittävin yksittäinen riski syrjäytymiselle. Tämän vuoksi nuorisotakuussa jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta (Nuorisotakuu 2013). Nuoren ilmoittautuessa TE-toimiston asiakkaaksi, tehdään yhteistyössä virkailijan kanssa työllistymissuunnitelma (Työllistymissuunnitelman tekeminen TE-toimistossa 2014). TE-toimiston velvollisuus on tarjota työtä, koulutusta, työkokeilua, työnhakuvalmennusta, starttirahaa, palkkatuettua työtä tai ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluita.

Nuorisotakuuseen kuuluvat myös koulutustakuu ja nuorten aikuisten osaamisohjelma (Nuorisotakuu auttaa eteenpäin, [Viitattu 8.7.2014]). Koulutustakuussa juuri peruskoulunsa päättäneelle tulee tarjota koulutuspaikka lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Nuorten aikuisten osaamisohjelmassa taas pelkän peruskoulun varassa oleville alle 30-vuotiaille nuorille tarjotaan mahdollisuus suorittaa ammatillinen tutkinto joko oppilaitoksissa tai oppisopimuksena. Kokonaisuudessaan nuorisotakuussa pyritään

siihen, että kaikille nuorille luodaan realistiset mahdollisuudet suorittaa perusasteen jälkeinen tutkinto ja työllistyä.

Nuorisotakuu on vielä suhteellisen tuore asia ja sen sisältö varmasti jatkaa vielä muotoutumistaan. Ajatuksena se on erittäin hyvä, mutta toteutus on saanut asiantuntijoilta myös kritiikkiä. Työ- ja elinkeinoministeriön Kuntoutussäätiöltä tilaamassa tutkimuksellisessa hankkeessa tarkastellaan Nuorisotakuun onnistumista tähän saakka (Tuusa ym. 2014). Tutkimusaineistoon hyödynnettiin rekisteritutkimuksia, kyselyjä, haastatteluja ja kehittämistyöpajoja. Tutkimuksen mukaan nuorisotakuu tunnetaan, mutta sekä nuoret että työnantajat tarvitsisivat enemmän tietoa sen konkreettisesta sisällöstä.

Tutkimuksen mukaan työpajatoimintaa pidettiin parhaiten onnistuneena toimintana yhdessä etsivän nuorisotyön kanssa (Tuusa ym. 2014). Työpajoilla palveluiden tarjonta, laatu, resurssien puute ja kiireisyys ovat kuitenkin vaikeuttaneet nuorisotakuun toteuttamista. Eniten haasteita toimivuudessa nähtiin sosiaali- ja terveystalveissa sekä kuntoutuksessa. Nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset näkivät ongelmallisena myös TE-toimistoverkon uudistumisen. Ammattilaisten mukaan sähköinen asiointi ei voi korvata henkilökohtaista asiointia, joka on vaikeutunut TE-toimistoverkon harvenemisen myötä. Tämä uudistus on hankaloittanut erityisesti heikommassa asemassa olevien nuorten asemaa. Mikäli nuorella on esimerkiksi hahmotushäiriöitä tai sosiaalisten tilanteiden pelkoa, ei verkkokurssille osallistuminen auta häntä eteenpäin. Suurimpana haasteena palvelujen toteutumisessa ja saatavuudessa ovat yleensäkin riittämättömät resurssit ja palvelujen siirtyminen kauemmaksi. Kokonaisuudessaan haasteellisimmassa asemassa oleville nuorille on vaikeinta löytää sopivaa palvelua.

5.2 Työkokeilu

Työkokeilu on yksi yleisimmistä sopimuksista, jolla nuoret aloittavat työpajoilla. Työkokeilu korvasi vuoden 2013 alusta työharjoittelun ja työvalmennuksen (Työkokeilulla takaisin työmarkkinoille 2014). Nuoren työttömän työnhakijan on mahdollista osallistua työkokeiluun, mikäli hänellä ei ole ammatillista tutkintoa tai työttömyysjakso on kestänyt pitkään. Työkokeilussa tavoitteena on selvittää ammatinvalinta-

ja uravaihtoehtoja tai parantaa työelämävalmiuksia tukemalla työmarkkinoille paluuta. Nuori voi hankkia työkokeilupaikkansa joko itse tai TE-toimiston avustuksella. Työkokeilusta tehdään aina sopimus, jonka allekirjoittavat nuori itse, TE-toimiston edustaja ja työkokeilun järjestäjä, eli esimerkiksi työpajan edustaja. Toimeentulo työkokeilun aikana koostuu samasta etuudesta kuin työttömänä ollessa (Työkokeilulla takaisin työmarkkinoille 2014). Mikäli työkokeilusta on sovittu työllistymissuunnitelmassa, voi työttömyysetuuden saada korotettuna. Lisäksi työkokeiluun osallistuva voi saada kulukorvausta osallistumispäiviltä, sekä matka- ja yöpymiskustannuksia matkasta työnantajan luo.

Valtakunnallinen työpajayhdistys antoi kritiikkiä Työ- ja elinkeinoministeriölle nuorisotakuun linjauksesta työkokeilun suhteen (Ponnistelua työkokeilusäädösten muuttamiseksi 2014). Yhdistyksen mukaan nuorisotakuun tullessa voimaan vuoden 2013 alussa, nuorten henkilöiden ohjaaminen työpajoille vähentyi. Tämä johtui TEM:n alun perin tiukasta linjauksesta, jonka mukaan nuoria ohjattiin työpajalle kokeilemaan sen ammattialan työtehtäviä, johon hän suunnittelee kouluttautuvansa. Lisäksi ammattikoulutetuille nuorille ei pitänyt tarjota työkokeilua lainkaan. TPY:n, eli Työpajayhdistyksen mielestä työkokeilusäädöksiä tuli muotoilla joustavimmiksi työpajatoiminnan kohdalla. Yhdistyksen mukaan työkokeilun tuli olla mahdollista myös nuorille, jotka eivät tiedä ammattiuraansa, sekä sellaisille ammattikoulutetuille nuorille, jotka haluavat osallistua työkokeiluun työpajoilla.

Työ- ja elinkeinoministeriö otti huomioon Työpajayhdistyksen kritiikin ja täsmensi linjaustaan työkokeilusta työpajoilla 24.4.2013 (Työkokeilua koskeva ohjeistus ja nuorten ohjaus työpajoille 2013). Täsmennyksessä esitettiin, että ammatillista koulutusta vaille olevan nuoren kohdalla työkokeilun ensisijaisena tavoitteena tulee olla sopivan koulutusvaihtoehdon löytyminen. Työkokeilussa nuori voi selvittää, että sopisiko kyseinen ala tai työtehtävä hänelle. Työpajat voivat siis tarjota nuorelle mahdollisuuden kokeilla erilaisia työtehtäviä ja siten auttaa häntä selventämään tulevaisuudensuunnitelmiaan. Tällöin nuoren ei siis tarvitse tietää ennen työkokeilun alkamista, millä alalla hän haluaisi tulevaisuudessa työskennellä. Tavoitteena työkokeilun jälkeen kuitenkin on, että nuori hakeutuisi joko perinteiseen ammatilliseen oppilaitokseen tai oppisopimuskoulutukseen.

Mikäli nuorella on tiedossa ala tai ammatti, joka häntä kiinnostaisi, tulisi työkokeilupaikka järjestyä tämän alan tai ammatin mukaisissa tehtävissä (Työkokeilua koskeva ohjeistus ja nuorten ohjaus työpajoille 2013). Työpaja voi toimia työkokeilupaikan järjestäjänä, mikäli nuori siellä voi tehdä alan tai ammatin mukaisia työtehtäviä. Jos taas sellaista työkokeilupaikkaa ei löydy, jossa alan työtehtäviä voisi päästä kokeilemaan, voidaan työkokeilu järjestää myös muissa tehtävissä vaikkapa työpajalla. Tällöin nuoren, TE-toimiston edustajan ja työpajan edustajan tulee tarkasti miettiä työkokeilun tavoitteita. Työkokeilun tulisi aina tukea koulutukseen hakeutumista. Julkaisussa TEM esittää, että TE-toimistojen tulisi olla hyvin perillä alueensa työpajoista ja niiden palveluiden sisällöistä. Tällä tavoin pystyttäisiin varmistamaan, että pajoille tulisi juuri ne nuoret, jotka palvelusta eniten hyötyisivät. Lisäksi työpajan ja TE-toimiston tulisi tehdä tiivistä yhteistyötä nuoren työpajajakson aikana ja sen päättyessä. Tämän avulla kyettäisiin parhaiten tukemaan niitä nuoria, joilla ei ole ollut selkeää suunnitelmaa tulevaisuutensa suhteen.

5.3 Palkkatuettu työ

Nuoret henkilöt aloittavat Kaks'Kättä työpajalla hyvin usein työkokeilulla ja tämän jälkeen siirtyvät palkkatuettuun työhön, mikäli työkokeilujakso on sujunut molempien osapuolten mukaan hyvin. Palkkatuettu työ tarkoittaa sitä, että työnantaja voi saada tukea palkatessaan työttömän työnhakijan, jolla on haasteita työllistymisen suhteen (Palkkatuki 2014). Työllistymistä vaikeuttavia asioita voivat olla esimerkiksi pitkittynyt työttömyys, puutteellinen ammattitaito, vamma tai sairaus. Palkkatuki on harkinnanvaraista, ja se perustuu työttömän työnhakijan tarpeisiin. TE-toimiston tehtävä on arvioida, miten palkkatuettu työ parantaisi työttömän työnhakijan osaamista, ammattitaitoa ja työllistymistä. Tuen suuruus ja kesto päätetään yksilöllisesti, mutta pääsääntöisesti palkkatukea saa enintään 10 kuukaudeksi. Mikäli työtön on saanut yli 500 päivää työttömyysetuutta, voidaan palkkatukea myöntää enintään 24 kuukaudeksi. Palkkatukea työttömän työllistämiseen voivat saada yritykset, yhdistykset, säätiöt, kotitaloudet, kunnat ja kuntayhtymät

Pitkäsen, Ahon ja Syrjän (2012) mukaan työ- ja elinkeinohallinto pyrki madaltamaan työnantajien kynnystä palkata vastavalmistunut nuori vuoden 2010 lisäbudjetista

saaduilla määrärahoilla, joita annettiin muun muassa nuorten palkkatukeen. Samassa yhteydessä palkkatukimääräyksiä lievennettiin ja markkinointivälineeksi nuorille kehitettiin niin sanottu Sanssi-kortti. Sen avulla nuori voi antaa tietoa työnantajalle, että hän voisi saada nuoren palkkaamiseen palkkatukea. Tietoisuutta Sanssi-kortista pyrittiin lisäämään vuoden 2011 loppuun jatkuneen viestintäkampanjan avulla.

Pitkänen ym. (2012) tutkivat Työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiantona Sanssi-kortin käyttöä, sitä koskevaa tietoutta ja kokemuksia sekä kortin vaikutuksia nuorten työllistymiseen. Tutkimuksen aineistona käytettiin kortin käyttöä kuvaavia valtakunnallisia tilastoja, työ- ja elinkeinohallinnon rekisteriä sekä sähköisiä kyselyjä, jotka toteutettiin Sanssi-kortin saaneilla nuorilla, työnantajilla, TE-toimistoilla ja TYPeillä, eli työvoiman palvelukeskuksilla. Tutkimustulosten mukaan Sanssi-korttia pidettiin hyvänä, helppona ja myönteisesti nuorten työllistymiseen vaikuttavana tukimuotona, mutta siitä ei ollut vielä tarpeeksi tietoa. Markkinointikampanja oli kuitenkin lisännyt tietoa nuorten työllisyystilanteesta. Sanssi-kortin saaneet nuoret suhtautuivat korttiin myönteisesti, mutta kokemukset sen vaikuttavuudesta omaan tilanteeseen olivat vaihtelevia. Työpaikkaa ei ollut ollut helppoa löytää, mutta kortti oli kuitenkin lisännyt mahdollisuuksia saada työkokemusta omalta alalta.

Työnantajien vastauksista selvisi, että heidän suhtautumisensa nuoriin työnhakijoihin oli muuttunut positiivisemmaksi ja kiinnostus palkata nuoria oli lisääntynyt, sillä työnantajat olivat palkanneet nuoria palkkatuella aiempaa enemmän. Kokemusten mukaan nuorten palkkaaminen vakituisiin työtehtäviin oli lisääntynyt, sekä nuorten palkkaaminen työharjoittelun jälkeen palkkatuella erityisesti yksityisissä yrityksissä. Rekisteriaineiston perusteella Sanssi-kortti oli lisännyt jonkin verran palkkatuen käyttöä, mutta sen varsinaisista työllisyysvaikutuksista ei ollut kuitenkaan näyttöä. Kehittämistarpeita Sanssi-kortissa nähtiin palkkatuen saamisen ehdoissa ja sen käyttöön liittyvissä hallinnollisissa menettelyissä.

Lakiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta tuli 1.6.2014 muutos, jonka mukaan työnantajan on tarjottava kokoaikaista työtä irtisanomilleen tai lomauttamilleen työntekijöille tai palveluksessaan oleville osa-aikatyöntekijöilleen (Työnantajaan liittyvät

palkkatuen edellytykset 2014). Lakimuutoksen myötä palkkatuki voidaan myöntää, mikäli työnantaja on ennen palkkatukihakemuksen tekemistä tarjonnut työtä irtisanomilleen tai lomauttamilleen työntekijöille tai palveluksessaan oleville osa-aikatyöntekijöille siten kuin työsopimuslaki edellyttää.

Lakimuutos toi haasteita Kaks'Kättä työpajan toiminnalle. Lakimuutoksen aikaan melkein kaikki työpajan palkkatuellisista teki 85 prosentin työaika (Tallbacka 2014). Lakimuutos edellytti, että työpajan tuli olla 100 prosentin työaika, jolloin saadun palkkatuen ja varsinaisten palkkakustannusten välinen erotus kasvatti palkkakustannuksia merkittävästi. Työpajalla ei ollut taloudellisia mahdollisuuksia tarjota koko-aikaista työaika palkkatuetuille työntekijöille, jolloin palkkatuellisten määrä väheni lakimuutoksen myötä. Hallitus teki kuitenkin esityksen 16.10.2014 työsopimuslain muutoksesta, joka mahdollistaisi työn tarjoamisvelvoitteista poikkeamisen tietyissä tarkasti rajatuissa tilanteissa. Poikkeukset koskisivat palkkatukeen oikeutetun, heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön työllistämistä muuhun kuin elinkeinotoimintaan (Palkkatuen uudistus tehostaa työllistymistä 2014).

Tämä poikkeus koskisi Kaks'Kättä työpajaa, jolloin sen ei enää tarvitsisi tarjota valmentautujille täyttä työaika (Tallbacka 2014). Esitys muuttaisi palkkatukikäytäntöä pajalle kuitenkin siinä mielessä epäedulliseen suuntaan, että palkkauskustannukset katettaisiin palkkatuella vain 65 prosentin työaikaan saakka, kun tuella palkattava on ollut työtön vähintään 24 kuukautta palkkatukea edeltäneiden 28 kuukauden aikana. Tämä kasvattaisi työpajan palkkakustannuksia ja siten vähentäisi mahdollisuutta palkata henkilöitä palkkatuen avulla. Työpaja pyrkii kuitenkin kehittämään uusia toimintamuotoja vastaamaan eteen tulleita haasteita (Uurtimo 2014). Työpajalla ollaan muun muassa aloittamassa restaurointipajatoimintaa, joka on suunnattu haasteellisimmassa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille.

5.4 Kuntouttava työtoiminta

Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee kuntouttavan työtoiminnan olevan sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu, jonka tavoitteena on ehkäistä työttömyyden

aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia asiakkaan toimintakykyyn, vahvistaa asiakkaan elämän- ja arjenhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä (Kuntouttava työtoiminta 2012). Lisäksi sen tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä tarjoamalla mahdollisuutta työtoimintaan ja muihin palveluihin. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen perustuu aktivointisuunnitelmaan, jonka TE-toimiston ja kunnan sosiaalihuollon viranomaisen tekevät yhdessä asiakkaan kanssa.

Kuntouttavan työtoiminnan lain (L 28.12.2012/937) mukaan asiakkaalle on tehtävä aktivointisuunnitelma sen jälkeen, kun työttömyys on jatkunut 500 päivää. Aktivointisuunnitelmasta käy ilmi asiakkaan koulutus ja työura, arvio aikaisempien julkisten työvoimapalvelujen vaikuttavuudesta, sekä työllistymistä tukevat toimenpiteet, kuten esimerkiksi työtarjoukset, muut julkiset työvoimapalvelut, kuntouttava työtoiminta, muut sosiaalipalvelut, sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalvelut. Mikäli henkilö kieltäytyy aktivointisuunnitelman teosta tai siihen sisällytetystä kuntouttavasta työtoiminnasta, seuraa siitä sanktioita.

Lain mukaan kuntien on järjestettävä kuntouttavaa työtoimintaa sellaisille pitkäaikaistyöttömille henkilöille, jotka saavat työmarkkina- tai toimeentulotukea ja jotka eivät työ- ja toimintakykynsä vuoksi pysty osallistumaan TE-hallinnon ensisijaisiin palveluihin. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva henkilö saa joko työmarkkinatuen ja siihen liittyvän ylläpitokorvauksen tai toimeentulotukea ja siihen liittyvää toimintarahaa. Lisäksi hänelle korvataan osallistumisesta aiheutuvat matkakustannukset. Kuntouttavassa työtoiminnassa ei synny virka- tai työsuhdetta henkilön ja toimintaa järjestävän tahon välille. Kuntouttavan työtoiminnan järjestää kunta joko itse, tai tekemällä sopimuksen sen järjestämisestä toisen kunnan, kuntayhtymän, rekisteröidyn yhdistyksen tai säätiön, valtion viraston tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdistyksen kanssa. Toiminnan järjestäjänä ei voi olla yritys.

Kuntouttava työtoiminta perustuu Karjalaisen ja Karjalaisen (2011, 7) mukaan 1990-luvun loppupuolella Suomeen rantautuneeseen aktivointipolitiikkaan. Tällaisessa yhteiskuntapolitiikassa ajatuksena on työssäkäynnin ensisijaisuus ja pitkään jatkunutta työttömyyttä ei nähdä hyväksyttävänä olotilana. Aktivoinnin perustavoitteena on siis saada pitkäaikaistyöttömät takaisin työmarkkinoille. Kuntouttava työtoiminta voidaan kirjoittajien mukaan nähdä viimesijaisena keinona ohjata pitkäaikaistyöttömät takaisin työmarkkinoille.

Aktivointipolitiikka kohdistuu pitkäaikaistyöttömien ohella myös kuntiin. Karjalaisen ja Moision (2010, 113) mukaan vuonna 2006 voimaan tulleen työmarkkinatuki uudistuksen myötä työmarkkinatuen rahoitusvastuu jaettiin puoliksi valtion ja kuntien kesken sen jälkeen, kun työmarkkinatukea on maksettu henkilölle yli 500 päivää. Aiemmin valtio oli maksanut kokonaan työttömien työmarkkinatuen. Uudistuksella pyrittiin lisäämään kuntien taloudellista painetta aktivoida työttömiä. Kehysriihipäätöksen mukaan kuntia tullaan jatkossa painostamaan työttömien aktivoinnissa yhä enemmän. Päätöksen mukaan vuoden 2015 alusta eteenpäin vastuu jakaantuu jo 300 päivän jälkeen, mikäli kunta ei tässä ajassa onnistu saamaan työtöntä henkilöä aktiivitoimien pariin. Kuntaliitto on kritisoinut päätöksen olevan kuntien taloudelle kestämätön, sillä se tuo ennestään tiukkaan talouteen suoraan 150 miljoonan lisämenot (Työmarkkinatuen rahoitusuudistus ja kuntatalous, [Viitattu 18.8.2014]). Kokonaisuudessaan aktivointitoimenpiteiden kustannukset mukaan lukien, kuluja tulee kunnille yhteensä noin 300 miljoonaa euroa.

Kotiranta (2008, 15, 169 ja 171–172) tarkastelee väitöskirjassaan aktivointipolitiikkaa työttömien näkökulmasta. Hänen mukaansa paradoksi on siinä, että työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä ihminen on aktivoitavana, jolloin koko aktivointi–sanasta tulee ristiriitainen. Voiko toinen ihminen, toimenpide tai organisaatio aktivoida toista, vai lähteekö aktiivisuus ja halu siihen henkilöstä itsestään? Tutkija myös kyseenalaistaa kuntoutuskäsitteen liittämisen työttömyyteen. Kotirannan mukaan tulisikin puhua aktivoinnin sijaan esimerkiksi työllistymisen tukemisesta tai sen esteiden poistamisesta. Lisäksi tutkija pohtii, onko työttömiä kohtaan oikein aktivoida heitä työhön, jota työttömyyden vuoksi riittää enintään joka kymmenennelle työnhakijalle. Kirjoittaja on kuitenkin sitä mieltä, että Kuntouttava työtoiminta –laki koulutukseen ja töihin kannustamisineen saattaa nuorten kohdalla toimia, koska hänen mukaansa työvoiman tarjonta voi nuorten kohdalla lisätä työvoiman kysyntää.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksemme ensisijaisina tavoitteina oli selvittää Kaks'Kättä työpajalla työskentelevien tai aiemmin siellä työskennelleiden nuorten työpajajakson antamia merkityksiä ja sitä, minkälaisena kokemuksena nuoret jakson näkivät. Meitä kiinnosti kuulla, oliko nuorten elämässä tapahtunut muutoksia pajajakson aikana esimerkiksi tulevaisuudensuunnitelmien ja arjenhallinnan suhteen. Halusimme myös selvittää, ovatko nuoret olleet tyytyväisiä jaksoonsa, vai olisivatko he mahdollisesti odottaneet siltä jotain muuta. Näiden perusteella pohdimme mahdollisuuksia kehittää toimintaa jatkossa.

Olemme lisänneet opinnäytetyöhömmme suoria lainauksia nuorten haastatteluista välittääksemme heidän näkemyksiään mahdollisimman elävästi lukijalle. Numeroimme haastattelut tutkimuksemme alkuvaiheessa, mutta päätimme poistaa numerot sitaattien lopusta opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa henkilöiden tunnistamisen estämiseksi. Päädyimme tähän ratkaisuun, koska haastatteluihin osallistui 13 henkilöä samasta työyhteisöstä, näin ollen lukija ei voi yhdistää saman haastateltavan mielipiteitä eri kohdista.

6.1 Tutkimusmenetelmä

Halusimme tehdä laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen päästäksemme tutkimaan nuorten omia kokemuksia ja saadaksemme mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan siitä, miten nuoret ovat kokeneet työpajajaksonsa Kaks'Kättä työpajalla. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 157, 160) kirjoittavat, että laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksella. Lisäksi tutkijan omat arvot vaikuttavat siihen, miten tutkittavia ilmiöitä ymmärretään. Yleisesti sanotaan, että laadullisessa tutkimuksessa pyritään löytämään ja paljastamaan tosiasioita. Tutkimussuunnitelma saattaa myös muuttua tutkimuksen edetessä, koska tutkija ei tiedä etukäteen, mitä seikkoja aineistosta nousee esiin.

Opinnäytetyömme haastateltavien iän rajasimme nuorisotakuun mukaan alle 30-vuotiaisiin Kaks'Kättä työpajan valmentautujiin. Pyrimme saamaan haastateltavia mahdollisimman monilta työpajan eri osastoilta mukaan lukien Ilmajoen Löytömakasiini. Lopulta saimme haastateltaviksi henkilöitä kierrätys-, metalli-, puu- ja kotiapu-osastoilta ja kolme nuorta Löytömakasiinilta. Lisäksi pyrimme saamaan haastateltaviksi yhtä paljon naisia ja miehiä ja onnistuimme tässä hyvin, sillä naisia oli haastateltavista seitsemän ja miehiä kuusi. Tavoitteenamme oli myös haastatella erilaisilla sopimuksilla olevia henkilöitä, jossa myös onnistuimme, sillä mukana oli työkokeilussa, kuntouttavassa työtoiminnassa ja palkkatuetussa työssä olevia henkilöitä. Olimme positiivisesti yllättyneitä, koska nuoret osallistuivat haastatteluun mielellään ja haastattelijalle tuli tunne, että nuoret kertoivat kokemuksistaan avoimesti ja rehellisesti. Osaltaan tässä saattoi vaikuttaa, että haastateltavista jokainen tunsi haastattelijan harjoittelujakson myötä ainakin jonkin verran. Pohdimmekin aluksi, että olisimme tehneet haastattelut yhdessä, mutta päädyimme siihen, että toinen opinnäytetyön tekijä haastattelee nuoret yksin. Toivoimme, että näin haastattelutilanteista tulisi mahdollisimman avoimia ja rentoja, jolloin haastateltavilla olisi mahdollisimman luottavainen olo tilanteessa.

Hirsjärven ym. (2007, 200–201) mukaan haastattelu on kvalitatiivisten tutkimusten yleisin tiedonkeruumenetelmä, sillä siinä voidaan säädellä tiedonkeruuta joustavasti tilanteen mukaan vastaajia myötäillen. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 73) jatkavat, että haastattelu on joustava tutkimusmenetelmä, koska haastattelijalla on tilanteessa mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsitys, selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Hirsjärvi ja Hurme (2008, 34) korostavat, että haastattelussa päästään suoraan kielelliseen vuorovaikutukseen tutkittavan kanssa, ja tilanne antaa mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Ei-kielelliset vihjeet saattavat auttaa ymmärtämään vastauksia ja joskus jopa ymmärtämään merkityksiä.

Hirsjärvi ja Hurme (2008, 35) esittävät, että tutkimustilanteessa on hyvä pitää mielessä ihminen subjektiivisena ajattelijana ja tekijänä. Hänellä on oltava mahdollisuus vapaasti tuoda esille häntä itseään koskettavia asioita. Valitsimme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun saadaksemme selville nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle. Lisäksi halusimme kuulla, minkälaisia muutoksia nuorten elämässä

on tapahtunut pajajakson aloittamisen jälkeen. Näimme, että laadullinen tutkimusmenetelmä ja teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä ovat paras tapa ymmärtää työpajatoiminnan kokonaisvaltainen vaikutus työpajajaksolle osallistuvien kannalta, koska ihminen itse on oman elämänsä asiantuntija. Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 9) kirjoittavatkin, että haastattelusta on tullut ehkä käytetyin tiedonkeruumenetelmä koko yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Hirsjärven ym. (2007, 203) mukaan teemahaastattelulle on tyypillistä, että teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja järjestystä. Se on avoimen ja lomakehaastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen tai tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 75). Teimme valmiiksi teemahaastattelurungon, johon kirjasimme valmiiksi asiat, joihin toivoimme saavamme vastauksia (kts. liite 1). Teemahaastattelun runko muotoutui teoriaosuuden ja tutkimuskysymysten pohjalta. Haastattelutilanteet olivat kuitenkin melko vapaamuotoisia, mutta keskustelussa pyrittiin pitäytymään teemarungon ympärillä.

Haastattelut toteutettiin 5.6.–11.6.2014 välisenä aikana, joista suurin osa tapahtui Kaks'Kättä työpajalla. Haastattelija sai käyttöönsä rauhallisen tilan, jossa haastatellut pystyttiin toteuttamaan rauhallisesti ilman häiriötekijöitä. Haastattelun ajankohdat oli sovittu alustavasti yhdessä valmentautujien kanssa, mutta tarkemmat kellonajat sovittiin paikan päällä siten, että ne sopivat hyvin työpäivän rytmiin. Tässä apuna toimivat yksiköiden työvalmentajat, jolloin yhteistyö ja haastattelujen sopiminen sujuivat erinomaisesti. Kolme haastattelua toteutettiin vielä Ilmajoella Löytömakasiinin tiloissa, sekä haastateltavien toivomuksesta yksi Seinäjoen pääkirjastolla ja yksi haastateltavan kotona. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja lisäksi haastattelija teki muistiinpanoja.

Rakensimme etukäteen haastattelurungon, jossa teemoina olivat taustatiedot, kokemukset työpajatoiminnasta, työpajajakson merkitys ja opintojen suorittaminen pajalla. Nämä teemat jaoin vielä pienempiin osiin, mutta teemahaastattelun periaatteiden mukaan emme tehneet valmiita kysymyksiä, vaan keskustelut polveilivat näiden teemojen ympärillä suhteellisen vapaasti. Kokemusten suhteen meitä kiinnosti kuulla, minkälaisena nuoret näkivät tulon pajalle, kokemukset asiakasproses-

sista yleisesti, sekä näkemykset työ- ja yksilövalmennuksen osa-alueista. Merkitysten kohdalla alateemoina olivat sosiaaliset suhteet, työpajatoiminnan mahdollinen vaikutus arjen- ja elämänhallintaan sekä tulevaisuudensuunnitelmiin. Lisäksi kysimme kiinnostuksesta ja näkemyksistä opintojen suorittamisesta pajalla. Lopuksi haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa vapaasti näkemyksistään ja kokemuksistaan Kaks’Kättä työpajalla.

6.2 Tutkimusaineiston analysointi

Hirsjärvi ym. (2009, 221–222) mukaan aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat ydinasioita tutkimusta tehdessä. Analysointivaiheessa tutkija saa selville, minkälaisia vastauksia hän saa ongelmiin. Saattaa myös olla, että vasta analysointivaiheessa tutkijalle selviää, miten ongelmat olisi pitänyt asettaa. Ennen päätelmien tekoa aineisto kannattaa tarkistaa mahdollisten virheiden ja puuttuvien tietojen osalta. Tämän jälkeen on hyvä tarkistaa, vaativatko tiedot täydentämistä. Saattaa olla, että joskus on otettava yhteyttä haastateltavaan tietojen täsmentämiseksi. Seuraavaksi aineisto järjestetään tiedon tallennusta ja analyysiä varten.

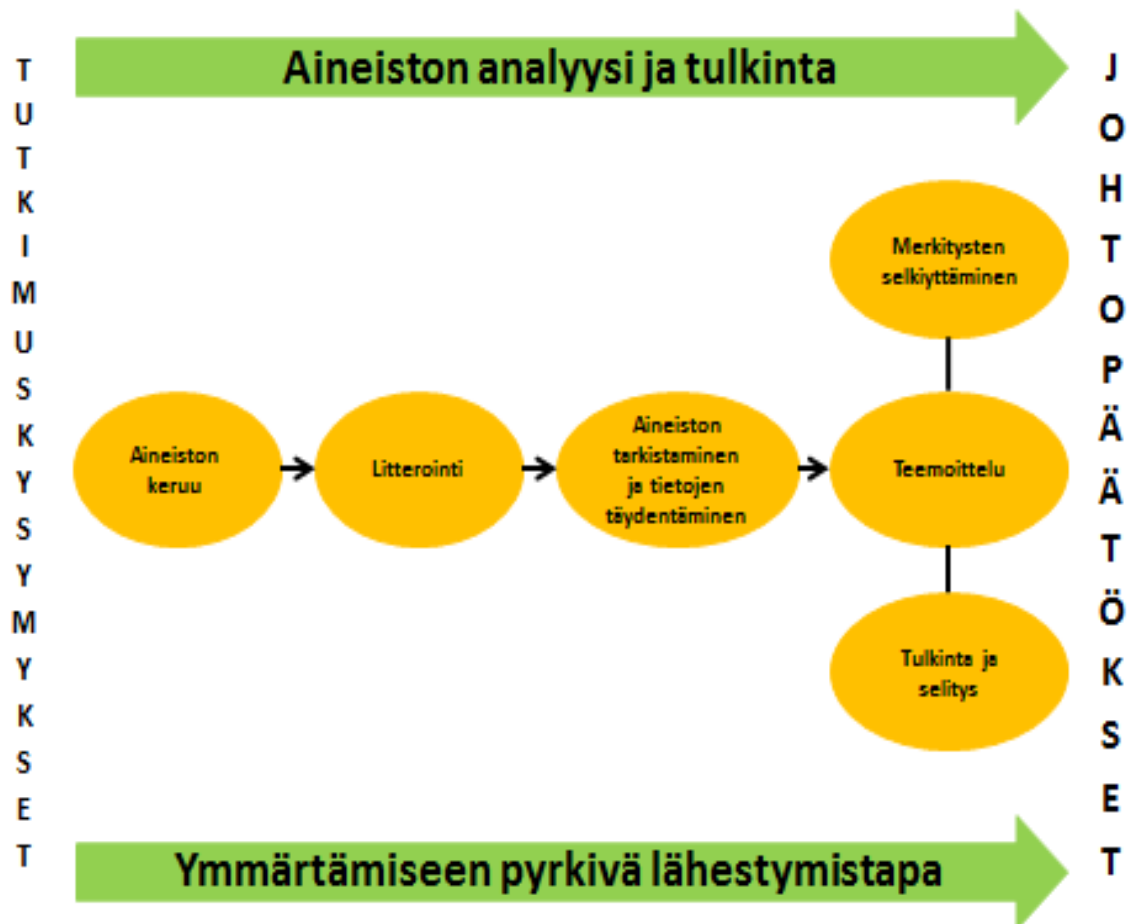
Hirsjärvi ym. (2009, 221–222) jatkavat, että tallennettu laadullinen aineisto on usein tarpeen litteroida, eli kirjoittaa puhtaaksi sanatarkasti. Litterointi voidaan tehdä koko aineistosta tai valikoiden teema-alueiden mukaisesti. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 136) mukaan aineiston analyysi alkaa usein jo haastattelutilanteessa. Haastattelun aikana tutkija voi tehdä havaintoja ilmiöistä niiden useuden, toistuvuuden, jakautumisen ja erityistapausten perusteella. Kvalitatiivinen aineisto eroaakin kvantitatiivisesta aineistosta siten, että laadullinen tutkimus säilyttää aineiston sanallisessa muodossa.

Walliman (2006, 129–132) avaa, että kvalitatiivinen tutkimus perustuu numeroiden ja laskemisen sijaan vahvasti sanallisesti välitettyyn tietoon. Kvalitatiivista tutkimustapaa hyödynnetään yleisesti tutkimuksissa, joissa keskiössä ovat pienet ryhmät ja yksilöt. Kvalitatiivinen tutkimustapa voidaan jakaa useisiin alaluokkiin, joita ovat esimerkiksi haastattelu sekä tekstinanalyysi. Kaikille kvalitatiivisen tutkimuksen tyypeille on kuitenkin yhteistä tiedon kerääminen, kerätyn tiedon tarkastelu, analysointi sekä tutkimuksen päättäminen.

Hirsjärven ym. (2009, 224–225) mukaan aineistoa voidaan analysoida monella tavalla. Analyysitapa voi olla selittämiseen pyrkivää, jolloin käytetään usein tilastollista analyysia ja päätelmien tekoa. Ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään laadullista analyysiä ja päätelmien tekoa. Tutkijan kannattaa valita sellainen analyysitapa, joka tuo parhaiten vastauksen tutkimustehtävään tai ongelmaan. Tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskursianalyysi ja keskustelunanalyysi. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 229) korostavat tulkinnan ja selittämisen merkitystä analysoidussa aineistossa. Tulkinnalla tarkoitetaan tutkijan omia pohdintoja ja johtopäätöksiä. Analyysissä esiin nousseita merkityksiä tulee selkiyttää. Aineiston analyysissä on myös kyse keksimisen logiikasta, tutkija löytää aineistostaan teemoja oman ymmärryksen avulla (Tuomi & Sajjärvi, 2009, 100).

Toinen opinnäytetyön tekijöistä teki haastattelut ja tämän jälkeen toinen litteroi aineiston (Kuvio 2). Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti. Haastatteluiden kestoissa oli suuria vaihteluita, vaikka kaikissa läpikäytiin samat teemat. Lyhin haastattelu kesti 16 minuuttia ja pisin haastattelu yhden tunnin ja 33 minuuttia, muiden sijoituessa tähän väliin. Litteroitua aineistoa tuli 13 haastattelusta paljon, mutta mielestämme kaikissa haastatteluissa oli meidän tutkimuskysymystemme kannalta oleellista tietoa. Säilytimme taustatiedot ja järjestysnumeron litteroinneissa siltä varalta, että aineistossa tulee vastaan jotain, mitä täytyy tarkistaa haastateltavilta.

Aineiston analysointi alkoi jo litterointivaiheessa ja tässä vaiheessa tehdyt havainnot ja muistiinpanot auttoivat tulevaa teemoittelua. Poimimme litteroidusta aineistosta samaan teemaan liittyviä vastauksia yhteen ja mietimme teemoittain esiin tulleita merkityksiä. Analysoimme aineistoa teemojen mukaan pitäen tutkimuskysymykset analysoinnin punaisena lankana. Aineistoa meillä oli paljon ja analyysivaiheessa meidän täytyi valita, mitkä teemat ovat oleellisia tutkimuksemme kannalta. Teemat olivat tiedossa jo haastatteluista tehdessä, mutta ne tarkentuivat aineiston keräämisen jälkeen. Pääteemoiksi valitsimme nuorten kokemukset työpajajaksosta, työpajajakson merkityksen nuorten elämälle, työpajajakson vaikutuksen arjen- ja elämäntalouteen ja opintojen suorittamisen pajalla. Lisäksi yksi teema on toiminnan kehittäminen Kaks’Kättä työpajalla.

Kuvio 2. Analysointiprosessi

6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Niemisen (2010, 35) mukaan muita kuin lääketieteellisiä tutkimuksia ei ole lailla säännelty, vaan tutkimuksissa käytetyt toimintatavat ovat enemmänkin yleisesti vakiintuneita tutkimuskäytäntöjä. Tutkijan on kuitenkin otettava huomioon perustuslakiin kuuluvat ihmisen yksityiselämän suojaa koskevat vaatimukset. Lähtökohtina kaikenlaiselle tutkimukselle voidaan pitää ihmisarvon kunnioittamista, ihmisen itsemääräämisoikeutta ja tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Kyseiset asiat kuuluvat kaikille ja kaikenikäisille ihmisille. Mäkinen (2006, 24–27) jatkaa, että opetusministeriön vuonna 1991 perustama Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut yleiset ohjeet hyvistä tieteellisistä käytännöistä. Niiden mukaan tutkijan tulee noudattaa tiedeyhteisön yleisesti tunnustamia toimintatapoja, jotka ovat yleinen

huolellisuus, rehellisyys ja tarkkuus tutkimustyötä tehdessä, tulosten kirjaamisessa, esittämisessä ja arvioimisessa. Lisäksi tutkijan tulee ottaa huomioon ja kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä ja saavutettuja tuloksia antamalla niille asiaankuuluva arvo ja merkitys omassa tutkimuksessa ja sen julkaisemisessa.

Omassa opinnäytetyössämme pyrimme jokaisessa työvaiheessa kiinnittämään huomiota eettisyyteen ja luotettavuuteen. Olemme perehtyneet aiheemme teoria-aineistoon huolellisesti ja valinneet lähteet kriittisesti pyrkien löytämään mahdollisimman luotettavia ja uusia lähteitä tulososion tueksi. Merkitsimme lähdeviitteet tarkasti, emmekä plagioineet muiden tekstejä. Esitimme aikaisempia työpajatoiminnasta tehtyjä tutkimuksia peilaten niihin oman tutkimuksemme lähtökohtia, mutta emme kopioineet toisten tekemää työtä.

Kuula (2006, 105–106) kirjoittaa, että tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä tulee kertoa etukäteen, mihin käyttötarkoitukseen saatuja tietoja tullaan käyttämään ja minkälaista tietoa tutkimuksella ylipäättään haetaan. Kirjoittajan mukaan tutkittaville tulee kertoa tutkimuksen tavoitteista ja sisällöstä sen verran, mitä siitä sillä hetkellä on suunnitteilla ja tiedossa. Toinen opinnäytetyön tekijöistä tiedusteli harjoittelujakson aikana Kaks'Kättä työpajalla työskenteleviltä nuorilta kiinnostuksesta osallistua haastatteluun. Opiskelija informoi henkilöitä jo tämän harjoittelujakson aikana, mitä teemoja haastattelussa tulisi käsittelemään ja mihin aineistoa tulisi käyttämään. Tutkimukseen osallistuminen oli kaikille täysin vapaaehtoista ja heillä oli oikeus keskeyttää haastattelu niin halutessaan. Haastattelija toi esille nämä asiat ja kertoi haastateltaville, että heillä oli halutessaan oikeus olla vastaamatta kysymyksiin missä kohtaa haastattelua tahansa.

Ennen varsinaisia haastatteluja henkilöt saivat luettavaksi ja allekirjoitettavaksi haastatteluluvan, jossa kerrottiin aineiston käyttötarkoituksesta opinnäytetyötä varten, opinnäytetyön julkaisemisesta sekä tunnistetietojen hävittämisestä julkaistavasta versiosta (kts. liite 2). Lomakkeessa kerrottiin myös, että haastattelu nauhoitetaan, mutta kerätty aineisto tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua. Lisäksi lomakkeessa tuotiin esille, että haastateltavien tunnistetiedot eivät tule missään vaiheessa päätymään ulkopuolisille tahoille. Haastattelija kertoi nämä asiat vielä myös suullisesti. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien osalta meidän tuli hakea tutkimuslupaa Seinäjoen sosiaalityön tulosaluejohtajalta (kts. liite 3). Lupa

myönnettiin sillä ehdolla, että noudatamme salassapitovelvollisuutta ja poistamme tutkimuksesta yksittäisten henkilöiden tunnistetiedot. Valmentautujien tutkimukseen osallistuminen tuli olla täysin vapaaehtoista.

Hirsjärvi ym. (2009, 231–232) kirjoittavat, että tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat, vaikka tutkimuksissa pyritäänkin aina välttämään virheitä. Sen vuoksi kaikentyyppisissä tutkimuksissa tulee aina pyrkiä mittamaan niiden luotettavuutta, johon voidaan käyttää erilaisia tutkimus- ja mittaustapoja. Tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liittyvät reliaabeliuden ja validiuden käsitteet. Reliaabelius merkitsee mittaustulosten toistettavuutta ja tutkimuksen validius, eli pätevyys tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoituskin. Reliaabeliutta voidaan mitata esimerkiksi siten, tuleeko kaksi arvioijaa samaan tulokseen tai tekemällä tutkimus useampaan kertaan. Validiutta voi haastaa esimerkiksi kyselytutkimuksissa se, että vastaajat ymmärtävät väärin tutkijan asettamat kysymykset. Mikäli tutkija kuitenkin analysoi vastaukset alun perin ajattelemiensa kysymysten mukaan, ei tutkimuksesta saatuja tuloksia voida pitää pätevinä ja totuudenmukaisina.

Tuomi ja Sarajärvi (2004, 87–88) kirjoittavat, että laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tekemään tilastollisia yleistyksiä, vaan kuvaamaan ja ymmärtämään jotain tiettyä tapahtumaa, toimintaa tai ilmiötä. Tämän vuoksi on tärkeää valita haastateltaviksi sellaiset henkilöt, jotka tietävät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon tai heillä on itsellään siitä kokemusta. Hirsjärvi ym. (2009, 231–232) lisäävät, että vaikka reliaabeliuden ja validiuden termejä ei tutkimusta arvioidessa käyttäisi, tulee tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä arvioida jollain tavalla. Yksi laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentava seikka on tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta ja mahdollisista häiriötekijöistä. Pyrimmekin kuvaamaan tutkimuksen ja koko opinnäytetyön tekemistä mahdollisimman tarkasti.

Tulosten luotettavuuden pyrimme varmistamaan siten, että haastattelija varmisti haastateltavilta, että he olivat ymmärtäneet kysymykset oikein. Tarvittaessa kysymyksiä vielä tarkennettiin ja selvennettiin. Olimme kertoneet Kaks’Kättä työpajan opinnäytetyön yhteyshenkilölle, mitä aiomme haastatteluissa kysyä ja hyväksytimme lisäksi teemahaastattelurungon opinnäytetyötä ohjaavalla opettajalla. Haastattelut myös nauhoitettiin ja litteroitiin tarkasti. Arvioimme ja luimme litteroituja tekstejä yhdessä ja pohdimme mahdollisimman kuvaavien sitaattien ottamista mukaan

opinnäytetyöhön. Lainaukset tukevat hyvin aineiston analyysiä. Säilytimme työn tekovaiheessa haastatteluiden numerot lainauksissa, mutta poistimme ne lopullisesta työstä. Halusimme siten varmistaa, että haastateltavien henkilöllisyys pysyy sallassa. Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 17) muistuttavatkin, että erityisesti yksityishenkilöitä haastateltaessa, on tärkeää turvata haastateltavien anonymiteetti poistamalla julkaistavasta tekstistä nimet ja muut tunnistamisen mahdollistavat tiedot.

Tutkimuksemme tarkoitus oli selvittää Kaks'Kättä työpajalla työskentelevien nuorten kokemuksia työpajatoiminnasta. Kaikki haastateltavamme olivat kyseisen työpajan nykyisiä tai entisiä valmentautujia, joten heidän antamien vastausten voidaan katsoa vastaavan juuri niihin kysymyksiin, joihin halusimme vastauksen. Haastattelutilanteet olivat pääosin rauhallisia, jolloin haastateltavat pystyivät puhumaan luottamuksellisesti ja keskeytyksettä. Ilmajoen Löytömakasiinilla tosin haastattelut tapahtuivat taukotiilassa, jossa henkilökunnan edustaja kävi muutaman kerran, jolloin haastattelu jouduttiin keskeyttämään. Opinnäytetyön tekijöiden olisi kannattanut ottaa tämä huomioon ennen haastatteluja ja informoida asiasta paremmin. Haastateltavat eivät kuitenkaan vaikuttaneet siltä, että keskeytyminen olisi haitannut ja pääsimmekin jatkamaan haastattelua viipymättä. Yksi haastattelu tapahtui haastateltavan toivomuksesta Seinäjoen pääkirjastolla, joka on julkinen paikka. Tämä oli kuitenkin haastateltavalle ilmeisesti mieliluihin paikka ja haastattelun aikana oli rauhallinen hetki. Julkisesta paikasta huolimatta nauhalta kuului haastattelijan ja haastateltavan puhe selvästi litteroimisvaiheessa, joten taustäännet eivät vaikuttaneet nauhoitusten luotettavuuteen.

Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 44–45) korostavat neutraaliuden tärkeyttä haastattelutilanteessa. Haastattelijan tulee välttää kaikenlaista johdattelua sekä omien mielipiteiden ja näkemysten esittämistä. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 94) mukaan haastattelijalla ja haastateltavalla on erilaiset roolit. Haastateltavalta odotetaan, että hän antaa tietoa tutkimusongelmaan vastaamalla kysymyksiin, mutta hänellä on tietenkin myös oikeus olla vastaamatta niin halutessaan. Haastattelijalta itseltä odotetaan ammattimaisuutta, asiallisuutta ja luotettavuutta. Hänen ei tule ohjata haastateltavaa mihinkään suuntaan, mutta toisaalta hänen tulee auttaa haastateltavaa henkilöä antamaan vastauksia tutkittavasta asiasta. Hirsjärvi ja Hurme (2008, 97) puhu-

vatkin rooliristiriidasta, sillä haastattelija on myös ihminen, eikä pelkkä mittausväline. Toisinaan haastattelujen keskustelut saattavat mennä aroille alueille, jolloin objektiivisuus on vaikea säilyttää. Kirjoittajat muistuttavat, että tavoitteena on kommunikaation luontevuus, ei niinkään kaavamaisuus.

Omassa tutkimuksessamme haastattelija pyrki kaikin tavoin objektiivisuuteen, eikä johdatellut haastateltavia tai esittänyt asioista omia mielipiteitään. Haastattelija pyrki lähinnä viemään keskustelua eteenpäin ennalta valittujen teemojen merkeissä ja esittämään tarkentavia kysymyksiä, mikäli haastateltava vastasi kysymykseen vain lyhyesti. Toisaalta näimme tärkeäksi, että haastateltavia ei painosteta vastaamaan sellaisiin kysymyksiin, joihin he eivät halunneet vastata. Pohdimme paljon sitä, vaikuttaako haastattelijan aikaisempi rooli työharjoittelijana haastateltavien antamiin vastauksiin suuntaan tai toiseen. Näimme kuitenkin niin, että harjoittelusta oli vierähtänyt aikaa jo pari kuukautta, jolloin sillä ei enää olisi vaikutusta. Haastattelija oli toisaalta kuitenkin valmentautujille jossain määrin tuttu, mikä voisi herättää luottamusta ja synnyttää rennon ilmapiirin. Voidaan kuitenkin pohtia, olisivatko annetut vastaukset olleet erilaisia, mikäli haastattelijana olisi ollut toinen opinnäytetyön kirjoittaja, joka ei ollut nuorille tuttu. Tämä on kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleinen kysymys, sillä tutkimus ei ole sellaisenaan täysin toistettavissa (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Tilanteeseen vaikuttavat aina kyseinen aika, paikka ja henkilöt.

Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 92–93) mukaan teemahaastatteluille on tyypillistä niiden tallentaminen tutkimuksen luotettavuuden ja sujuvuuden takaamiseksi. Tällä tavoin menettelemällä saadaan haastattelutilanteet sujumaan jouhevasti ilman keskeytyksiä, kun haastattelija yrittäisi kirjoittaa kaiken kuulemansa muistiin. Kirjoittajien mukaan haastateltavat saattavat ensin jännittää nauhoittamista, mutta eivät yleensä reagoi siihen kielteisesti. Meidän opinnäytetyömme haastateltaville kaikille sopi haastattelujen nauhoittaminen, mutta osa sanoi haastattelun lopuksi, että oli aluksi jännittänyt nauhuria, mutta unohtanut hetken kuluttua sen olemassaolon. Moni haastateltava mainitsi tilanteen olleen luonteva ja leppoisa, jolloin puhuminen oli helppoa.

7 TEEMAHAASTATTELUIJEN TULOKSET JA HAVAINNOT

Tässä kappaleessa käymme läpi teemahaastattelujen tuloksia. Haastattelimme 13 Kaks`Kättä työpajan alle 30-vuotiasta nykyistä tai entistä valmentautujaa. Taustatiedoiksi kysyimme haastateltavilta sukupuolen, iän, koulutuksen, työpajajakson tyyppin, työpajajakson keston sekä haastateltavan asumismuodon. Haastattelutilanteessa läpikäytyjä teemoja olivat kokemukset työpajatoiminnasta, pajajakson merkitys valmentautujalle ja opintojen suorittaminen pajalla. Näiden teemojen sisällä olivat vielä asiakasprosessi, sosiaaliset suhteet, tulevaisuudensuunnitelmat, sekä mahdolliset toimenpiteet jatkopolun suhteen. Lisäksi haastattelun lopuksi valmentautujilla oli mahdollisuus kertoa vapaasti pajajaksosta Kaks`Kättä työpajalla.

7.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastattelimme kolmeatoista Kaks`Kättä työpajan nuorta. Naisia heistä oli seitsemän ja miehiä kuusi. Haastateltavat olivat iältään 18–26-vuotiaita. Haastateltavista neljä oli Kaks`Kättä työpajalla kuntouttavassa työtoiminnassa ja yhdeksän työkokeilussa tai palkkatuetussa työssä. Viidellä valmentautujalla työpajajakso oli alkanut työkokeilulla ja jatkunut palkkatuetulla työllä. Työkokeilussa tai palkkatuetulla jaksolla olevat henkilöt olivat tulleet TE-toimiston kautta ja kuntouttavassa työtoiminnassa olevat Työvoiman palvelukeskuksen kautta. Koulutustausta jakautui siten, että neljä oli käynyt ainoastaan peruskoulun, yksi oli käynyt lukion ja kahdeksalla oli vähintään yksi ammatillinen perustutkinto.

7.2 Nuorten kokemukset työpajajaksosta

Lähes kaikki haastateltavat olivat tulleet mielellään työpajajaksolle ja tulisivat myös uudelleen. Kaksi haastateltavista sanoi, etteivät tulisi uudelleen työpajalle, koska paja oli ollut viimeinen vaihtoehto muiden työmahdollisuuksien puuttuessa. Haastatteluissa kävi ilmi, että joidenkin valmentautujien lähipiirissä oli henkilöitä, jotka suhtautuvat hyvin varauksellisesti Kaks`Kättä työpajalla työskentelyyn. Tämä vai-

kutti myös haastateltavien omaan kokemukseen työpajajaksosta siten, että pajatyöskentelyyn ei saanut tukea lähipiiriltä. Haastateltavilla oli taustallaan eripituisia työttömyysjaksoja erilaisista elämäntilanteista johtuen. Haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä päästessään työskentelemään pajalle, koska monilla ei ollut aikaisempaa työkokemusta. Kaikilla haastateltavilla oli tavoitteena päästä mukaan työelämään pajajakson jälkeen joko koulutuksen kautta tai suoraan työsuhteeseen. Työtehtävät pajalla koettiin pääasiassa merkityksellisiksi ja hyödyllisiksi. Monien mielestä työtä saa tehdä omaan tahtiin, omien kykyjensä mukaan. Työtehtävien mielekkyydellä nähtiin olevan merkitystä työpajalla viihtymiseen. Haastateltavien mukaan pajalle on helppo tulla ja uudet tulokkaat pääsevät hyvin mukaan työtehtäviin ja työyhteisöön.

Jos täällä ei pärjää, ni ei pärjää missään, sehä just vähän niin onkin. Oommä täällä viihtynyt siis silleen.

Mielellään tuln, kotona rupes olemaan tekemisen puutetta. Jäi koulukki kesken nii pitäähän sitä jotaki saada tehtyä.

Mä oon ollu vastaavalla muualla, mutta sain paljon paremman kuvan tästä Seinäjoen versiosta, koska siel ehkä kun se työ oli oikeesti sellasta, että siinä tehtiin jotain järkevää, eikä vaan pyyhitty pylyjä ja ihmiset oli erittäin mukavia ja vastaanottavaisia ja otti hyvin joukkoonsa.

Kysyimme haastateltavien näkemyksiä työvalmennuksesta, sekä työtehtäviin ja pajan käytäntöihin perehdytyksestä. Työvalmennuksen haastateltavat kokivat pääosin hyväksi. Perehdytys koettiin riittäväksi ja haastateltavat olivat sitä mieltä, että työtä tekemällä oppii parhaiten. Apua saa työvalmentajilta sitä pyydetessä ja myös työkavereilta saatu neuvonta koettiin tärkeäksi. Haastatteluista kävi ilmi, että apua on helppo kysyä ja työntekijät ja työvalmentajat neuvovat mielellään erilaisissa työtehtävissä. Useat haastateltavat kertoivat saavansa rohkaisua uusiin työtehtäviin sekä työkavereilta että työvalmentajilta. Osa haastateltavista toi vahvasti esiin arvostuksensa omalta työvalmentajalta saadusta ohjaamisesta, neuvonnasta ja opetuksesta. Uusien taitojen ja työtehtävien oppiminen toi onnistumisen kokemuksia ja kasvatti itseluottamusta tuoden rohkeutta sosiaalisiin tilanteisiin.

Mä en olisi voinu parempaa opettajaa saada. Että se on nähny vaivaa siinä, et se on niinku paneutunut mun asioihin __ ja opettanu mua ja

neuvonu mua ja näyttäny ja tehny ja sitä ja tätä ja tota___. Mä en voisi oikeesti ilosempi olla et se on mun pomo. Vaikka se onkin ankara, et se on kyllä siis todella paljon jaksanu tehdä meidän eteen, meidän kaikkien.

Työvalmentaja neuvoo vaikka kädestä pitäen. Kyllähän mä melkein sanoisin että ihan 100 prosenttisesti on hyödyllinen ollu, toimiva systeemi.

On opetettu ne kaikki perusjutut kaikista koneista ja kaikesta turvallisuudesta ja tälläisestä ja sit yleensä jos tarvii jotain tietää, ni kysyy työ-kaveriilta ja jos työkaveri ei tiedä, niin kysyy työvalmentajalta.

Työtehtävät koettiin sopivan vaihteleviksi ja nuoret kokivat pystyvänsä itse vaikuttamaan työtehtäviinsä. Osaamisen lisääntyessä haastateltavat saivat vaativampia työtehtäviä omien kiinnostustensa pohjalta. Ajoittaiset epämieluisat työtehtävät nähtiin myös normaalina, työhön kuuluvana asiana. Yhden haastateltavan mielestä työtehtävien vaatimukset olivat joskus haastavia omaan koulutukseensa nähden. Yhden haastateltavan mielestä kotiavun työtehtävät jakoutuivat toisinaan eri päiville epätasaisesti aiheuttaen välillä kiirettä ja toisinaan taas tekemisen puutetta.

Välillä joutuu tekeen niitä kurjia töitä mikkä ei niinku huvita, mutta se nyt vaan kuuluu siihen, mut sit vastapainoksi on sellaista miellyttävää tekemistä.

No aluuksi oli niin, että pelkkää hiomista ja kittaamista pari viikkoa varmaa, mut sitten ny mä oon tehny tv-tason ja ny mä teen naulakoita tonne päiväkotiin ja ny kun on vähän aikaa ollu, niin saa niitä haasteellisempiäki, ku on ensin nähny mitä tekee ja kuinka tekee.

Työvalmentajalla on vähän sellanen asenne, että pitääs pelekkää priimaa olla, ettei virheitä oikeen, välillä on sellanen fiilis, ettei oikee sallita. Se tuosta tekee aika haastavaa.

Joskus saattaa olla vähän liikaa hommaa, mutta taas sitte toisena päivänä liian vähän, että joutuu sitte ihimetellä ja keksii ite jotaki tekemistä tässä.

Seitsemän haastateltavista työskenteli Seinäjoen pajan kierrätyskeskuksessa tai Löytömakasiinissa, eli heidän työtehtäviään olivat muun muassa vaatteiden lajittelu, myyntiin laittaminen ja asiakaspalvelu. Lähes kaikki mainitsivat, että olivat aluksi jännittäneet kassan käyttöä. Oppimisen ja harjoittelun myötä kaikki kuitenkin pitivät

kassatyöskentelystä pitäen sitä mieluisana, koska siinä pääsee vuorovaikutukseen asiakkaiden kanssa. Kassalla työskentely oli lisännyt valmentautujien rohkeutta sosiaalisissa tilanteissa. Monet mainitsivat pohtineensa palvelualan ammattia yhdeksi vaihtoehdoksi tulevaisuudessa. Kassatyöskentelykokemuksen nähtiin edesauttavan kyseiselle alalle työllistymistä.

No kyl se niinku, se on oikestaa vähä omasta halusta ennemminkin kiinni, jos haluaa tehdä kaikkea, se niinku onnistuu, mutta sitte jos haluaa olla enemmän kassalla niin sekii kyllä sitten onnistuu.

Mä oon aina niinku ajatellu, että musta ei olis mihinkään kaupan kassalle, mutta nyt kun on ollu tuas kassalla, nii on vähän että no joo, jonku pienen vaateputiikin kassalla vois ehkä pärjätä ja sitte niinku aatellu, että niitäkin paikkoja vois kattella. __ Jos jopa pääsis haastatteluun, niin vois sanoa, että oon ollu kassalla.

Työpajalla kevättalvella kokoontuvassa nuorten ryhmässä käsiteltiin arjen- ja elämänhallintaa, sekä itsetuntoon liittyviä aiheita. Lisäksi siinä pyrittiin selkiyttämään omia kiinnostuksia ja arvokäsityksiä. Osa haastateltavista piti ryhmän tapaamisia mukavana vaihteluna työpäivään. Aiheet koettiin osittain tärkeiksi ja hyödyllisiksi pohtia. Toiminnalliset ryhmäkerrat olivat olleet mieluisia, ja haastateltavat näkivät toiminnallisen tekemisen luovan yhteishenkeä. Monet haastateltavat pitivät mukavana kokoontumiskertaa, jolloin ryhmä oli käynyt keilaamassa. Osa haastateltavista koki epämieluisana ryhmässä käsiteltävät aiheet, sekä itsestä ja tunteista puhumisen ryhmässä. Monien mielestä asioista oli puhuttu jo aiemmissa elämänvaiheissa tai muiden palveluiden yhteydessä riittävästi.

Onhan niit tavallaan ihan hyvä niit itsetuntojuttui ja palautella mieleen ja vähän työn vastapainoa niinku, tavallaan sitten tehdään jotain mukavaa ja tällasta.

Kyllä siitä varmaan voisi jollain lailla saada, että jotenkin kyllähän se idea siinä on mun mielestä kiva, justiin että saadaan nuoria tälleen yhteen ja justiin jotain puuhaa justiin joku keilaaminen oli tosi kivaa tietysti ja tämmöset jutut, mutta joku siinä nyt, mä en oo oikein varma, mikä siinä nyt oli se varsinainen juttu joka ärsytti __. Ehkä se on se kun niin siinä ikään kuin mennään niin tommoisiin syvällisiin asioihin. Ehkei nuoret halua koko ryhmässä pohtia jotain tommosia juttuja, että enemmänkin justiin sitä hauskaa tekemistä.

Se on liian lapsellinen, et siinä niinku mun mielestä niitä ryhmäläisiä ei kohdella tarpeeksi paljon aikuisina. Pitääs saada enemmän niinku, toimintaa kun siellä on. Sillon kun mä olin, se ainut yks toimintakerta mentiin keilaamaan Lapualle.

Monet kaipasivat ryhmän tapaamisiin vielä enemmän ihmisen arkeen liittyviä asioita, ei niinkään omista tunteista ja kokemuksista puhumista. Osan haastateltavien mielestä ryhmään osallistuminen ei ollut täysin omasta halusta lähtevää. Suurin osa haastateltavista ei kaivannut ryhmätoimintaa työpäiviinsä, vaan pitivät työn tekemistä mieluisampana. Työpäivän tuoma rutiini koettiin mukavaksi ja siihen ei haluttu keskeytyksiä. Osa haastateltavista koki, että ryhmässä käytettävät menetelmät eivät palvelleen juuri heidän mieltymyksiään ja tarpeitaan.

Ei ollut oikein mun juttu. Mä inhoan kaikkia aikuisten ihmisten tutustumisleikkejä ja sit se muutenkin tuntu vähän turhalta. Jotkut kokee kiusalliseksi tollasen, kun pitää kertoa itsestään jotain kolme asiaa ja oma nimi ja sitten muutenkin tota niin, kun ihmiset on ujompia ja kiusaantuu justiin siitä että niin kun pitää lukee kirjeenvaihtoilmoitus itsestään äänen ja...

Se tuntu vähä semmoselta, että siellä vähän painostetaan osallistumaan, et vaikka siinä oli justiin se ettei saa ketään painostaa ja näin niin, kyllä se vähä kumminkin tuntu siltä, että siinä oli sitä meininkiä.

Työpajajaksoon kuuluvat alku- väli- ja loppuhaastattelut valmentautajat näkivät tarpeellisina ja suhteellisen mukavina tilanteina. Työkokeilijoiden haastatteluissa on yleensä mukana työkokeilija, yksilövalmentaja ja työvalmentaja. Kuntouttavassa työtoiminnassa olevien valmentautujien haastatteluissa on lisäksi mukana Työvoiman palvelukeskuksen edustaja. Haastateltavien mukaan nämä tilanteet kannustivat valmentautujia ajattelemaan omia tulevaisuudensuunnitelmiaan ja pohtimaan jatkokoulukkuja. Haastateltavat näkivät, että säännölliset keskustelut pitävät henkilökunnan ajan tasalla valmentautujien tilanteesta. Monien haastateltavien mielestä tämä oli hyvä asia, koska tällöin heille tuli tunne, että henkilökunnan edustajat ovat kiinnostuneita heidän kuulumisistaan.

Silloin kun haastatellaan ihmisiä niiden on pakko pohtia, miettiä mitä tehdä tulevaisuudessa, minkälaista koulutusta tai työtä pitää tehdä, että jopa siitä näkökulmasta on hyvä.

Yksilövalmennuksellisia keskusteluja valmentautujilla on yksilöllisten tarpeiden mukaan. Haastateltavat kokivat, että näitä kahdenkeskisiä tapaamisia yksilövalmentajan kanssa oli riittävästi ja aina halutessaan pääsi juttelemaan. Useat haastateltavat toivoivat, ettei heitä tulaisi pyytämään kesken työpäivän keskusteluihin. Yksi haastateltava kaipasi lisää tukea ammatinvalinta-asioihin sekä sovittuja tapaamisia yksilövalmentajan kanssa. Yhden haastateltavan mielestä kuntouttavassa työtoiminnassa olevien työntekijöiden kanssa olisi hyvä keskustella säännöllisesti, jolloin voitaisiin paremmin huolehtia valmentautujan jaksamisesta.

Jos mä en olisi johonkin halunnu vastata mä sanoisin etten vastaa. Tuli sellanen olo, että välitetään työntekijästä vaikka onkin työkokeilija.

Mä viihdyn aika pitkälti silleen omissa oloissani ja tota niin, jos mä haluan keskustella__ niin mä tuun ite keskustelemaan, et mä en sit taas tykkää siitä, et mut tavallaan vaan vedetään tuol yhtäkkiä vaan, että no niin tuuppa nyt ja jutellaan sun asioista.

Mun mielestä kuntouttavien kohdalla sais niinku useammin tarkistaa minkäläane vointi on, miten jaksaa, sellasta.

7.3 Työpajajakson merkitys nuorten elämälle

Haastateltavien tulevaisuudensuunnitelmissa painottui haave työ- tai koulutuspaikasta. Viisi haastateltavaa oli hakenut tai oli hakemassa kouluun lähiaikoina. Muutamalla haastateltavalla oli selkeä kouluttautumistavoite ja suunnitelma sen toteuttamiseksi. Muilla haastateltavilla työpaikan löytäminen oli ensisijainen tavoite. Monet olivat hakeneet työpaikkoja pajajakson aikana, mutta toistaiseksi sellaista ei ollut vielä löytynyt. Työpajajaksosta saatava työkokemus nähtiin arvokkaana hakiessa työpaikkoja tulevaisuudessa. Ammatillisen tutkinnon suorittaneet henkilöt aikoivat hakea muitakin kuin oman alan työpaikkoja. Monia kuitenkin pelotti työttömyys ja työpajajakson jälkeisen jatkopolun puuttuminen.

Sais niinku itsellensä jotain eväitä mitenkä, et on selkeesti joku suunta johonki, et tavallaan tää on ollu joku, et huomaa et oikeesti ponnahduslauta et ei sitte vaan jääkään vaan suunnitteluasteelle.

Nii, että jos sattuis niin hyvä tuuri, että sais [töitä]. Tierän, että jos en sitte saa mitään, niin kyllähän se tuallaases kohtaa tulee sellaanen pieni romahdus, että nyt mä oon niinku ollu sen pajalla monta kuukautta, mutta silti se ei hyödyttänyt mitään.

Työpajajakso toi haastateltavien mukaan rutiinia päiviin ja monille valmentautujille paremman rahallisen korvauksen työttömänä olemiseen verrattuna. Useita haastateltavia mietitytti oma jaksaminen, mikäli työpajajakson jälkeen ei ole näköpiirissä mitään jatkopolkua. Monet olivat toiveikkaita jatkopolun suhteen työpajajakson positiivisten vaikutusten, kuten työkokemuksen kertymisen vuoksi. Rohkeuden lisääntyminen sosiaalisissa tilanteissa oli myös lisännyt haettavien työpaikkojen määrää. Muutama haastateltava koki pajajakson osoittaneen heille, että he pystyvät käymään töissä. He olivat aikaisemmin epäilleet omia kykyjään ja jaksamistaan työelämässä.

Sosiaalisten suhteiden tärkeys korostui monissa haastatteluissa. Arkiset vuorovaiikutustilanteet työpajalla lisäsivät monien rohkeutta ja itseluottamusta. Monet myös huomasivat, että eivät ole yksin työttömyyden kanssa, vaan työttömiä henkilöitä on muitakin. Osa haastateltavista toivoi pajajakson selkeyttävän tulevaisuudensuunnitelmia ja tuovan konkreettisia muutoksia elämään Työpajajakso oli kehittänyt monen haastateltavan sosiaalisia taitoja ja antanut itsevarmuutta työelämässä pärjäämiseen. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että heitä kohdellaan tasa-arvoisina työntekijöinä. Varsinkin kuntouttavassa työtoiminnassa olevat haastateltavat kokivat voimaannuttavana, että heitä kohdellaan pajalla kuntoutujan sijaan tavallisina työntekijöinä. Valmentautajat näkivät tärkeänä, että pajajaksolla keskityttäisiin nykyhetkeen ja tulevaisuuteen, eikä niinkään menneisyyden tarkasteluun.

Mä tykkään siitä, kun työvalmentaja aina sanoo et, tota niin, että mulle on ihan sama mitä te ootte, oottekste niinku täällä ylipäänsä ihmisiä, asiakkaita vai potilaita vai niinku kuntoutujia, et ihan sama, täällä te ootte työntekijöitä. Ja mä tykkään siitä asettelusta, koska mä oon työntekijä. Mä en aina halua leimautua, että joo kuntoutuja. Aina jaksetaan keskustella siitä mun menneisyydestä ja ottaa se esille et, joo ja sulla on tällänen tausta ja voi että, nyt sä kuntoudut täällä ja ei, mä haluan, että mut nähdään niinku tavallisena työntekijänä ja ei niinkään kuntoutujana. Sehän sen kuntoutumisen kannalta on just tärkeätä_ _ettei leimaudu siihen.

Musta tuli sosiaalisempi, ku mä olin ennen sellanen hiljanen ja mä pelkäsinkin ihmisiä, ja emmä enää niitä niin pelkää, mutta se vaan vaikutti hyvin. Musta tuli ilosempi ja mä opin oleen enemmän oma itteni ku mä aina olin hiljaa.

Lähes kaikki haastateltavat pitivät yleistä ilmapiiriä työpajalla hyvänä, positiivisena ja kannustavana. Mukava työyhteisö ja työkaverit koettiin tärkeiksi. Monilla haastateltavilla oli ennen pajajaksoa näkemys, että heillä oli rajoittuneet sosiaaliset taidot. Haastateltavat olivat kuitenkin huomanneet sosiaalisten taitojensa parantuneen pajajakson myötä. Tähän olivat vaikuttaneet erilaiset vuorovaikutustilanteet muiden työntekijöiden, asiakkaiden ja pajan henkilökunnan kanssa. Haastateltavat kokivat yhteenkuuluvuutta muiden valmentautujien kanssa samanlaisten kokemusten kautta.

__ ni oommä täältäki saanu siihe enemmän rohkeutta, kun mä oon ollu aina silleen että mä en uskalla lähteä minnekkään, mutta nyt mä vihdoin soitin ja aloin hoitaa sitä.

Mukavat ihmiset ja henkilökunta, on huumorintajuista, ainakin suurin osa.

Ihmiset on aika ymmärtäväisiä ja rentoja ja sillä lailla. Tääl on vaan semmonen aika positiivinen meininki.

Haastateltavien mielestä pajalle oli helppo tulla ja uudet työntekijät otetaan hyvin vastaan. Työkavereilta saatua rohkaisua pidettiin tärkeänä voimavarana. Valmentautujien mukaan kaikki saavat tehdä työtä omaan tahtiin, mutta kiireen keskellä työkavereilta saatua kannustusta pidettiin myönteisenä asiana. Nuoret tunsivat yhteisöllisyyttä siitä, että pajatoimintaan osallistuvia valmentautujia yhdistää samanlainen elämäntilanne, eli työn ja oman ammattialan löytäminen.

No työkaverien kesken loistava, täällä niinku ihminen on ihminen, se niinku otetaan yksilönä vastaan. __ Jokainen tekee niinku omaan tahtiin ja välillä on tietenkin potkitaan perseelle jos on kiire tai mut se kuitenkin, että kaikki otetaan vastaan juuri sellasena kun sä oot, et sua ei ruveta tuamittamaan minkäläane sä oot.

Sitte täällä on ehkä, kun toi on niinku sellasta tavallaan samassa asemassa olevaa, niin jotenki tuloo sellanen, ettei oo niin kauheen yksin sen asian kanssa että on työtön, että ei oo oikeen niinku mitään niin

sekin on ihan kivaa että on muutkin ihan tavallisia ihmisiä vaikka ne on työttömiä tai silleen.

Yleisiin käytäntöihin ja sääntöihin oltiin enimmäkseen tyytyväisiä. Haastateltavat näkivät, että työpajan yleisissä käytännöissä joustetaan tilanteen mukaan. Sairauslomien huolelliseen ilmoittamiseen lähes kaikki olivat tyytyväisiä, sillä he pitivät sitä hyödyllisenä harjoituksena tulevia työpaikkoja varten. Yksi haastateltava tosin oli sitä mieltä, että poissaolojen ilmoittamisessa oli osastojen välisiä eroja. Valmentautujan näkemyksen mukaan toisilla työpajan osastoilla on tarkemmat säännöt poissaolokäytännöissä kuin toisissa.

Osalla on niin kauheen sellaset lepsut säännöt, eli vaikka ei oo sairaslomatodistusta, eikä oo ilmottanu ja tulee takas niin joo ok, katotaan aika paljon läpi sormien, et mun mielestä siihen vois kiinnittää enemmän huomiota, koska ei se nyt mitenkään toimi normaalissa työpaikassa, et sä jäät vaan ilmottamatta pois ja tuut viikon päästä ilman saikkutodistusta ja sanot no joo et mua väsytti, masensi tai oli paniikkikohtaus tai tällästä.

7.4 Työpajajakson vaikutus arjen- ja elämänhallintaan

Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että työpajajakso on vaikuttanut positiivisesti päivärytmiin säännöllisen työajan vuoksi. Kierrätyskeskuksessa ja Löytömakaasiinissa työskennellään aamu- ja iltavuorossa, jolloin työajoilla on suurempi vaikutus omaan vuorokausirytmiiin kuin vain yhtä työvuoroa tehdessä. Lähes kaikki haastateltavat kertoivat työttömänä ollessaan valvoneensa myöhään ja nukkuneensa pitkään, jopa koko päivän. Monet haastateltavista kertoivat oppineensa täsmällisyyttä työpajajakson aikana. Muutama haastateltava kertoi heillä olleen kouluaikana paljon myöhästymisiä ja poissaoloja, mutta työpajalle he kertoivat tulevansa täsmällisesti. Muutamalla haastateltavalla oli keskeytynyt ammatillinen koulu poissaolojen vuoksi.

Silloon kun oli työttömänä kokonansa, ettei ollu mitään niin sitte justiin kun päivällä saatettiin nukkua vaan ja herätä sitte yhyreksän aikaan illalla, että nojoo, ei nyt enää ehdi kauppaankaa, että mitäs nyt sitte.

Olen ollut aika semmonen nukkuvainen ihminen. __Mähän silloin aloitin [koulussa] joskus aikonaan niin eihän siit mitään tullu jostain syystä. Että silloinkin jäin vaan nukkumaan helpommin, ettei tullu lähettyä sinne kouluun aina, mutta tänne on kuitenkin aina päässy, että kai tänne on

vaan silleen mukavampi tulla, jotenkin ei oo semmosta ahistusta että taas pitää mennä töihin ja näin.

Monet haastateltavat kokivat koulunkäynnin turhauttavaksi, koska siellä ei pääse tekemään käytännön työtä. Nuorilla oli tunne, että työpajalle oli helppo tulla ja siellä on mukavaa työtä, jota saa tehdä omaan tahtiin. Muutama haastateltava kertoi työssäkäynnin lisäävän omaa jaksamista myös vapaa-ajalla. Sosiaalisten taitojen koettiin myös parantuneen ja rohkeuden lisääntyneen sosiaalisissa tilanteissa. Yksi haastateltava koki, että hän oli rohkaistumisen myötä saanut hoidettua käytännön asioita omassa arjessaan. Monet haastateltavat kokivat itsensä hyödylliseksi päästessään tekemään työtä, tämä vaikutti positiivisesti psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Vanhempiensa luona asuvat näkivät pajajakson olevan askel kohti itsenäistymistä työssäkäynnin myötä. Palkkatuetussa työssä olevat mainitsivat tulo- tasonsa parantuneen työttömyysjaksoon verrattuna. Haastateltavat kertoivatkin parantuneen toimeentulotason olevan motivoiva asia työpajatyöskentelyyn. Henkilöllä on vahvempi kokemus itsemääräämisoikeudesta toimeentulon ollessa parempi.

On täs nyt tullu rahaakin tienattua ja on tekemistä päivisin ja tartte vaa könöttää siellä kotona. Hyvä kun kulukee töis nii jaksaa tehdä sitte jotai muutaki, ei jää sinne vaa makaamaa.

Oon ollu ensimmäistä kertaa elämässäni __ __ töissä ja koen siitä on ollu mulle hyötyä kun, no ja on oppinu myös tulemaan ihmisten kans paremmin toimeen, kun siellä lajittelus oli paljon erilaista porukkaa, ihan eri ikästä, ihan eri elämäntilanteet, mutta kaikkien kanssa kuitenkin oppi tulemaan vaan toimeen, keksi juteltavaa ja tällasta niin se ainakin ja sit yleisesti asiakaspalvelu ja täsmällisyyttä. Mä oon oppinu aiva älyttömästi siellä.

On sitten ehkä vähän jotenkin piristynyt ja sosialisoitunut myöskin tässä enemmän, ja jotenkin tuntee ehkä itensä jotenki hyödylliseksi kun saa oikeesti tehtyä jotain.

Kaikki päivät ei oo vaan sitä nukkumista ja olemista ja makaamista ja ihmettelemistä, vaan mä teen jotain ja se on mulle ollu __ __ psyykkeen kannalta iso juttu, et ku mä oon ollu monta vuotta sillä lailla, että mä en oo tehny yhtään mitään ja vaikka mä olisin yrittänytki, niin mä en oo ollu silleen siinä kunnossa et mä olisin pystynyt sitoutumaan mihinkään tälläseen.

7.5 Opintojen suorittaminen työpajalla

Kysyimme haastateltavilta heidän mielipiteitään pajajakson työtehtävien hyväksilukemisesta heidän mahdollisissa tulevilla opinnoissaan. Työtehtävien hyväksilukeminen koettiin pelkästään positiivisena asiana, mikäli työtehtävät liittyisivät opiskeltavaan alaan. Työkokemuksen lisäksi työstä saisi palkkaa ja suorituksen tutkintotodistukseen. Lähes kaikki haastateltavat pitivät itseään käytännönläheisinä opiskelijoina, ja olivat sitä mieltä, että käytännössä tekeminen opettaa parhaiten. Positiivisena asiana opintojen hyväksilukemisessa monet näkivät lyhemmän opiskeluajan.

Mun mielestä se käytäntö kuitenkin opettaa enemmän, tai no itte mä oon aina ollu huono jos pitää kirjottaa ja jos käytännös suoritetaan, niin jää paremmin mieleen.

Et toihan on vaan pelkkää plussaa, et ne tulee sitten siihen niinku todistukseenki vielä. Ja sit ylipäänsä se, että __ mä silti opin koko aika ja se on mun mielestä tärkeintä, et mä saan kokemusta.

Jos ny esimerkiksi joku kaupan alanki koulutus, nii ollaanhan täällä niinku kassalla ja pidetään liikettä pystys, että johonkin semmoseen mun mielestä sopis ihan hyvin, että sais hyväksilukea sen ajan sitten.

Kokonaisen tutkinnon suorittamista työpajalla pidettiin myös hyvänä ajatuksena. Nuoret kuitenkin korostivat, että ohjaajilla tulisi olla riittävästi aikaa ja tavoitteellisuutta antaa yksilöllistäkin ohjausta, jotta tutkinto tulisi suoritettua oikeaoppisesti ja oikeat työtavat opituksi. Monien mielestä työpajalla pääsisi kosketukseen todelliseen työhön. Perinteiseen teoriapainotteiseen opiskeluun verrattuna käytännönläheinen opiskelutapa nähtiin hyödyllisempänä samanaikaisesti kertyvän työkokemuksen vuoksi. Työn tekeminen motivoi monia haastateltavia aamulla lähtemään työpajalle, kun taas kouluun lähteminen oli monelle haastavaa koulupäivien tuntuessa monista turhauttavalta. Opintojen suorittamisessa pajalla nähtiin hyvänä nopeampi työelämään pääseminen.

No kyl siellä tarvii jonkinlaisen hyvän ohjaajan sitten, joka niinku kattoo, että ne jutut tulee tosiaan tehtyä.

Varmaan näkis paremmin millasta se on oikeissa töissä se homma kun, että jos olis koulussa.

Ehkä se on jotenki hyödyllisemmän oloista niinku tehdä sitten jotain niinku, ikään kuin oikeaa hommaa siinä, eikä jotain niinku vaan sitä opiskelua varten ikään kuin keksitty jotain hommaa___. Kyllä se olis sel-
lasta mukavaa vaihtelua varmasti ja jotenkin innostavampaa.

Muiden työntekijöiden malli nähtiin arvokkaana, sillä työpajalla neuvontaa saa työ-
valmentajien lisäksi siellä palkkatuella työskenteleviltä alan ammattilaisilta. Eräs
haastateltava näki haasteena sen, että työpajalla työvalmentajalla on muitakin työ-
tehtäviä, kun taas koulussa opettaja voi keskittyä vain opettamiseen. Yksi haastatel-
tava oli sitä mieltä, että koko tutkinnon suorittaminen työpajalla voisi olla yksitoik-
koista. Koko tutkinnon suorittamisessa työpajalla monet näkivät positiivisena sen,
että ei tarvitsisi erikseen etsiä työharjoittelupaikkoja.

Vaikka niinku valmentajia ei oo ku se, onko niitä nyt yks vai kaks vai
montako, mutta oikee näitä ammatti-ihmisiä on silti se usiampi täällä
pajalla työskentelemässä nii niiden kans pääsis tekemään ja sitä kautta
oppii parhaiten.

Kyllä mua varmaan kyllästyttäis olla joka käytännön oppitunti samassa
paikassa..ja joka ainoon työharjoittelu kolmen vuoden aikana. Siihen kyl-
lästyis.

7.6 Toiminnan kehittäminen työpajalla

Kysyimme haastateltavilta, olisivatko erilaiset ryhmätoiminnot tarpeellisia työpajalla.
Ryhmätoiminta ei saanut kovin paljon kannatusta, koska monet eivät halunneet kes-
keytyksiä työpäiviensä tuomaan rutiiniin. Osa haastateltavista kuitenkin kertoi ole-
vansa kiinnostuneita liikuntaryhmästä, mikäli tällainen järjestettäisiin. Lisäksi haas-
tatteluissa tuli esiin mielenkiinto kädentaitoihin ja ilmaisutaitoon liittyvään ryhmätoi-
mintaan. Olisikin mielenkiintoista nähdä, minkä verran kiinnostusta synnyttäisi toi-
minnallinen ryhmä, joka olisi valmentautujien tarpeista lähtevää, vapaaehtoisuuteen
perustuvaa tekemistä.

No ne liikunnat ja ne, kyllä siinä tota, varmasti sais kavereita ja saa
jutella ja olla ihmisten parissa, niin, se olis ihan.

Kyllä mulle kelpais ehdottomasti joku liikuntaryhmä __kun ei niinku
jaksaks yksin kotoa lähteä enää lenkille __ tottakai käsityöjutut, kyllä

semmoset nimenomaan, jotkut toimintaryhmät ettei niinkään tuota syvällistä pohdintaa vaan sitä, että saa oikeesti tehdä jotain, ois ihan hyvä.

Tää on ihan hyvä näin, tulee sellanen rutiini käydä töissä, että emmä siihen mitään muuta oikestaan hae täältä, että kun emmä tästä palkkaakaan saa, jonkinlaanen päivärytmi pysyy siinä koko aika, niin se on ihan hyvä, riittävä tältä työltä.

Lähes kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että työnhakuun liittyvä ryhmä olisi tarpeellinen ja hyödyllinen. Haastateltavien mielestä työnhakuun kaivataan lisää ohjausta, koska jatkopolun löytyminen on yksi työpajatoiminnan tavoitteista. Käytännön harjoitusta kaivattiin varsinkin työhaastattelutilanteisiin. Työpaikkojen etsimiseen ja hakemiseen kaivattiin myös tukea ja ohjausta. Monet toivat esiin, että pajajakson aikana ei tule haettua aktiivisesti työpaikkoja, koska työpäivän jälkeen on liian väsynyt miettiäkseen työnhakua. Osa haastateltavista toivoi pajajakson selkeyttävän tulevaisuudensuunnitelmiaan. Näille nuorille olisi hyödyllistä tutustua laajemminkin työ- ja koulutusmahdollisuuksiin. Toimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi yritys- ja oppilaitosvierailut, työpaikkojen etsiminen internetissä sekä erilaisten ammatinvalintatestien tekeminen. Yksi kuntouttavassa työtoiminnassa ollut valmentautuja toi esiin, että kuntouttavan työtoiminnan jaksolla olevilla saattaa olla takanaan pitkä työttömyysjakso, jolloin työnhakutaitoja olisi hyödyllistä harjoitella. Yksi valmentautuja koki olevansa yksin jatkopolkujen työstämiseen liittyvien asioiden kanssa. Nuori toi esiin kiinnostuksen säännöllisiin keskusteluihin, joissa käsiteltäisiin työ- ja koulutushakuun liittyviä asioita.

Noo, mä oon kyllä sanonut, että tuota, näitten ammatinvalinta-asioitten ja kaikkien kans melkeen pitää yksin tuules huitoa. Että esmes kun joka palaveris kun tavatahan kun tuolla niitä jatkopalaveria on niin sanoo että keskustellahan johonakin vaihees, mutta sekin vaan lykkääntyy ja lykkääntyy eteenpäin.

Mä laittasin siihen ehkä jotain tällästä niinku työhaastattelutilannetta tai jotain sellasta niinku, että työelämään liittyvää juttua.

Ja varsinkin jos tulee joltain kuntouttavalta, niin eihän siitä [työnhakuvalmennuksesta] nyt oo mitään muuta kun hyötyä, kun voi olla että viimesin kerta kun on ollu työelämässä on ollu 10 vuotta sitten, ja työnhaku ja kaikki muuttuu siinä ajassa kuitenkin aika paljon, mut se vois olla hyödyllistä.

Osa Ilmajoen Löytömakasiinin nuorista oli sitä mieltä, että ryhmätoimintaan osallistuminen olisi mukavampaa, mikäli sitä järjestettäisiin heidän omassa toimipisteessään. Seinäjoen työpajalle meneminen koettiin hieman jännittävänä ja nähtiin, että ryhmään tutustumiseen menisi aikaa ennen kuin pääsisi toimintaan mukaan.

Ensin meidän pitää mennä sinne Seinäjoelle ja sitte siel on taas kaikki niinku uudet tyypit ja ei oikeen tunne ketään, niin sitte siinä voi tulla kans vähä sellaanen yksinäänen olo.

Sekä Seinäjoen että Ilmajoen työpajoilla on tietokoneita, joita voi henkilökunnan mukaan käyttää vapaasti työ- ja koulutushakuun liittyvissä asioissa. Haastatteluissa tuli kuitenkin esiin epätietoisuus tästä mahdollisuudesta. Käyttöön kaivattaisiin siis selkeää ohjeistusta ja kaikille pajalla työskenteleville tulisi kertoa tästä mahdollisuudesta. Nykyisin erilaisissa työtehtävissä vaaditaan monenlaista tietoteknistä osaamista, jolloin niiden harjoittamisesta työpajalla voisi olla paljon hyötyä työnhaussa.

Ja justii ku että täältä niinku tuloo illalla ja kun on koko päivän tehny töitä tavallansa niin on vähä, ettei jaksaaskaa oikein ruveta kattelemaan, että olisko nyt niitä oikeita töitä johonakin tarjolla. __ Kun jaksais kirjetella hakemuksia ja laittaa, nii siitä vois olla jotakin hyötyäkin. Ois mun mielestä kivaa jos täällä olis semmonen kone josta voi kattella niiku justiin Mollin [TE-toimisto] sivuja ja muuta.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa esittelemme johtopäätöksiä, joita teimme tutkimuksemme tuloksista. Tutkimuksemme oli laadullinen, jolloin tutkimustuloksia ei voida suoraan verrata aikaisempiin tutkimustuloksiin, koska kyseessä on juuri Kaks’Kättä työpajalla työskennelleiden nuorten omat kokemukset. Kokemuksellisuus on subjektiivinen käsite ja vastaukset heijastavat kokemuksia nuorten omasta asiakasprosessista. Tulosten voidaan kuitenkin nähdä peilaavan hyvin työpajatoiminnan tavoitteita, joihin voidaan pitää yksilön jatkopolun löytymistä koulutukseen tai työelämään, sekä hänen elämän- ja arjenhallintataitojensa kehittymistä (Työpajapalveluista, [Viitattu 27.9.2014]). Tutkimuksemme tulokset ovat hyvin yhteneväisiä työpajatoiminnasta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin verraten. Esimerkiksi Nuorisotutkimusseura toteutti tutkimuksen Työpajatoiminnan vaikuttavuuden arvioinnin ulottuvuudet Uudella maalla osana PAJAVERKKO –hanketta (Kuure 2010). Kyseisen tutkimuksen mukaan työpajatoiminnalta odotetaan nuoren persoonallisuuden vahvistumista, nuoren ammatillisten taitojen kehittymistä ja elämänhallinnallisten taitojen vahvistumista.

Vilko-Riihelän (2005, 13) mukaan Havighurst (1972) määritteli nuoruusvaiheen alkavan 13-vuotiaana ja kestävän 22 ikävuoteen saakka. Tämän ikävaiheen kehitystehtävät ovat kypsien kaverisuhteiden muodostaminen, vanhemmista irtautuminen, parisuhteen ja perheenperustamisvalmiuksien kehittäminen, omien elämänarvojen muodostuminen ja sosiaalisen vastuun ottaminen. Havighurstin määrittelemä varhaisaikuisuus alkaa 23–vuotiaana ja kestää 30 ikävuoteen saakka. Tämän ikävaiheen kehitystehtäviä ovat ammatti- ja työidentiteetin löytäminen, kansalaisvelvollisuuksien täyttäminen ja yhdessä asumisen opettelu puolison kanssa. Haastattelemamme nuoret olivat 18–26-vuotiaita, joten tämän määritelmän mukaan osa haastateltavista oli nuoria ja osa varhaisaikuisia. Työpajatoiminta tukee nuoria erityisesti ammatti- ja työidentiteetin löytämisessä. Lisäksi elämän- ja arjenhallintataitojen harjoittaminen tukee kaikkia edellä mainittujen kehitystehtävien osa-alueita.

Kokemukset. Valmentautujat ovat työpajalla pääosin työkokeilussa, palkkatuetussa työssä tai kuntouttavan työtoiminnan jaksolla. Työkokeilun tulisi aina tukea koulutukseen hakemista (Työkokeilua koskeva ohjeistus ja nuorten ohjaus työpajoille 2013). Työpajat voivat tarjota nuorelle erilaisia työtehtäviä ja tätä kautta auttaa

nuorta selventämään tulevaisuudensuunnitelmiaan. Suurin osa haastateltavista koki pystyvänsä itse vaikuttamaan työtehtäviin oman kiinnostuksensa ja osaamisensa pohjalta. Muutamat haastateltavat kertoivat, että olivat miettineet eri koulutusvaihtoehtoja sekä hakeneet työpaikkoja oman rohkeuden lisääntyttyä sosiaalisissa tilanteissa. Muutamat haastateltavat kertoivat saaneensa rohkeutta ja itseluottamusta päästessään työskentelemään asiakaspalvelutehtävissä.

Palkkatuetun työn tarkoituksena on parantaa työttömän työnhakijan osaamista, ammattitaitoa ja työllistymistä (Palkkatuki 2014). Valmentautujien ollessa palkkatuetussa työssä, he saavat paremman rahallisen korvauksen työttömyyskorvaukseen verrattuna. Palkkatuetussa työssä olevat haastateltavat toivat esiin, että parempi taloudellinen tilanne oli lisännyt heidän elämänhallinnan kokemusta. Tätä voidaan siis tulkita siten, että henkilöiden kokemusta itsemääräämisoikeudesta on kasvattanut parantunut toimeentulo. Haastateltavat kuvasivat työtehtävissä oppimista ja pitivät työkokemuksen karttumista hyvänä asiana uskoen sen lisäävän heidän työllistymismahdollisuuksiaan.

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on ehkäistä työttömyydestä seuraavia kielteisiä vaikutuksia asiakkaan toimintakykyyn, vahvistaa työ- ja toimintakykyä sekä arjen- ja elämänhallintaa (Kuntouttava työtoiminta 2012). Tutkimustulostemme mukaan voimme nähdä työpajatoiminnan vastaavan hyvin kuntouttavan työtoiminnan tavoitteisiin. Haastatteluissa tuli nimittäin esiin, että varsinkin kohdatuksi tuleminen tavallisena työntekijänä, onnistumiset työtehtävissä ja kokemukset työelämässä pärjäämisestä vahvistivat valmentautujien itseluottamusta ja uskoa omaan kykyihinkin.

Pekkanen (2009, 26) mukaan työn tekemisellä ja ammattitaitoa vaativien taitojen opettamisella on aina ollut keskeinen osa suomalaisessa työpajatoiminnassa. Itse työn tekeminen on ollut tärkein väline valmentautujien elämänhallinnan tukemisessa ja takaisin työelämään kiinnittymisessä. Työn tekemisen merkitys korostui myös meidän tutkimuksessamme. Haastateltavat kokivat oppivansa nimenomaan työtä tekemällä. Pitkänen-Nuortimo (2001, 24–26) korostaakin, että työ toimii ikään kuin viitekehyksenä, jonka avulla yksilöt voivat oppia tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan sekä omia päämääriään ja arvojaan. Haastattelujemme perusteella voimme todeta, että työkokemus, kehittyneet vuorovaikutustaidot, lisään-

tynyt rohkeus sosiaalisissa tilanteissa ja parantunut vuorokausirytmä tuovat valmentautujalle kokemuksen työelämässä pärjäämisestä ja sitä kautta rohkeutta työnhakuun (Kuvio 3).

Pekkala (2009, 30) määrittelee yksilövalmennuksen tehtäväksi ja tavoitteeksi yksilön toimintakyvyn ja arjenhallinnan tukemisen. Sen avulla tuetaan myös koulutus- ja työuran suunnittelua, sekä motivoidaan häntä vastuun ottamiseen omasta elämästään. Hedemäki ja Hautaluoma (2010) korostavat, että yksilövalmennus perustuu pitkälti vuorovaikutukseen ja palveluohjaukseen. Hedemäki (2013) mainitsee yksilövalmentajan keskeisiksi työkaluiksi empaattisuuden, kärsivällisyyden ja pitkäjänteisyyden. Kirjoittaja korostaa, että valmentaja ei tiedä valmentautujaa paremmin miten hänen tulisi toimia. Tutkimuksessamme kävi ilmi, että lähes kaikki haastateltavat kokivat pääsevänsä juttelemaan yksilövalmentajan kanssa aina halutessaan. Tapaamisia järjestettiin työpajalaisten yksilöllisten tarpeiden mukaan. Monet haastateltavat eivät halunneet keskeyttää työpäivän rutiinia tapaamisten vuoksi, mikäli heillä ei juuri kyseisellä hetkellä ollut tarvetta keskustelulle. Yksilövalmennuksen sisältöön katsotaan Kaks`Kättä työpajalla kuuluvan myös työpajajakson aikana järjestettävät alku-, väli- ja loppuhaastattelut. Kyseiset haastattelut valmentautajat näkivät hyödyllisinä, sillä tilanteiden nähtiin kannustavan miettimään omia mahdollisuuksia ja kiinnostuksia jatkopolkujen suhteen. Lisäksi keskusteluiden avulla kaikkien osapuolten nähtiin pysyvän ajan tasalla valmentautujien tilanteista.

Ryhmätoiminnan määrä ja sisältö vaihtelevat paljon työpajoilla (Ryhmävalmennus 2014). Työpajayhdistyksen mukaan ryhmätoiminnassa voidaan keskustella muun muassa elämänhallinnallisista asioista, työelämän kysymyksistä ja vaatimuksista, sekä opetella käytännön asioita kuten atk-taitoja ja työnhakua. Kaks`Kättä työpajalla kokoontuvassa nuorten ryhmässä käsiteltiin arjen- ja elämänhallintaa, sekä itsetuntoon liittyviä aiheita. Lisäksi siinä pyrittiin selkiyttämään omia kiinnostuksia ja arvokäsityksiä. Osa haastateltavista piti ryhmän tapaamisia mukavana vaihteluna työpäivään ja käsiteltäviä aiheita osittain hyödyllisinä ja tärkeinä pohtia. Nuoret olisivat kuitenkin kaivanneet ryhmän tapaamisiin vielä enemmän ihmisen arkeen liittyviä asioita, toiminnallista tekemistä, sekä työ- ja koulutushakuun liittyviä asioita tunteista puhumisen sijaan. Monet kokivat epämieluisana ryhmässä käsiteltävät aiheet, sekä itsestä ja tunteista puhumisen ryhmän kesken. Useat haastateltavat kokivat,

että ryhmätoimintaan osallistuminen ei ollut täysin vapaaehtoista. Ryhmätoimintaa järjestettäessä henkilökunnan tulisi ottaa valmentautujien toiveet entistä paremmin huomioon.

Kuvio 3. Nuorten kokemukset työpajajaksosta Kaks`Kättä työpajalla

Merkitykset. Korpelan (2009) pro gradu -tutkielman tutkimustuloksissa tuli esille, että pajanuorille merkittävimmiksi asioiksi pajatoiminnassa nousivat muun muassa työpajayhteisö, elämänhallinnan ja työkokemuksen kehittyminen, koulutuksen merkityksen ymmärtäminen ja tulevaisuudensuunnitelmat. Samojen teemojen voidaan nähdä olevan keskeisessä asemassa myös meidän tutkimuksemme tuloksissa (Kuvio 4). Nuoret korostivat työpajayhteisön ja sosiaalisten suhteiden merkitystä työpajajaksosensa aikana. Useimmat eivät viettäneet vapaa-aikaansa toisten valmentautujien kanssa, mutta näkivät toiset työntekijät tärkeänä voimavarana ja kehittäväenä tekijänä työtaitojen opettelemisessa.

Haastateltavien mielestä erilaisten ihmisten kanssa työskenteleminen oli kehittänyt heidän vuorovaikutustaitojaan, josta on hyötyä myös muilla elämänalueilla ja arkisten asioiden hoitamisessa. Tämä peilaa hyvin Komosen (2008, 430) näkemystä, jonka mukaan osallisuus muodostaa työpajatoiminnalle mielekkään kehyksen. Kirjoittajan mukaan suomalaisen yhteiskunnan myöhäismodernissa ajassa osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus pohjautuvat yhä enenevässä määrin sen varaan, mihin erilaisiin yhteisöihin henkilö on osallisena. Osallisuus merkitsee myös oman elämän hallintaa ja kykyä suoriutua arjessa ja omassa yhteisössään. Monet haastateltavat kuvasivat erilaisten vuorovaikutustilanteiden edistäneen rohkeuden lisääntymistä. Sen avulla heidän on ollut helpompi hoitaa omia asioitaan ja soittaa esimerkiksi virallisia puheluita.

Mielestämme nuorten työpajajaksoa voidaan tarkastella Ilmarisen Työkykytalon mallin avulla ja miettiä, miten eri toiminnot työpajalla vaikuttavat sen eri kerroksiin. Työpajajakson yhtenä tavoitteena voidaan nähdä työllistymisen ja työkyvyn edistäminen (Pekkala 2009, 26). Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky muodostavat Työkykytalon mallin perustan (Mitä työkyky on 2014). Työpajan valmentautujina on myös osatyökykyisiä henkilöitä, jotka voivat työpajatoiminnan avulla kehittää toimintakykynsä eri osa-alueita. Meidän haastateltavamme toivat esille toimintakykynsä paranemista muun muassa kuvatessaan sosiaalisten taitojensa parantumista ja psyykkisen hyvinvointinsa lisääntymistä. Fyysistä toimintakykyä työpajalla voisi edistää esimerkiksi toiminnallisten ryhmien avulla.

Työkykytalon toisessa kerroksessa on osaaminen, jonka perustana ovat peruskoulutus sekä ammatilliset tiedot ja taidot (Mitä työkyky on 2014). Kaikki haastateltavamme nuoret näkivät työpajalta saadun työkokemuksen arvokkaana tulevaisuutta ajatellen. Monet olivat valmistuneet ammattiin, mutta työkokemusta avoimilta työmarkkinoilta ei vielä ollut. Muutama haastateltava oli ennen työpajajaksoa epäillyt omaa kykenemistään työelämään, mutta pajajakso oli osoittanut heidän siihen kykenevän. Uusien työtehtävien oppiminen ja onnistumisen kokemukset vaikuttivat positiivisesti itsetuntoon. Varsinkin kuntouttavan työtoiminnan valmentautujille oli havaintojemme mukaan voimaannuttavaa huomata onnistumisia työtehtävissä. Kolmannesta Työkykytalon kerroksesta löytyvät arvot, asenteet ja motivaatio (Mitä työkyky on 2014). Myös työelämän ja muun elämän yhteensovittaminen kohtaavat

tässä kerroksessa. Meidän haastateltavista valmentautujista lähes kaikki olivat tulleet työpajalle mielellään töihin ja olivat motivoituneita työntekoon. Haastateltavat kertoivat pajajakson vaikuttaneen positiivisesti vuorokausirytmiiin ja tätä kautta kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin. Omat asenteet työntekoon vaikuttavat työkykyyn, mielekkään ja sopivasti haastavan työn vahvistaessa sitä edelleen.

Neljännessä Työkykytalon kerroksessa ovat työpaikka, työolot, työyhteisö ja organisaatio (Mitä työkyky on 2014). Työkyvyssä on kokonaisuudessaan kyse ihmisen voimavarojen ja työn välisestä yhteensopivuudesta ja tasapainosta. Työkykytalo toimii kaikkien näiden kerrosten tukiessa toisiaan. Työkykytaloa ympäröivät yksilöön vaikuttavat verkostot, perhe, sukulaiset ja ystävät. Muutamat haastateltavat olisivat kaivanneet lähipiiriltään enemmän tukea työpajajaksolleen. Lähipiirin varauksellinen suhtautuminen työpajalla työskentelyyn voi vaikuttaa myös valmentautujan omaan kokemukseen ja motivaatioon työpajatyöskentelyssä. Lähipiiriltä saatu kannustava ja positiivinen suhtautuminen voisivat vahvistaa valmentautujan positiivista kokemusta työpajajaksosta.

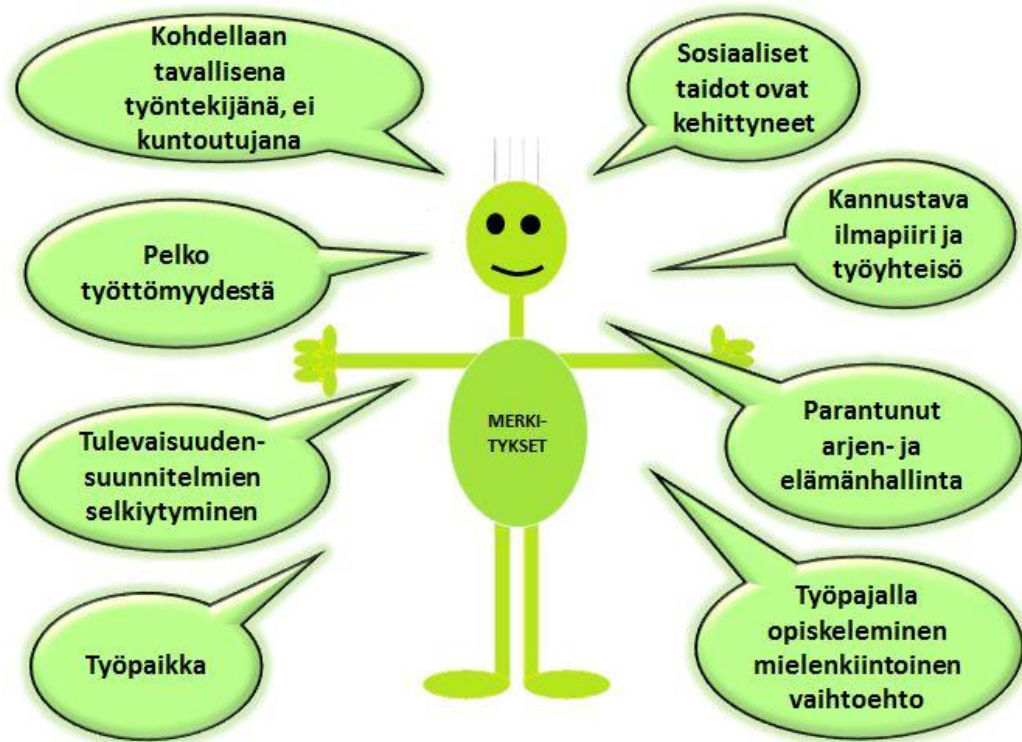
Sihdon, Tuomaalan ja Sardarin (2012, 13) mukaan pelkän peruskoulun suorittaneiden syrjäytymisuhka on huomattavasti suurempi pidemmälle kouluttautuneisiin verrattuna. Koska kansalaisuus ja yhteiskunnallinen osallisuus rakentuvat vahvasti työn kautta, osa nuorista saattaa syrjäytyä työstä jo varhaisessa vaiheessa (Komonen 2008, 431). Kaikilla haastateltavilla oli haave päästä työelämään joko koulutuksen kautta tai työllistymällä suoraan avoimille työmarkkinoille työpajajakson jälkeen. Monet nuoret olivat pajajakson myötä huomanneet, etteivät ole yksin työttömyytensä kanssa, jolloin muilta valmentautujilta saatu vertaistuki koettiin tärkeänä. Monia kuitenkin pelotti jatkopolun puuttuminen työpajajakson jälkeen. Oman työttömyysjakson kautta haastateltavat olivat huomanneet työn tekemisen kokonaisvaltaiset vaikutukset elämälle. Haastateltavat näkivät, että työllistyminen on todennäköisempää pajajakson jälkeen kertyneen työkokemuksen, uusien taitojen ja sosiaalisten taitojen oppimisen myötä. Näiden näkökulmien valossa haastattelemamme nuoret eivät vaikuttaneet olevan syrjäytymisuhan alla, vaan olivat vahvasti suuntaamassa elämässä eteenpäin kohti työllisyyttä ja yhteiskunnallista osallisuutta.

Komonen (2008, 431) kirjoittaa, että siirtymävaiheen ohella toinen kriittinen vaihe liittyy opintojen aloittamiseen. Opintonsa aloittaneista keskimäärin 11 prosenttia keskeyttää ammatillisen toisen asteen koulutuksen. Yleisimpiä syitä tutkimusten mukaan koulutuksen keskeyttämiselle ovat koulutusvalinnan epäonnistuminen, poissaolojen kertyminen, opiskelumotivaation laskeminen, elämänhallinnalliset haasteet ja oppimisvaikeudet. Muutamalla haastattelemaamme nuorella ammatillinen koulutus oli keskeytynyt ja syyksi he mainitsivat juuri poissaolojen kertymisen ja opiskelumotivaation puuttumisen. He kertoivat, että koulussa tuli paljon poissaoloja, mutta työpajalla he olivat oppineet täsmällisyyttä. Yleinen positiivinen ja kannustava ilmapiiri sekä miellyttävät ja hyödyllisiksi koetut työtehtävät motivoivat heitä tulemaan työpajalle.

Suomalaista koulutusjärjestelmää on perinteisesti pidetty esimerkillisenä muun muassa hyvien oppimistulosten, väestön korkean koulutustason ja sukupuolten välisten oppimistulosten erojen vähyyden vuoksi (Komonen 2008, 430). Kansainvälisesti vertailtuna hyvä koulutusjärjestelmämme ei kuitenkaan onnistu turvaamaan kaikille nuorille koulutusta, jolla tähdätään työelämään ja tulevaisuuteen. Kaksikättä työpajan yhteydessä toimivan Osaamista työpajoilta -hankkeen yhtenä tavoitteena on uusien mahdollisuuksien ja oppimisen väylien avaaminen sellaisille nuorille, jotka ovat vailla ammatillista tutkintoa, joiden opinnot ovat vaarassa keskeytyä tai joille koulu muotoinen opiskelu on haastavaa (Osaamista työpajoilta, [Viitattu 28.9.2014]). Kyseisen hankkeen tavoitteiden pohjalta selvitimme nuorten kiinnostusta opintojen hyväksilukemiseen ja opintojen suorittamiseen pajalla. Pajalla suoritettujen työtehtävien osaamisen tunnistamisen etuina haastateltavat näkivät lyhemmän opiskeluajan tulevissa opinnoissa.

Hilpinen ym. (2012, 13–14) kirjoittavat, että joillekin sopii teoriapainotteisen opiskelun sijaan opiskelutapa, jossa perehdytään intensiivisemmin elämäntilanteeseen ja arjenhallinnallisiin asioihin. Hietalahden (2013, 25–26 ja 28) mukaan yksi toimivimmista keinoista vähentää opiskelujen keskeyttämistä on oppimisen muuttaminen teoriapainotteisesta käytännönläheisemmäksi. Haastattelemaamme nuoret toivat esiin halukkuuden päästä käytännön töihin. Lähes kaikki haastateltavat pitivät itseään käytännönläheisiä oppijoina. Etuina opintojen suorittamisessa työpajalla haastateltavat mainitsivat työkokemuksen kertymisen, opintojen käytännönläheisyyden,

muilta työntekijöiltä oppimisen sekä sen, että mahdollinen työharjoittelupaikka olisi valmiina. Nuoret odottavat työpajalta kuitenkin riittävästi yksilöllistä ohjaamista ja osaavia ohjaajia, jotta opiskelun ja oppimisen vaatimat kriteerit täyttyisivät. Työpajojen vahvuutena tutkinnon suorituspaikkana nähdäänkin työelämän läheisyys, yhteisöllisyys sekä työ- ja yksilövalmennuksen mahdollisuudet (Hietalahti 2013, 29).

Kuvio 4. Työpajatoiminnan merkitykset Kaks`Kättä työpajan nuorille

Kehitysehdotukset. Tutkimuksemme tulosten pohjalta haluamme tuoda esiin muutamia kehitysehdotuksia (Kuvio 5). Työpajayhdistys määrittelee koulutus- ja työvalmiuksien kehittämisen olevan työpajatoiminnan yksi tärkeimmistä tavoitteista (Mikä on työpaja, [Viitattu 2.10.2014]). Samoin opetusministeriön työpajatoiminnalle annetuissa tavoitteissa mainitaan jatkopolulle pääsemisen edistämisen olevan olennainen osa työpajatoimintaa (Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset 2006). Sen vuoksi mielestämme työ- ja koulutushakuun liittyvä yksilö- tai ryhmätoiminta olisi Kaks`Kättä työpajalla tarpeellinen. Työpaja on vain välivaihe nuoren siirtyessä elämässään eteenpäin kohti koulutusta tai työelämää. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että työpajatoiminnassa varattaisiin riittävästi resursseja valmentautujien

jatkopolkujen työstämiseen. Monet haastateltavistamme toivat esiin toiveen koulutus- ja työnhakuun liittyvästä toiminnasta, jota järjestettäisiin pajalla. Tämä edistäisi heidän mahdollisuuksiaan jatkoluille pääsemisestä, koska osa haastateltavista kertoi olevansa työpäivän jälkeen liian väsyneitä miettimään työ- ja koulutusmahdollisuuksia. Useat haastateltavat kaipasivat harjoittelua esimerkiksi työhaastattelutilanteisiin ja ammatinvalinta-asioihin.

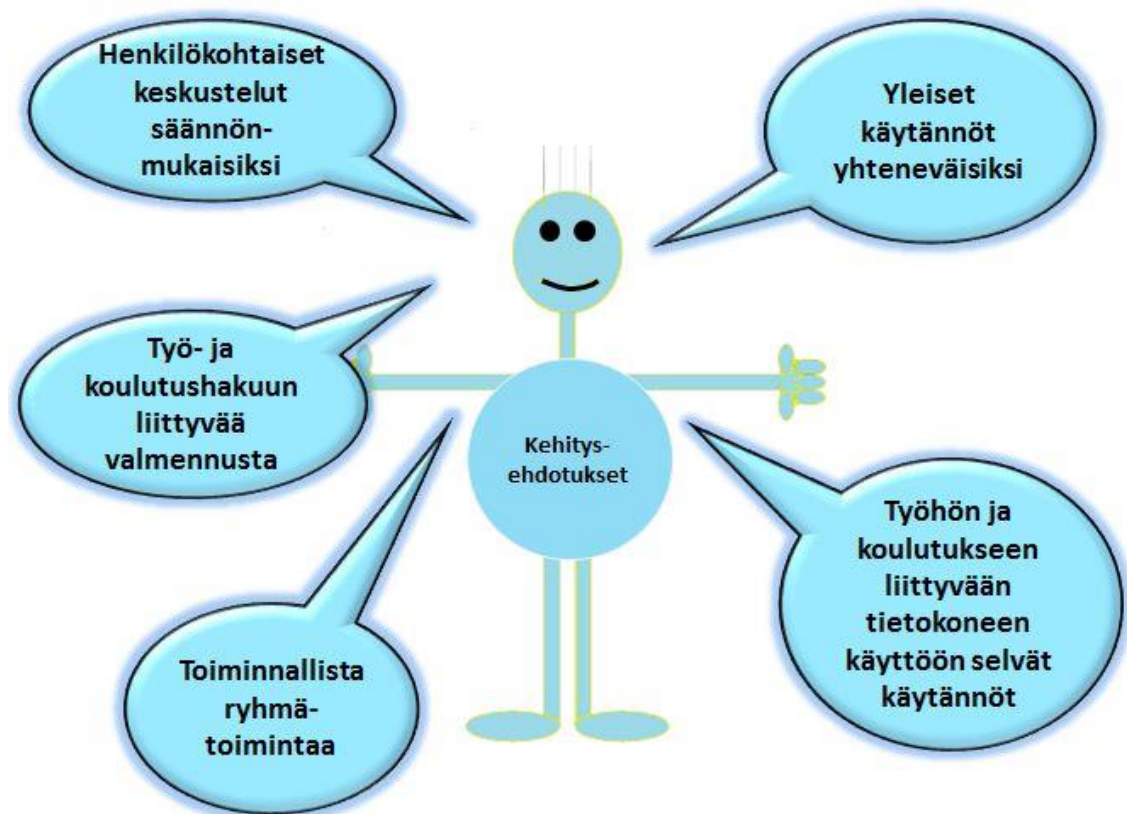
Seinäjoen ja Ilmajoen työpajojen tietokoneiden käyttöön olisi hyvä saada selkeä ohjeistus ja tiedottaa koneiden käyttömahdollisuudesta työ- ja koulutusmahdollisuuksien selvittämiseen kaikille työpajalaisille. Valmentautajat voisivat käyttää tietokoneita työpäivän lomassa työnhaussa ja koulutusmahdollisuuksiin tutustumisessa. Työ- ja koulutushakuun liittyvä yksilö- ja ryhmätoiminta, sekä kannustus tietokoneiden käyttämiseen omien koulutus- ja työmahdollisuuksien selvittämisessä edistäisi valmentautujien jatkolulle pääsemistä.

Tutkimuksessamme ilmeni, että nuoret kokivat toiminnalliset ryhmäkerrat mukaviksi ja näkivät niiden lisäävän yhteishenkeä. Arkisten sosiaalisten tilanteiden positiivinen merkitys korostui myös tutkimuksessamme. Toiminnalliset ryhmät kokoaisivat nuoria yhteen mukavan tekemisen merkeissä ja nuoret pääsisivät tutustumaan toisiinsa yhteisen ryhmätoiminnan kautta. Toiminnallisten tuokioiden yhteydessä nuoret voisivat halutessaan keskustella erilaisista asioista ohjaajan ja muiden ryhmäläisten kanssa. Toiminnan ollessa miellyttävää ja omista kiinnostuksista lähtevää, voisi se edistää yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemusta ryhmän kesken. Osa Ilmajoen Löytömakasiinin haastateltavista kertoi, että ryhmätoimintaan mukaan lähteminen Seinäjoen yksikköön on jännittävää. Tämän tiedon valossa voisi pohtia ryhmätoiminnan järjestämistä Ilmajoen omassa yksikössä tila- ja henkilöstöresurssit huomioiden.

Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että yleiset käytännöt Kaks`Kättä työpajalla ovat hyviä ja toimivia. Osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että joissain käytännöissä, kuten poissaolojen ilmoittamisessa ja sairauslomatodistusten hankkimisessa ja toimittamisessa omalle työvalmentajalle, on osastojen välisiä eroja. Tähän kaivattiin yhtenäisyyttä ja selkeyttä. Kaikille valmentautujille voitaisiin esimerkiksi jakaa päivitetty kirjallinen ohjeistus erilaisista työpajan yleisistä käytännöistä,

jonka mukaan myös kaikki osastot toimisivat. Tämä voisi selkiyttää sekä henkilökuntaa että valmentautujia. Yhteiset käytännöt ehkäisisivät osastojen erilaisista käytännöistä johtuvaa mahdollista hämmennystä.

Kaikki haastateltavat kokivat pääsevänsä keskustelemaan henkilökohtaisista asioista aina halutessaan henkilökunnan kanssa. Osa toi kuitenkin esille toiveen, että keskusteluita järjestettäisiin satunnaisuuden sijaan säännönmukaisesti. Osa kertoi, ettei halunnut keskeyttää työpäivän tuomaa rutiinia keskustelujen vuoksi, mikäli juuri silloin ei ollut sellaiselle tarvetta. Jo työpajajakson alussa voitaisiin sopia alustavia aikoja henkilökohtaisille keskusteluille, jolloin valmentautujalla olisi aikaa valmistautua näihin tilanteisiin. On ymmärrettävää, että kesken työtehtävien on haastavaa keskittyä miettimään esimerkiksi omia tulevaisuudensuunnitelmiaan työpajajakson jälkeen.

Kuvio 5. Toiminnan kehitysehdotukset

9 POHDINTA

Ehdotimme Kaks'Kättä työpajalle opinnäytetyön tekemistä, johon pajan henkilökunta suhtautui myönteisesti. Aihe tarkentui lisää talvella ja keväällä 2014 toisen opiskelijan työharjoittelun myötä. Työpajatoiminnan kenttä on erittäin laaja-alainen ja mielenkiintoinen, jolloin sitä voisi tarkastella lukuisista erilaisista näkökulmista käsin. Usein sosiaalialan ja erityisesti työllisyyttä edistävien toimenpiteiden kohdalla puhutaan toiminnan vaikuttavuudesta ja työpajatoiminnan kohdalla sitä tarkastellaan usein lähinnä jatkopoluille siirtymisen perusteella. Vaikuttavuutta tulisi kuitenkin meidän mielestämme mitata myös sen kannalta, miten työpajatoiminta on vaikuttanut yksilön kokonaisvaltaiseen elämään. Meidän oma mielenkiintomme kohdistuikin siihen, miltä toiminta näyttää nuorten valmentautujien kannalta ja millainen vaikutus työpajatoiminnalla on ollut nuorten elämälle. Kaks'Kättä työpajan henkilökunta piti aihetta hyödyllisenä, sillä heitä kiinnosti kuulla, miltä työpajan käytännöt ja siellä tehtävä työ näyttävät valmentautujien näkökulmasta.

Sosiaalialan ammattieettisten ohjeiden mukaan sosiaalialan työssä ammattietiikka tarkoittaa ennen kaikkea halua ja kykyä nähdä ja kuulla arjen toiminnoissa erilaisia vaihtoehtoja, sekä halua ja kykyä tuoda esille asiakkaan omia näkemyksiä (Ammattietiikan merkityksestä 2012). Ammatillinen eettisyys tarkoittaa myös oman ammatillisen toiminnan ja päätöksenteon, sekä niiden oikeudenmukaisuuden jatkuvaa pohtimista ja kyseenalaistamista. Tässä opinnäytetyössä meille oli tärkeintä päästä sisälle valmentautujien kokemukseen asiakasprosessista ja sen merkityksestä omaan elämään. Haastateltavat löytyivät helposti ja haastatteluun kysyttäessä vaikutti siltä, että valmentautijat olivat halukkaita osallistumaan opinnäytetyön aineiston tuottamiseen kertomalla omia näkemyksiään ja kokemuksiaan työpajatoimintaan osallistumisesta. Olemme kuvanneet haastateltavien kertomukset ja näkemykset mahdollisimman objektiivisesti, sillä tavoin kuin haastateltavat toivat ne esille. Työpajan henkilökunnalla on tällöin mahdollisuus tarkastella sosiaalialalla tekemäänsä arvokasta ja vaikuttavaa työtä tämän näkökulman valossa.

Pyrimme saamaan tutkimukseemme mukaan eri-ikäisiä nuoria mahdollisimman monelta työpajan osastolta, jotta tutkimuksestamme tulisi mahdollisimman kuvaava. Tutkimuksemme ulkopuolelle jäivät kuitenkin ruokala- ja rakennusosastot, koska

haastattelujen tekohetkellä ei ollut paikalla opinnäytetyön ikäryhmään sopivia henkilöitä. Tutkimuksemme olisi ollut kattavampi, mikäli olisimme saaneet mukaan haastateltavia myös kyseisiltä osastoilta. Mikäli työpajalle vielä joskus tehdään haastatteluaineistoon perustuva opinnäytetyö, olisi silloin hyvä varmistaa haastateltavien saaminen kaikilta eri osastoilta.

Näkisimme mielenkiintoisena jatkotutkimuksena työpajatoiminnan tutkimisen pitkäaikaistyöttömien henkilöiden kokemana, sillä pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut voimakkaasti viime aikoina ja tulee Työ- ja elinkeinoministeriön ennusteen mukaan kasvamaan jatkossakin (Alatalo ym. 2014). Tämä tulee todennäköisesti aiheuttamaan merkittäviä haasteita suomalaiselle yhteiskunnalle ja tietenkin työttömille henkilöille itselleen sekä heidän perheilleen. Mielestämme olisikin hyödyllistä tutkia, minkälaisia toimenpiteitä ja palveluita pitkään työttömänä olleet henkilöt kaipaisivat työpajatoiminnalta. Tutkimuksessa olisi hyödyllistä selvittää pitkäaikaistyöttömyyden vaikutuksia henkilöiden perhetilanteeseen ja toimintakykyyn, sekä tutkia työpajatoiminnan mahdollisia vaikutuksia henkilön kokonaisvaltaiseen elämäntilanteeseen.

Meidän tutkimuksessamme työpajatoimintaan osallistuvien nuorten tärkeimmäksi tavoitteeksi ja viestiksi muille näytti nousevan halu katsoa tulevaan. Nuorten kertomuksista voidaan päätellä, että nuoret ovat tulleet työpajalle työssäoppimaan ja keräämään työkokemusta, tavoitteena työllistyminen pajajakson jälkeen joko koulutuksen kautta tai siirtymällä suoraan avoimille työmarkkinoille. Työpajoja ei tämän vuoksi tulisikaan mielestämme nähdä säilytyspaikkana tai sillä tavalla tavanomaisena työpaikkana, että siellä oltaisiin pitkään tai pysyvästi. Työpajan tärkeimpänä tehtävänä olisi nähdäksemme tarjota mahdollisimman hyvät eväät jatkopolkujen mahdollistamiseen. Nuorten toiveet esimerkiksi ryhmätoiminnan osalta koskivat toiminnallista tekemistä, työhaastatteluihin valmistautumista sekä työ- ja koulutusvaihtoehtojen etsimistä. Mielestämme valmentautujien toiveita olisi hyvä kuunnella työpajatoiminnan arvoja, sisältöä ja palveluita suunniteltaessa ja toteuttaessa.

Tässä opinnäytetyössä liikuttiin koko prosessin ajan yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla johtuen opinnäytetyön aihealueesta. Sosionomityössä tärkein mielenkiinnon kohde on aina yksilö ja hänen elämysmaailmansa. Yksilön tilanteeseen vaikuttavat

kuitenkin aina häntä ympäröivät yhteisöt ja koko yhteiskunta, joiden ilmiöihin sosiaalialan työntekijän on tärkeää kiinnittää huomiota. Työllä ja työttömyydellä tiedetään olevan kokonaisvaltainen merkitys ihmiselle ja työ nähdäänkin parhaaksi keinoksi ehkäistä syrjäytymistä, köyhyyttä ja huono-osaisuutta niin yksilö- kuin yhteiskuntatasolla (Kauppinen ym. 2010, 234). Nuorena koetulla työttömyydellä saattaa olla kauaskantoiset seuraukset ja pitkittyessään se voi tuoda monenlaisia seurauksia henkilön ja hänen yhteisönsä hyvinvoinnille. Työttömyys saattaa pahimmillaan johtaa varsinaiseen köyhyyteen ja jopa huono-osaisuuden periytymiseen seuraaville sukupolville.

Opinnäytetyön kirjoittamisen myötä olemme havainneet, että työpajatoiminnalla on ollut sen muotoutumisesta lähtien merkittävä rooli nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä ja työllisyyden edistämässä työpajojen toimiessa laaja-alaisesti sosiaali- ja terveysalan sekä työllisyys- ja koulutuspalveluiden välimaastossa. Mikään lakihan ei edelleenkään velvoita kuntia järjestämään työpajatoimintaa, vaan valmentautujat tulevat työpajoille esimerkiksi nuorisotakuun ja kuntouttavan työtoiminnan tavoitteiden mukaisesti. Voidaan kuitenkin pohtia, miten työpajatoimintaan vaikuttaisi sen muuttaminen lakisääteiseksi toiminnaksi, jolloin sen rahoituskin tulisi täysin kunnilta tai valtiolta. Tällä hetkellä toimintatavat ja tavoitteet näyttävät vaihtelevan laajasti työpajojen kesken ja tähän varmasti vaikuttaa työpajojen rahoitustapa. Suuri omarahoitusosuus luo ymmärrettävästi taloudellisia paineita, jolloin toiminnan painopiste keskittyy tuotantoon. Kun rahoitus olisi turvattu, työpajat voisivat keskittyä sen ydintoimintaan, joka on valmentautujien työkyvyn sekä arjen- ja elämänhallinnan edistäminen ja jatkoluille pääsemisen tukeminen. Kuntien ja valtion työpajoihin kohdistama nykyistä suurempi rahoitus palvelisi koko yhteiskuntaa, sillä ennaltaehkäisyn tiedetään yleisesti olevan merkittävästi korjaavia toimenpiteitä edullisempaa.

Opinnäytetyön tekijöiden keskinäinen yhteistyö oli koko prosessin ajan hyvin sujuvaa. Olimme tehneet jo aikaisemminkin paljon erilaisia pari- ja ryhmätöitä yhdessä ja todenneet, että erilaiset työskentelytapamme täydentävät toisiaan erinomaisesti. Tämä vahvisti osaltaan päätöstä tehdä yhteinen opinnäytetyö. Sosiaalialalla tehdään paljon pari- ja tiimityötä, minkä vuoksi ryhmätöiden tekemistä on hyödyllistä harjoitella jo kouluaikana. Lisäksi meidän molempien mielenkiinto työllisyyden, työt-

tömyyden ja yhteiskunnallisen osallisuuden kysymyksiin erityisesti nuorten henkilöiden kohdalla, sai meidät pohtimaan yhteisen opinnäytetyön tekemistä. Mielletämme mielenkiinnonkohteemme yhdistyivät erittäin hyvin tässä opinnäytetyössä. Työpajatoiminta on ollut hyvin mielenkiintoinen ja monipuolinen, mutta samalla myös haastava aihe. Saimme opinnäytetyöprosessin aikana huomata, miten haastavalla toimintakentällä työpajatoiminnassa mukana olevat työntekijät työskentelevät lainsäädännön muuttumisen ja yleisen vaativan taloudellisen tilanteen vuoksi. Näkisimme, että opinnäytetyötämme voitaisiin hyödyntää Kaks'Kättä työpajan toimintojen ja laajemminkin koko työpajakentän palveluita ja niiden sisältöjä suunniteltaessa.

Haluamme kiittää Kaks'Kättä työpajan henkilökuntaa ja erityisesti kehittämispäällikkö Harri Tallbackaa opinnäytetyömme toteutumisesta. Lisäksi kiitämme opinnäytetyömme ohjaajaa Mirva Siltakorpea aktiivisesta ja asiantuntevasta ohjaamisesta koko prosessin ajan. Matka opinnäytetyön aiheen suunnittelusta sen valmistumiseen saakka on ollut monella tapaa mielenkiintoinen, antoisa, mutta myös haastava. Opinnäytetyön tekemisen myötä olemme päässeet kehittämään monenlaisia taitoja, jotka ovat sisältäneet muun muassa tiedonhankintaa, suullista ja kirjallista viestintää sekä erityisesti yhteistyötaitoja.

Opinnäytetyötä tehdessämme pääsimme tutustumaan myös uuteen rooliin tutkijana, mikä oli hyvin mielenkiintoista ja aineiston analysointi opetti meille uudenlaisia työskentelymuotoja. Näiden taitojen kehittämisestä tulee varmasti olemaan paljon hyötyä tulevissa mahdollisissa opinnoissamme sekä sosionomin työtehtävissämme sosiaalialan monipuolisella ja mielenkiintoisella työkentällä. Opinnäytetyön tekemisen tärkein ja mielenkiintoisin anti on kuitenkin ollut Kaks'Kättä työpajan valmentautujiin tutustuminen ja heidän kokemustensa ja tarinoidensa pohtiminen. Sen vuoksi haluamme kiittää erityisesti työpajan nuoria, jotka kertoivat kokemuksistaan antaen äänensä työpajatoiminnalle. Me olemme parhaan taitomme mukaan avanneet ja kiittäneet nämä kokemukset ja toiveet esille.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T. Vihunen, R. & Vilén, M. 1999. Nuoren aika. 2. uud. p. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Alatalo, J, Hämäläinen, H. & Maunu, T. 10/2014. [Verkkajulkaisu]. Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 31.10.2014]. Saatavana: <https://www.tem.fi/ajankoh-taista/julkaisut/tyo- ja elinkeinoministerion lyhyen aikavalin tyomarkkinaen-nuste syksy 2014.98033.xhtml>
- Ammattietiikan merkityksestä. 2012. Arki, arvot, elämä ja etiikka: sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulu-tettujen ammattijärjestöTalentia ry, Ammattieettinen lautakunta. Saatavana: http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2012.pdf
- Bartley, M., Ferrie, J. & Montgomery, S. M. 2006. Health and Labour market disadvantage: unemployment, non-employment, and job insecurity. Teoksessa Marmot, M. & Wilkinson, R. G. (toim.) Social Determinants of Health. Oxford: Oxford University Press. 78–95.
- Ezzy, D. 1993. Unemployment and mental health: a critical review. Social Science and Medicine. 37:1, 41–52.
- Hassinen, M. 2007. Työtä ja toimintaa suurella sydämellä. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- Havighurst, R. J. 1972. Developmental tasks and education. New York: Longman.
- Hedemäki, O. 2013. Valtakunnallinen työpajayhdistys. Johdatus työpajatoimintaan.[Verkkajulkaisu]. Jyväskylä: Nuori2013-seminaari. Saatavana Slideshare-palvelusta: <http://www.slideshare.net/NUORI2013/johdatus-tyopajatoimintaan>
- Hedemäki, O. & Hautaluoma, M. 2010. Lupa puhua päihteistä: yhteisövalmennusta työpajoilta. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys. [Viitattu 18.6.2014]. Saatavana: <http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/2230eb6ca395c651ac9c829eb20f07bf/1403073465/application/pdf/73893/Lupa%20puhua%20p%C3%A4ihteist%C3%A4%20-julkaisu.pdf>
- Heponiemi, T. Wahlström, M., Elovainio, M. Sinervo, T. Aalto, A-M. & Keskimäki, I. 2008. Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys. 14:2008. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Hietalahti, E. 2013 teoksessa Osaamista yksilöllisillä poluilla: opinnollistaminen osana oppilaitos-työpaja-yhteistyötä. Tampere: Silta-Valmennus ry.

- Hilpinen, K., Huuromonen, S. Kiviranta, J. & Välimaa, A. 2012. Startti parempaan elämään: starttivalmennuksen perusteet. Helsinki: Valtakunnallinen työpajajyhdistys ry.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. osin uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hänninen, S. Johdanto. Teoksessa Hänninen, S., Karjalainen, J. & Lehtelä, K.-M. 2007. Pääsy kielletty!: poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Helsinki: Kirjoittajat ja Stakes.
- Janlert, U. & Hammarström, A. 2009. Which theory is the best?: explanatory models of the relationship between unemployment and health. BMC Public Health. 9:235.
- Kaks'Kättä työpaja Oy. 2013. Seinäjoki: Kaks'Kättä työpaja Oy.
- Karjalainen, J. & Moisio, P. 2010. Kannustin- ja byrokratialoukut suomalaisessa sosiaaliturvassa. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos, 112–123.
- Karjalainen, P. 1999. Nuorten työpaja: osallisuutta omaan elämään. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Karjalainen, V. & Karjalainen, J. 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa: arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Terveiden- ja hyvinvointilaitoksen raportteja 46/2011. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 15.8.2014]. Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/c7db7901-6ac7-422b-b09f-b62c88a3737a>
- Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Helsinki: WSOY.
- Kettunen, T., Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2003. Monimuotoinen sosiaaliturva. Helsinki: WSOY.
- Komonen, K. 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan julkaisuja 47. Joensuu: Joensuun yliopisto.

- Komonen, K. 2008. Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona. Teoksessa: Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä: menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 429–445.
- Kortteinen, M. & Tuomikoski, H. 1998. Työtön. tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kotiranta, T. 2008. Aktivoinnin paradoksit. [Verkkajulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. [Viitattu 18.8.2014]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18004/9789513932503.pdf?sequence=1>
- Korpela, J. 2009. ”Kyllähän täällä tehdään kaikenlaista laidasta laitaan...”: nuorten työpajatoiminta ja oppiminen työpajoilla työharjoittelijoiden kokemana. Helsinki: Helsingin yliopisto: Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –tutkielma. [Viitattu 12.6.2014]. Saatavana <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19964/kyllahan.pdf?sequence=1>
- Kuntouttava työtoiminta. 3.12.2012. Sosiaali- ja terveystieteet. [Verkkosivusto]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 14.8.2014]. Saatavana: http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/kuntoutus/kuntouttava_tyotoiminta
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuure, T. 2010. Nuorten työpajatoiminnan arvioinnin vaikuttavuuden ulottuvuudet. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto & Palmenia. [Viitattu 27.9.2014]. Saatavana: http://blogs.helsinki.fi/pajaverkko/files/2010/12/Tutkimusraportti_pajat_lopullinen.pdf
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetusministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. [Viitattu 16.10.2014]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf>
- Lazarus, R.S. & Folkman, S. 1984. Stress, appraisal and coping. New York: Springer.
- L 28.12.2012/937. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta.
- Löytömakasiini. Ei päiväystä. Ilmajoen kierrätyskeskus. [Verkkosivu]. Seinäjoki: Kaks’Kättä työpaja Oy. [Viitattu 25.8.2014]. Saatavana: <http://www.kaks-katta.com/#!loytomakasiini/cskl>

- Martikainen, L. 2009. Kaaosta vai hallintaa: nuorten aikuisten elämän haasteet. Kuopio: Unipress.
- Matilainen, J. & Tuomivirta, H. 2011. [Verkkajulkaisu]. Työmarkkinatoimenpiteiden toimivuus: työharjoittelu ja työelämävalmennus työttömien kokemana. Opinnäytetyö. Vaasa: Vaasan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, ylempi AMK –tutkinto. [Viitattu 12.6.2014]. Saatavana: <http://www.theseus.fi/handle/10024/38335>
- Matthies, A-L. 2014. How Participation, Marginalization and Welfare Services are Connected. Teoksessa Matthies, A-L. & Uggerhøj, L. (toim.) Participation, Marginalization and Welfare Services: concepts, politics and practices across European countries. Farnham: Ashgate publishing group. 3-18.
- McCee-Ryan, F. M., Song, Z., Wanberg, C. & Kinicki, A. J. 2005. Psychological and Physical Well-Being During Unemployment: a Meta-Analytic Study. Journal of Applied Psychology. 90:1, 53–76.
- Mikä on työpaja?. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajajayhdistys ry. [Viitattu 6.9.2014 ja 2.10.201]. Saatavana: http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/mika_on_tyopaja/
- Mitä työkyky on? Päivitetty 6.3.2014. [Verkkosivu]. Helsinki: Työterveyslaitos. [viitattu 13.10.2014] Saatavana: http://www.ttl.fi/fi/tyohyvinvointi/tykytoiminta/mita_on_tyokyky/Sivut/default.aspx
- Myrskylä, P. 24.3.2011. Koulutuksen puute ja perhetausta usein nuoren syrjäytymisen taustalla. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 19.6.2013]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2011/03/nuoret.html?lang=fi>
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tekijä ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa: Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki : Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto, 25-42.
- Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehikoinen, T., Lehtoranta, P. & Puumalainen, J. 1/2013. Nuorten syrjäytyminen: tietoa, toimintaa ja tuloksia?. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Eduskunnan tarkastusvaliokunta ja Kuntoutussäätiö. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu. [Viitattu 12.6.2014]. Saatavana: <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=jz32213140909180&cmd=download>

- Nuoret työmarkkinoilla: miten nuorten työllistymistä tulisi edistää?. 3/2010. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtionvarainministeriön julkaisuja 14/2010. [Viitattu 23.8.2014]. Saatavana: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/08_muut_julkaisut/20100224Nuoret/Nuoret_tyoemarkkinoilla.pdf
- Nuorisotakuu. 17.10.2013. [Verkkosivusto] Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: https://www.tem.fi/ajankohtaista/vireilla/strategiset_ohjelmat_ja_karkihankkeet/nuorisotakuu
- Nuorisotakuu auttaa eteenpäin. Ei päiväystä. Nuorisotakuu. [Verkkosivusto]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: <http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/info>
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. 19.6.2007. Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto. [Viitattu 9.8.2014]. Saatavana: http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf
- Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset 25.10.2006. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetusministeriö. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/tyoepajat/Liitteet/OPM_paatos_25102006.pdf
- Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen: nuorten työpajatyöryhmän selvityksiä. 2004. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:37. [Viitattu 13.6.2014]. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_221_tr37.pdf?lang=fi
- Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, työllisyys ja yrittäjyysosasto. 15.3.2012. TEM –raportteja 8/2012. [Viitattu 19.6.2014]. Saatavana: http://www.tem.fi/files/32290/TEMrap_8_2012.pdf
- Nykänen, M. & Vuori, J. 2014. Viesti päättäjille: nuorten työmarkkinoilta syrjäytyminen on estettävä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työterveyslaitos. [Viitattu 21.8.2014]. Saatavana: http://www.ttl.fi/fi/tyoterveyslaitos/viesti_paattajille/Documents/vp3_%202014_nuoret.pdf
- Ohtonen, J. 2013 teoksessa Osaamista yksilöllisillä poluilla: opinnollistaminen osana oppilaitos-työpaja-yhteistyötä. Tampere: Silta-Valmennus ry.
- Ojanperä, J. Projektityöntekijä. Kaks'Kättä työpaja Oy. xxx.xxx@xxx.fi. 21.8.2014. Kommentteja Osaamista työpajoilta -hankkeen käytännön toteutuksesta. [Sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Elina Esala. [Viitattu 22.8.2014].
- Omistus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Seinäjoki: Kaks'Kättä työpaja. [Viitattu 4.10.2014]. Saatavana: <http://www.kakskatta.com/#!omistus/c4lk>

- Organisaatiomalleja. 2014. Työpajatieto. [Verkkosivu]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 13.6.2014]. Saatavana: http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/miten_perustan_tyopajan/organisaatiomalleja/
- Osaamista työpajoilta. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Seinäjoki: Koulutuskeskus Sedu. [Viitattu 11.6.2014 ja 28.9.2014]. Saatavana: <http://www.sedu.fi/Koulutuskeskus-Sedu/Tietoa-Koulutuskeskus-Sedusta/Hanketoiminta/Osaamista-tyopajoilta>
- Pajakoulu. 2014. [Verkkosivusto]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 19.6.2014]. Saatavana: http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/mika_on_tyopaja/erilaisia_tyopajoja/pajakoulu/
- Palkkatuen uudistus tehostaa työllistymistä. 16.10.2014. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 4.11.2014]. Saatavana: <http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=427298>
- Palkkatuki. 31.7.2014. [Verkkosivusto]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 20.8.2014]. Saatavana: http://tepalvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/loyda_tyontekija/tukea_rekryointiin/palkkatuki/index.html#Duuni-korttijaSanssi-kortti
- Pekkala, T. 2009. Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 6. p. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Pietikäinen, R. 2005. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä: työpajanuorten orientaatiot. Teoksessa: Aapola, S. & Ketokivi, K. (toim.) Polkuja ja poikkeamia: aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ja tekijät. 219–253.
- Pirsig, R. M. 1974. Zen and the Art of Motorcycle Maintenance: an Inquiry into Values. New York: William Morrow and Company.
- Pitkänen-Nuortimo, T. 2001. Työhön käsiksi: työpajaohjaajan käsikirja: versio 1.5. Jyväskylä: Taitovire valmennus.
- Pitkänen, S., Aho, S. & Syrjä, S. 2012. Markkinointia ja uusia mahdollisuuksia: tutkimus Sanssi-kortin käytöstä, käyttöön liittyvistä kokemuksista ja vaikutuksista nuorten työllistymiseen. [Verkkajulkaisu]. Työ- ja elinkeinoministeriö. Julkaisuja 25/12. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 18.8.2014]. Saatavana: http://www.tem.fi/files/33388/TEMjul_25_2012_web.pdf
- Ponnistelua työkokeilusäädösten muuttamiseksi. 2014. Vaikuttamistyö. [Verkkosivu]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 14.8.2014]. Saatavana: http://www.tpy.fi/mita_me_teemme/vaikuttamistyota/ponnistelua-tyoko-keilusaadosten/
- Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. 2. p. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

- Roos, J.P. 1987. Suomalainen elämä: tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ruishalme, O. & Saaristo, L. 2007. Elämä satuttaa: kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Kirjoittajat ja kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Johdanto. Teoksessa: Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 9-21.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 22–56.
- Ryhmävalmennus. 2014. [Verkkosivusto]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 18.6.2014]. Saatavana: http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/millaisia_palveluja_tyopajat_tar/tyossa_tapahtuva_valmennus/ryhmavalmennus/
- Seppä, H. 2013. Työpaja nuorten kokemana: etnografinen tapaustutkimus verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta. Pro –gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius-instituutti. [Viitattu 12.6.2014]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41257>
- Sihto, M., Tuomaala, M. & Sardar, P. 2012. Työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuonna 2010. TEM-analyysejä 2012. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön analyysejä 42/2012. Saatavana: http://www.tem.fi/files/34494/Toimenpiteilta_sijoittuminen_10.pdf
- Similä, J. 2012. Virityksiä kansalaisyhteiskunnasta: lasten ja nuorten yhteiskunnallinen hyvinvointi alkaa arjen hallinnasta. [Verkkolehtiartikkeli]. Etusivu: Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkolehti 10.5.2012. [Viitattu 9.9.2014]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2012/1005/teemapalsta.html?lang=fi>
- Tallbacka, H. Kehittämispäällikkö. Kaks'Kättä työpaja Oy. xxx.xxx@xxx.fi. 18.8.2014. Kommentteja valmentautujien erilaisista sopimuksista. [Sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Elina Esala. [Viitattu 22.8.2014].
- Tallbacka, H. Kehittämispäällikkö. Kaks'Kättä työpaja Oy. xxx.xxx@xxx.fi. 10.10.2014. Kommentteja JTYP-lain vaikutuksista Kaks`Kättä työpajan toimintaan. [Sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Elina Esala. [Viitattu 12.10.2014].
- Tallbacka, H. Kehittämispäällikkö. Kaks'Kättä työpaja Oy. xxx.xxx@xxx.fi. 4.11.2014. Kommentteja hallituksen esitykseen palkkatuen muutoksesta. [Sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Elina Esala. [Viitattu 4.11.2014].

- Thomas, C. Benzeval, M. & Stansfeld, S. 2007. Psychological distress after employment transitions: the role of subjective financial position as a mediator. *Journal of Epidemiology and Community Health*. 61:1, 48-52.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turner, J.B. 1995. Economic Context and the Health effects of Unemployment. *Journal of health and Social Behavior*. 36:3, 213–229.
- Tuusa, M., Pitkänen, S., Shemeikka, R. Korkeamäki, J., Harju, H., Saares, A., Pulliainen, M., Kettunen, A. & Piirainen, K. 2014. Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia: nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen loppuraportti: Toimeenpanon ensimmäisen vuoden arviointi ja seurannassa sovellettavien indikaattoreiden kehittäminen. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 15/2014. [Viitattu 16.8.2014]. Saatavana: http://www.tem.fi/ajankohtaista/julkaisut/yhdessa_tekeminen_tuottaa_tuloksia_-_nuorisotakuun_tutkimuksellisen_tuen_loppuraportti.98033.xhtml
- Työkokeilua koskeva ohjeistus ja nuorten ohjaus työpajoille. 24.4.2013. Nuorille järjestettävään työkokeiluun liittyviä täsmennyksiä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 14.8.2014]. Saatavana: <http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/a35816cfb1c335d0580e51c0332347aa/1408005740/application/pdf/277051/Nuorille%20j%C3%A4rjestett%C3%A4v%C3%A4n%20ty%C3%B6kokeiluun%20liittyvi%C3%A4%20t%C3%A4smennyksi%C3%A4.pdf>
- Työkokeilulla takaisin työmarkkinoille . 26.5.2014 [Verkkosivusto]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 9.7.2014]. Saatavana: http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/tyokokeilu/index.html
- Työllistymissuunnitelman tekeminen TE-toimistossa. 30.4.2014. [Verkkosivusto]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 9.7.2014]. Saatavana: <http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/nuoret/nuorisotakuu/index.html>
- Työmarkkinatuen rahoitusuudistus ja kuntatalous. Kuuleminen eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa 18.4.2013. [Verkkosivusto]. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Saatavana: <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/lausunnot/2013/Sivut/1407-90-2013.aspx>
- Työpajan rahoitus 2014. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 21.10.2014]. Saatavana: http://www.tyopajatiето.fi/tyopajatiето/miten_perustan_tyopajan/tyopajan_rahoytus/
- Työpajapalveluista. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 13.6.2014 ja 27.9.2014]. Saatavana: <http://www.tpy.fi/tyopajapalvelut/tyopajapalveluista/>

- Työpajatoiminnan historiaa 2014. [Verkkosivusto]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 19.10.2014]. Saatavana: <http://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/historiaa/>
- Työttömyysaste ja työttömyysasteen trendi 2014. 25.3.2014. Helmikuun työttömyysaste 9,1 prosenttia. [Verkkosivusto]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 15.10.2014]. Saatavana: http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2014/02/tyti_2014_02_2014-03-25_tie_001.fi.html
- Törrönen, M. & Vornanen, R. 2002. Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoulu-
laisten korostamana syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus. 20 (4), 33–42.
- Uurtimo, Y. 17.9.2014. Toimitusjohtaja. Kaks'Kättä työpaja Oy. Kaks'Kättä työpajan tilannekuvaus. [Diasarja]. Seinäjoki: Seinäjoen työllisyyden kuntakokeilu Avanti –hankkeen ohjausryhmän kokous 17.9.2014.
- Uusitalo, S., Karjalainen, K. & Lähde, S. 2013. Käsikirja: oppimisympäristöjen tunnistamisesta osaamistodistukseen. Jyväskylä: Tekemällä oppii –hanke.
- Valmennuspalveluiden ostajat. Ei päiväystä. Työpajatieto. [Verkkosivu]. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 13.6.2014]. Saatavana: http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/miten_tyopajalle_paasee/valmennuspalveluiden_ostajat/
- Vehviläinen, J. 2008. Kuvauksia koulutuksen keskeyttämisestä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus ja Jukka Vehviläinen. [Viitattu 19.6.2014]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/46566_kuvauksia_koulutuksen_keskeyttamesta.pdf
- Vilkko-Riihelä, A. & Laine, V. 2005. Mielen maailma 2: kehityspsykologia. 1.-4. p. Helsinki: Vilkko Riihelä ja WSOY.
- Välimaa, A. 2006. Työ- ja yksilövalmennuspalvelujen tuotteistaminen. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Walliman, N. 2006. Social research methods. Lontoo: SAGE Publications Ltd.
- Wyn, J. & White, R. 1997. Rethinking youth. Lontoo: SAGE Publications Ltd.
- Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus. 2012. Arki, arvot, elämä, etiikka: sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry: Ammattieettinen lautakunta. [Viitattu 23.6.2014]. Saatavana: <http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopa>

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Haastattelulupa

Liite 3. Tutkimuslupa

LIITE 1 Teemahaastattelurunko

Teema 1: TAUSTATIEDOT

- sukupuoli
- ikä
- koulutus
- työpajajakson tyyppi
- työpajajakson kesto
- asumismuoto

Teema 2: KOKEMUKSET

a.) asiakasprosessi

- tulo pajalle
- työvalmennus
- työtehtävät / käytännöt pajalla
- yksilövalmennus
- ajatukset pajalta lähdettäessä
- tulisitko uudestaan pajalle
- mitä lisää työpajajaksoon, mitä mahdollisesti vähemmän

b.) sosiaaliset suhteet

- ystävyysuhteet pajalla
- yleinen ilmapiiri
- toiveet ryhmätoiminnasta
- kuntouttavassa työtoiminnassa olevien mielipide omasta ryhmästä / muusta yhteisestä toiminnasta

Teema 3: MERKITYS

a.) tulevaisuudensuunnitelmat

- pajajakson vaikutus elämään
- pajajakson vaikutukset tulevaisuudensuunnitelmiin
- haaveammatti

b.) toimenpiteet

- koulutukseen hakeminen
- työpaikkahaku
- toiminta tavoitteiden saavuttamiseksi

c.) opintojen suorittaminen pajalla

- työtehtävien hyväksiluku myöhemmissä opinnoissa
- opintojen suorittaminen pajalla
- opiskelutavat- ja tyylit
- käytännönläheisen opiskelutavan edut ja haitat

Teema 4: VAPAA SANA PAJAJAKSOSTA KAKS'KÄTTÄ TYÖPAJALLA

- pajajakson herättämät ajatukset

KIITOS OSALLISTUMISESTA HAASTATTELUUN!

LIITE 2 Haastattelulupa

Haastattelulupa

Annan suostumukseni haastattelun ääninauhoitukseen, jossa kerätään tietoa valmentautujien kokemuksista Kaks'Kättä työpajalla.

- Haastattelu on luottamuksellinen, eikä niitä kuule kukaan muu kuin haastateltava ja opinnäytetyön kirjoittajat.
- Haastattelua käytetään vain opinnäytetyön tutkimusmateriaaliksi.
- Haastattelu nauhoitetaan nauhurilla, jonka jälkeen aineisto kirjoitetaan kirjalliseen muotoon. Nauhoitettu haastattelu ja sen kirjallinen muoto tuhotaan heti, kun aineisto on käytetty soveltuvin osin opinnäytetyöhön.
- Haastateltavan henkilöllisyys ei tule esille missään vaiheessa.

Allekirjoitus

Paikka ja päiväys

Opinnäytetyön tekijät:

Elina Esala ja Marita Viinikainen

Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) -tutkinto

LIITE 3 Tutkimuslupa

SEINÄJOKI

PÄÄTÖS / tulosaluejohtaja

Päivämäärä 6.5.2014

Pykälä 26/2014

SOTE 2/2014

Asia	Tutkimuslupa / Esala Elina ja Viinikainen Marita	
	<p>Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) -tutkintoa opiskelevat Elina Esala ja Marita Viinikainen anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Tutkimuksen aiheena on Nuorten kokemukset Kaks'kättä työpajasta.</p> <p>Tutkimus toteutetaan teemahaastatteluna ja kohderyhmänä on n. 10 Kaks'kättä työpajan entistä ja nykyistä asiakasta.</p> <p>Tutkimuslupaa haetaan myös sosiaali- ja terveystieteiden keskukselta, koska esim. TYP:n kautta on ohjautuneina nuoria työpajalle ja voivat mahdollisesti osallistua tähän haastatteluun.</p>	
Päätös	<p>Päätän myöntää tutkimusluvan edellyttäen, että</p> <ul style="list-style-type: none"> - asiakkaiden tutkimukseen osallistuminen on ehdottoman vapaaehtoista - tutkimuksessa saatujen tietojen osalta noudatetaan salassapitovelvollisuutta - tutkimuksessa yksittäiset henkilöt eivät saa ole tunnistettavissa 	
Allekirjoitus	<p><i>Paivi Saukko</i> Paivi Saukko, tulosaluejohtaja, p. 06 416 2167, paivi.saukko@seinajoki.fi</p>	
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Sosiaali- ja terveystieteiden keskus, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljänentoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>	
Julkisesti nähtävänä	Sosiaali- ja terveystieteiden keskus	
Tiedoksianto	Kenelle Luvan hakijat	Päivämäärä 6.5.2014
	<p>Miten</p> <p>☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan ☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä ☐ Lähetetty sisäisessä postissa</p> <p>☐ Luovutettu</p> <p style="text-align: right;">Vastaanottajan allekirjoitus</p> <p>☒ Lähetetty sähköpostissa</p> <p><i>Jaana Uotila</i> Jaana Uotila, johdon sihteeri, p. 06 416 2152</p>	